

Tisdagen den 21 februari

Kl. 14.00

*Debatt om börsintroduktionen av statliga företag***1 § Debatt om börsintroduktionen av statliga företag****Anf. 1 TALMANNEN:**

På begäran av centerpartiet har jag efter samråd med de av partigrupperna utsedda ledamöterna i talmanskonferensen beslutat anordna denna särskilda debatt om börsintroduktionen av statliga företag.

Anf. 2 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Ägar- och inflytandefrågorna i näringslivet måste ägnas större uppmärksamhet. Det står helt klart efter en serie av olika åtgärder som har väckt uppmärksamhet. Det behövs också ordentliga etikregler i samband med emissioner.

De senaste årens utveckling inom näringslivet har inneburit en ökad förmögenhetstillväxt för många företag och aktieägare. Tidigare ekonomiskt starka företag, finansiella institutioner och stora aktieägare har kunnat förstärka sin ställning. Klyftorna i samhället har ökat, medan de s.k. klipparna har haft gyllene tider.

Herr industriminister! Är det detta som socialdemokraterna brukar avse med talet om "Sverige på rätt väg"?

Regeringen har medverkat till börsintroduktion av vissa statliga företag, t.ex. Procordia och PKbanken. Nu senast handlar det om total försäljning av UV-Shipping. Det finns ett genomgående mönster i regeringens agerande i samband med dessa affärer. Stora kapitalplacerare har favoriserats och utförsäljningskurserna på aktierna har varit låga. Regeringen har därigenom befrämjat och förstärkt den redan starka makt- och ägarkoncentrationen i samhället.

Inom centern ser vi allvarligt på den här utvecklingen från makt- och fördelningspolitiska utgångspunkter. Därför har vi begärt dagens särskilda debatt om försäljning av statliga företag. Det behövs klart uttalade principer i samband med försäljningar. Målet måste vara att åstadkomma ett spritt och decentraliserat ägande.

Försäljningen av UV-Shipping är i dag en stor skandal. Ett begränsat antal personer och aktieägare har fått särskilda fördelar.

UV-Shipping blev till glädje för stora kapitalplacerare, t.ex. löntagarfonder och försäkringsbolag. Den s.k. allmänheten, som fått ca 33 % av aktierna, består främst av några noggrant utvalda personer i finanskretsar.

Enligt uppgift har ca 180 personer fått mer än en aktiepost som omfattar

500 aktier. Till de favoriserade och utvaldas skara hör en löntagarfondsdirektör, s.k. ekonomichefer, portföljförvaltare, finansdirektörer, varav en bosatt i Schweiz, och liknande som utgör toppar i näringslivet. Detta uttryckte en bankkamrer i en radiointervju i början av året: "Det är de kunder vi tjänar på."

Aktierna i UV-Shipping har kunnat köpas till ett lågt belopp, 42 kr. per aktie. Därefter har handeln med aktierna visat på en stor kursuppgång. Därigenom har ett fåtal personer och tidigare starka aktieägare på kort tid, genom statens medverkan, getts ekonomiska fördelar som borde ha kommit en bredare allmänhet till del. Detta är djupt allvarligt ur demokratisk och fördelningspolitisk synpunkt.

Ärendet är nu föremål för utredning i bankinspektionen och försäkringsinspektionen och likaså hos riksåklagaren. Det finns misstankar om mutor i samband med affären. Någon skriftlig överenskommelse med inblandade banker och fondkommissionärer om principerna för försäljningen finns tydligen inte. De anvisningar som bankinspektionen utfärdat i maj 1983 har inte följts.

Det är naturligt att kritiken mot regeringens sätt att agera är stor. I tidningen Metallarbetaren skriver Stig Jutterström följande: "De borgerliga regeringarna pumpade på sin tid in miljardbelopp i den krisdrabbade varvsnäringen, bl.a. för att rädda jobben. De borgerliga såg till att folket solidariskt stod för kostnaderna. Socialdemokraterna såg till att klipparna tog hem vinsterna."

Herr talman! Jag tvingas att säga: Sådan är dagens socialdemokrati! Med UV-Shipping ordnade regeringen en nyårsrea i jätteformat på ett statligt företag. Inte ens i Margaret Thatchers rike skulle detta vara möjligt.

Därför vill jag fråga industriministern vad regeringen har gjort för att ett spritt aktieäggande skall uppnås i samband med försäljningen av UV-Shipping och andra statliga företag?

En koncentration av ägandet är inte önskvärd i vare sig offentlig eller privat regi. Dess värre har balanserande privata och offentliga maktkoncentrationer haft ett starkt stöd i den mycket koncentrationsdrivande politik som regeringen fört.

Enligt centerns uppfattning måste försäljning av statliga företag ske i former som innebär ett spritt ägande. Det enskilda aktiesparandet måste stimuleras bl.a. för att de stora institutionella placerarna inte skall få en alltmer dominerande roll i näringslivet.

Det finns i dag sammanlagt ca 165 statliga företagsgrupper. Dessa företag äger dessutom större eller mindre delar i ytterligare närmare 900 bolag. Verksamheten spänner över vitt skilda fält – stålproduktion, restauranger, nyponsoppa, data m.m.

Självklart skall det finnas statliga företag, men det är inget självändamål. Inom vissa sektorer är det nödvändigt med statliga företag för att kunna upprätthålla en fungerande service i olika delar av landet. Statliga företag skall kunna säljas på samma sätt som staten skall kunna köpa företag.

Ytterligare några av de statliga företagen står inför en börsintroduktion, t.ex. SSAB och ASSI och kanske även LKAB. För SSAB:s del väntas detta

ske under våren. Däremot är formerna för börsintroduktionen ännu inte kända.

Enligt centern måste följande principer gälla i samband med börsintroduktion av SSAB och andra aktuella företagsförsäljningar.

1. Ägarspridningen måste vara stor. Decentralisering bör väljas före centralisering. Någon diskriminering av småsparare till förmån för större kapitalplaceringar skall inte få förekomma.

2. För de banker och fondkommissionärer som anlitas skall det finnas klart uttalade direktiv om statens önskemål. Aktierna bör dessutom säljas i små poster. Detta gynnar de små spararna.

3. De anställda bör i första hand få möjlighet att bli delägare i företaget. Därmed får de också ett ökat medinflytande, och ett markerat spritt ägande uppnås.

4. Den s.k. allmänheten skall ges tillfälle att teckna aktier efter klart fastställda principer. Småsparare måste prioriteras.

5. Av kapitalmarknadens ordinarie aktörer bör sådana institutioner som ägs av många, t.ex. aktiefonder och pensionsstiftelser, få köpa aktier – allt för att motverka ett koncentrerat ägande.

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till industriministern: Är industriministern och regeringen beredda att ställa upp bakom dessa principer för det framtida agerandet i samband med utförsäljning av statliga företag?

Dessutom efterlyser jag bättre moral och etik hos banker och fondkommissionärer. Det finns starka skäl att utforma ordentliga etikregler som banker och fondkommissionärer måste följa. Sådana etikregler bör i första hand utformas i samverkan mellan samhälle och näringslivsorganisationer. Om detta inte hjälper, är jag och centern inte främmande för att ytterligare lagreglera de principer och den policy som bör gälla i sådana här sammanhang. De personer, banker och kommissionärer som bryter mot vad god etik och moral innebär har inte på arenan att göra.

Vi måste, herr talman, eftersträva sunda, demokratiska och rättvisa villkor såväl när staten som när privata bedriver affärsverksamhet. Det som har hänt på senare tid visar att det krävs åtgärder från riksdag och regering för att sanera marknaden.

Anf. 3 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Börsintroduktion av statliga företag är ingen unik svensk företeelse. I en lång rad länder världen runt med regimer av de mest skiftande politiska färger säljs i dagarna statliga företag ut till privata investerare. Det sker i det socialistiska Spanien lika väl som i det konservativa Storbritannien. Exemplen kan mångfaldigas.

Motiven kan skifta. Man kan dock urskilja fyra huvudskäl till försäljning av statliga företag.

Det första och det viktigaste skälet som anförts är att man vill få till stånd en betydande ägandespridning. Det har man åstadkommit bl.a. vid försäljningen av det brittiska televerket. Genom att låta alla telefonabonnenter få möjlighet och företräde att teckna aktier och genom att låta alla anställda i det brittiska televerket få möjlighet att teckna aktier har man åstadkommit en omfattande ägandespridning vid ett och samma tillfälle.

För det andra har det sagts att man skulle få effektivare företag med mer kompetenta ägare. Det har framför allt varit företag med verksamhet av mycket personalintensiv karaktär – lastbilscentraler och åkerier, där de anställda har stort intresse och många gånger har varit bättre ägare än staten.

Det tredje starka skäl som anförts är att man vill minska den totala statsskulden. Man vill sanera statsfinanserna och använda skattebetalarnas pengar till något de är bättre lämpade för än att äga företag. Det har framför allt gällt att försöka få till stånd försäljning av företag med mycket substans och investerat kapital. Det har handlat om att få återbäring på pengar man har lagt ned när man sanerat eller av andra skäl tvingats gå in i ett företag.

Ett fjärde skäl, som man har kunnat särskilja i den svenska debatten, har varit att åstadkomma klara spelregler för regering och riksdag kontra näringsliv. Det gäller kanske inte minst i fråga om gamla statliga företag, som erhållit betydande kapitalsubventioner under många år, att det på detta sätt markerats att man tagit bort den hängmatta eller det fallnät som de statliga kapitalinsatserna varit och förklarat att man skall agera fullt ut på marknadens villkor.

I Sverige har dock, till skillnad från i många andra länder, försäljningarna av statliga företag kommit att kännetecknas av en fortsatt makt- och ägandekonzentration och ofta minskad insyn. Tvärtemot utlandets strävan efter en omfattande makt- och ägandespridning har man i Sverige gett förtur till institutioner och fonder av olika slag. Så var fallet när man introducerade f.d. Statsföretag, Procordia, på börsen. De stora institutionerna fick teckna den dominerande delen av de aktier som introducerades, medan småspararna, den hushållssparande allmänheten, fick en oacceptabelt liten tilldelning och fick stryka på foten vid börsintroduktionen.

PKbankens första börsintroduktion till allmänheten gick tämligen bra, får man nog säga. Den gick ut till ett stort antal sparare, och man såg sedan till att man fick en rätt rimlig introduktionskurs, som gjorde att det inte blev några stora och snabba klipp. Däremot har PKbankens riktade emission till Pensionsfären kanske varit mindre väl avvägd, i och med att man ånyo gått till några få stora ägare. Det har dessutom visat på en kanske mer tvivelaktig moral i sammanhanget.

Det är värt att notera att i statens egen bank, PKbanken, är maktkonzentrationen total. PKbanken är den enda stora affärsbanken i Sverige där småspararna har ett oerhört litet inflytande. Man har ingen som helst begränsning av ägande och inflytande i den statliga PKbanken, till skillnad från alla andra stora affärsbanker i Sverige.

Även i NCB har en betydande ägandespridning skett, vilket jag tycker är positivt, även om man inte har tagit steget fullt ut.

Det dagsaktuella Uddevalla Shipping, ett högriskföretag med mycket skattepengar i bagaget satsade sedan tidigare, har, tycker jag, kommit att berika redan penningstinna löntagarfonder. För skams skull har man släppt in diverse försäkringsbolag och ett par rederier, medan småspararna fått nöja sig med bara en tredjedel av det totala antalet aktier i företaget. Dessutom har det varit alltför mycket av smartness vid tilldelningen av aktier i företaget till småspararna. Det tycker vi är helt oacceptabelt.

Jag vill bara nämna en annan försäljning som inte har blivit av. Det är Götaverken Arendals mera spektakulära försäljning av riggar. Den stoppades. Jag tycker det var positivt. Men jag tycker inte att det var positivt att man vid denna försäljning skulle sälja skatteavdrag i mångmiljardklassen. Att regering och riksdagsmajoritet skulle kompensera för uteblivna skatteavdrag tycker jag är oacceptabelt. Det är inte den typen av försäljning och börsintroduktioner vi skall ägna oss åt.

Jag är väl medveten om att det är svårt att göra en bra börsintroduktion och att bestämma en introduktionskurs på börsen som inte är för hög och inte för låg. Det är också svårt att finna former för en tilldelning som går rätt till och ger alla samma chans. I PKbankens fall har man lyckats tämligen bra. Kursstegringen blev relativt liten efter introduktionen. Den begränsades till 7 %. När det gäller Procordia, f.d. Statsföretag, och Uddevalla Shipping tillhör man däremot de sämsta kurssättningarna när det gäller börsintroduktioner i Sverige. Det tycker jag är beklagligt. Det visar på att man har gjort ett klart misstag vid prissättningen av dessa företag och givit betydande favörer till ett antal personer.

När staten skall sälja företag måste allt gå klanderfritt och etiskt till. Det har skattebetalarna rätt att kräva, i synnerhet när mycket skattepengar har spenderats på att sanera företagen.

Betydande misstag har begåtts, och alla har inte getts samma chans. De stora har gynnats på de smås bekostnad. Penningstinna löntagarfonder har fått gå före. Det kan vi aldrig acceptera.

Man måste ställa krav på försäljningen av statliga företag. Man måste för det första se till att man får största möjliga ägandespridning, så att man även tar hänsyn till den stora allmänhetens vilja att satsa pengar i f.d. statliga företag under bibehållande av stabilitet i företagen. Det är för det andra centralt att småsparare och anställda vid börsintroduktion ges företräde vid aktieteckningen, så att de får gå före de stora institutionerna och inte tvärtom, den väg som den socialdemokratiska regeringen har tenderat att välja.

Det gäller att se till att de bästa förutsättningarna ges till de börsintroducerade företagen. Då är det bra med en stor ägandespridning. Samtidigt är det bra att ge företagen kompetenta ägare, och det tror jag man kan göra inom ramen för dessa grundprinciper. Jag måste därför fråga industriministern varför man konsekvent från socialdemokraterna alltid kommit att misshandla småspararna och småfolket vid dessa börsintroduktioner. De övriga, de stora institutionerna och löntagarfonderna, har fått full tilldelning, medan småspararna har fått maka åt sig och inte kunnat ta för sig av de godbitar som funnits att bjuda. När alla här i kammaren talar om att vi har ett otillräckligt hushållssparande, varför missgynnar man då just hushållens sparande i aktier? Varför slår man vakt om en fortsatt makt- och ägandekonzentration, där man koncentrerar ägandet i de introducerade företagen så starkt till några få ägare i stället för att sprida det på så många som möjligt? Jag trodde att det rådde enighet om att vi skulle eftersträva en spridning av ägandet till det stora flertalet småsparare här i landet.

Herr talman! När Margaret Thatcher i Storbritannien säljer statliga företag har hon vinnlagt sig om att låta småfolket i första hand få möjlighet att

teckna aktier. Hon har också fått ett brett folkligt stöd för sin linje, efter att inledningsvis ha fått en betydande kritik.

När svensk socialdemokrati går till aktion gynnas i stället de stora kapitalförvaltarna på småfolkets bekostnad. Man förstärker därmed maktkoncentrationen. Det är en nog så slående skillnad mellan svensk socialism och en borgerlig svensk politik när det gäller att börsintroducera statliga företag och se till att vi får den makt- och ägandespridning jag tycker är det mest väsentliga och centrala vid en försäljning av statliga företag.

Anf. 4 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Det är i och för sig glädjande att svenska staten nu har kommit i gång med utförsäljningen av industriföretag för vilkas ägande i offentlig regi det inte finns några egentliga motiv. Det vore ännu roligare om denna utförsäljning ägde rum enligt en långsiktig strategi, vilket föreslås i en motion av centern, moderaterna och folkpartiet. Man kan emellertid ändå konstatera att den här debatten äger rum vid rätt tidpunkt, eftersom man nu står inför en omedelbar introduktion på börsen av SSAB, och eftersom introduktionen av LKAB kanske kommer om ett år. Därför kan man säga att debatten förs vid en tidpunkt då de synpunkter som framförs kan komma till nytta vid förestående mycket stora emissioner av aktier till allmänheten.

Kedjan bestående av Procordia, NCB och Uddevalla Shipping är inte lycklig. Den ger anledning till ett stort antal frågor, och jag vill ställa några till industriministern. Varför eftersträvar staten inte största möjliga spridning när den säljer ut aktier i statliga företag? Deras värde grundas ju i princip på insatser av skattebetalarna i gången tid när företagen ofta rekonstruerades med skattebetalarnas medel. Därför finns det anledning att säga att anställda och allmänhet bör prioriteras när aktierna säljs ut. Det är ett rättvisekrav i en demokrati. Dessutom är det ett villkor att ett stort antal aktieägare finns för att börsen skall kunna notera aktien. Men spåren förskräcker. När Procordia introducerades på börsen gick 2 % till allmänheten, när NCB introducerades gick 5 % till allmänheten, och när Uddevalla Shipping introducerades gick 30 % till allmänheten. Det är alldeles för litet.

För det första: Varför bestämmer man inte att minst hälften av aktierna vid en utförsäljning alltid skall gå till anställda och allmänhet? Skulle inte det vara en lämplig målsättning vid kommande nyemissioner eller utförsäljningar av statliga företag?

För det andra: Varför spärrar man inte möjligheten för diverse insiders, portföljförvaltare, finansdirektörer och storkunder hos banker och bankirfirmor att komma över dubbla eller tredubbla aktieposter? I prospekten borde man skriva att enskilda personer bara får en aktiepost. På anmälningssedeln borde man repetera samma budskap och skriva att ingen har rätt att få mer än en aktiepost. Sedan skulle man genom någon revisionsfirma eller på något annat sätt, genom Värdepapperscentralen, kunna kontrollera att varje enskild person fått bara en aktiepost. Detta är inte särskilt svårt att tekniskt göra, men det är en anständighetsfråga att det blir gjort.

För det tredje: Varför tillgriper man inte lottning när det blir en överteckning av privata aktietecknare? En sådan överteckning har det ju ofta varit vid de emissioner som jag har talat om. Om man tillgriper lottning kan

ingen klagga på ett orättvist förfarande, vilket man i dag med visst berättigande kan göra.

För det fjärde: Varför låter man inte företag och fonder som bereds tillfälle att teckna eller i förväg får löfte om att teckna också betala en premie på t.ex. 10 % för denna förmån? Detta har man gjort i Frankrike när man där har sålt ut statliga företag, och så borde man kunna göra också i Sverige. Man kanske inte kan göra det fullt ut när man inbjuder företag att teckna aktier på grund av att de har en speciell sakkunskap. I fallet med Uddevalla Shipping var ju Nordström & Thulin och Bilspedition företag som kan branschen, och de var därför önskvärda som aktieägare. Men när det gäller försäkringsbolag, ATP-fonder och löntagarfonder finns det väl inte anledning att inte säga att de skall betala något för förmånen att få satsa ett garanterat belopp i emissioner om vilka man i förväg vet att de är mycket lönsamma.

För det femte: Om osäkerhet föreligger om rätt emissionskurs, och en sådan osäkerhet föreligger mycket ofta, borde man pröva något av följande två förslag. Man skulle kunna göra en provemission av en mindre post för att se hur marknaden tar emot den. Då får man en viss uppfattning om vad som kan vara rätt kurs. Man kan också uppskjuta emissionen, vilket man kanske borde ha gjort i fallet Uddevalla Shipping. För att göra ett sådant uppskjutande möjligt krävs att man har skrivit ett avtal med banker och bankirfirmor. Det skall inte vara omöjligt att göra. I fallet UV-Shipping har man ondgjort sig över att kursen 42 kr. gick upp till 84 kr. första dagen som aktien introducerades. Den gick sedan tillbaka till 60 kr., och kursen kanske därför inte var så orimlig. Under tiden från det att man tryckte prospektet för Uddevalla Shipping till dess att aktien noterades på börsen gick aktiekurserna i Nordström & Thulin upp med 100 %. Det är därför inte orimligt att aktierna i Uddevalla Shipping gick upp ganska ordentligt under samma tid. Men enligt min mening skulle man i detta fall ha förbehållit sig rätten att skjuta upp emissionen några månader, kanske ett halvår, för att inte riskera att kursen visar sig ligga långt under vad marknaden sedan är beredd att betala.

Herr talman! Vi i folkpartiet anser att dessa frågor måste få ett tillfredsställande svar innan nästa utförsäljning, som torde gälla SSAB, äger rum. Den kedja av mycket anmärkningsvärda utförsäljningar som nu ägt rum måste brytas innan nästa emission erbjuds marknaden.

Anf. 5 LARS BÄCKSTRÖM (vpk):

Herr talman! Anledningen till dagens debatt är börsintroduktionen av UV-Shipping. Det är en fråga som har diskuterats intensivt. Frågan har vid ett flertal tillfällen diskuterats också här i kammaren. Man kan därför med fog fråga sig om det är möjligt att tillföra något nytt. Kanske är det som den gamle kungen skrev på milstenarna: I herredagsmän, resen icke så fort, vad som göras skall är allaredan gjort.

Så enkelt är det emellertid inte, fler börsintroduktioner förbereds nämligen. Nu står SSAB på tur. Och nästa villa skall väl inte behöva bli värre än den nu genomförda. Kan dagens debatt leda dit, ja då är den absolut inte förfelad.

I ett ordspråk sägs att det batar föga att gråta över spilld mjölk. Det är

riktigt. Inte heller blir det bättre av att använda starka ord. Jag skall därför försöka undvika dessa uppslagsändar. Men även om det inte hjälper att gråta över det som redan är spillt, vill jag något kommentera vilka som skummar grädden i dagens Sverige. Med en sådan ansats svarar jag också mot det som jag förväntas säga.

Det är väl bekant att vpk i princip är motståndare till privatiseringar och börsintroduktioner av allmän egendom. Vi i vpk menar att statliga företag borde utvecklas till föredömen för andra företag när det gäller långsiktighet och produktiva investeringar och när det gäller produktivitetshöjningar och produktutveckling i stället för att ägna sig åt finansoperationer. Hur vi skall nå dithän är något som vi borde diskutera i stället för patentmedicinen privatisering och börsintroduktion.

Just i dag diskuterar vi emellertid på andra villkor. Vi kan återkomma i andra sammanhang till mer vidlyftiga debatter, kanske med andra representanter för vpk.

Själv sitter jag i skatteutskottet, och anledningen till att just jag deltar i debatten för vpk är just namnet UV-Shipping. UV står nämligen för Uddevalla, och jag är bördig från den kommunen.

Det är för övrigt anmärkningsvärt hur Uddevalla har kommit att hamna i den politiska hetluften. Ena dagen rör det sig om miljö och trafikpolitik. I dag rör det sig om industripolitik, moral och privatisering. Det verkar som om Uddevalla håller på att utvecklas till något slags experimentverkstad, inte bara för nya bilfabriker utan också för nya politiska linjer.

Alla, inkl. industriministern, är kritiska till börsintroduktionen av UV-Shipping. Vad återstår då att diskutera? Jo, en rad frågeställningar återstår. Jag skall inte ställa några retoriska frågor till industriministern. Jag skall i stället försöka peka på några frågor som bör besvaras av en riksdagsmajoritet i handling. Vi kanske har olika svar på dessa frågor. Jag skall redovisa mina svar, kanske kommer andra partier att redovisa sina svar, nu eller vid kommande beslut som detta föranleder.

Först vill jag något peka på bakgrunden till denna affär. Man frestas nästan säga lågprisvaruhuset för särskilda kunder.

Genom privatiseringen har tre löntagarfonder fått överta statens aktier till en kurs som alla betraktar som en underkurs. Några företag, bl.a. Bilspedition, har fått förmånen att gå in i en nyemission, och det till samma förmånspris. Det är dessa privata företag som nu är huvudägare.

Så långt ledde fondsteget. I det reellt existerande Fondsverige privatiseras statens företag via löntagarfonder! Var det detta hot som 4 oktober-rörelsen kämpade emot? Var det detta som arbetarrörelsen kämpade för? Då förstår jag poeten som diktade kring fonderna.

Hade kursen satts till i vart fall 50–60 kr. så hade staten fått in 50–100 milj. kr. mer än de 210 miljoner man fick. Det kan tyckas försumbart för den som hanterar miljarder, men små inkomster och fattiga vänner skall aldrig föraktas.

Hade sedan emissionskursen satts till något liknande, hade rederiet fått in 200–400 milj. kr. utöver de 630 miljoner som affären nu gav. De pengarna hade kommit väl till pass i företaget vid en eventuell konjunktursvacka.

Det är sant att rederibranschen är en osäker marknad. Men även om

sjöfartskonjunkturen går i vågor, är den långsiktiga trenden för 90-talet i klart stigande. I nr 5 av Svensk Sjöfarts Tidning 1989 kan man läsa följande: "1986 började dock saker hända igen och sjöfarten är på väg in i en ny epok -- -. Denna epok kommer att karakteriseras av en radikalt förbättrad lönsamhet -- -. " Så ser prognosen ut för redarna.

I tidningen finns en uppgift om att stora begagnade tankrar haft en värdeökning på 60 % om året från 1986. Och man avrundar med följande för mig som är uddevallabo smått ironiska kommentar: "Neddragningen av världens varvskapacitet har medfört att det i dag inte finns kapacitet för att hantera den nödvändiga expansion som kommer att behövas under 90-talet. Det är ej heller möjligt att snabbt expandera skeppsbyggnadskapaciteten i länder utanför Japan och Sydkorea."

Nej, det är det inte, för där Uddevallavarvet låg finns i dag Volvo. Där ligger Volvo som har fått miljarder i öppna och indirekta subventioner för sitt bygge. Jag är glad över att Volvo kom till Uddevalla när nu regeringen lade ner varvet. Men var miljardrullningen till landets mest lönsamma företag nödvändig? Skall det verkligen vara nödvändigt att också förlora på gungorna när man redan förlorat på karusellerna så många gånger? Skall redargrupper ges möjlighet att via staten sko sig på prisuppgångar som staten varit med om att grundlägga genom varvsnedläggningar, varv som staten tagit över ansvaret för när samma redarkretser varit på obestånd och ville lägga ned?

Detta är upp- och nervända världen. Vi har en arbetarregering som "socialiserar" förluster och privatiserar vinster. Detta kunde ha varit illa nog, men det är värre. Till detta kommer att privata spekulanter i affärsvärlden, s.k. VIP-kunder, fått möjlighet att sko sig på affären. De s.k. lösa påståendena för några månader sedan är nu bekräftade, och det är i det närmaste pinsamt att de borgerliga partierna skall undervisa en arbetarregering om det jämlika sättet att privatisera statliga företag.

Det är pinsamt att läsa i affärstidningarna att det i högerns Frankrike fanns och i Thatchers England finns lagstiftning mot sådant mygel som bedrivs i Sverige. Och det handlar inte om en handfull kronor. De som gjorde dessa klipp fick på en dag mellan 30 000 och 90 000 kr. i arbetsfri inkomst. Om detta är i bästa eller sämsta fall vet jag inte.

För denna del av affären har statsrådet tagit sitt ansvar och sagt att vi inte skall göra så mer. Men att ta på sig ansvar i teorin och i praktiken är ibland inte samma sak. Jag begär inte att alla ministrar som gör fel skall avgå, för då skulle det bli en väldig flyttkarusell, men jag menar att för att ansvaret skall bli trovärdigt måste också ansvar utkrävas av dem som i praktiken handlagt affären. Annars kan man tro att handläggarna handlat enligt givna instruktioner eller i tyst samförstånd.

En sådan tolkning ges av DN:s börscommentator den 12 februari som skriver: "Industridepartementet är inte så bakom flötet att det inte vet skillnaden mellan lottning och ett selektivt urval -- -. " En sådan normalitetstolkning ges också av aktieägarnas VD Lars Erik Forsgårdh, som säger: "Det är en del av den allmänna smörjningen som finns i systemet. Det är mer regel än undantag." Till hans heder skall sägas att han menade detta som kritik.

Det finns ett enkelt sätt att undanröja alla tvivel om huruvida företagen handlat enligt givna instruktioner, underhandslöften eller mot statens vilja. Det är att säga att dessa företag sätts i karantän och att de inte får delta i kommande sådana affärer. Det är ett klart och enkelt besked, som det vore befriande att få höra här.

Mina fem frågor är enkla:

1. Borde staten ha privatiserat eller sålt ut UV-Shipping? Mitt svar är nej. Trenden inom sjöfarten pekar på uppgång. Det torde ha varit möjligt att driva rederiet i statlig regi med god avkastning.
2. Var det fel att nyemittera aktier? Nej, inte nödvändigtvis. En nyemission kan vara försvarlig om den tillför företaget behövligt kapital och sakkunskap. Då kan det vara riktigt.
3. Låg emissionskursen rätt? Nej, den var uppenbarligen långt under marknadsvärdet.
4. Brukar kursen ligga riktigare när staten emitterar? Nej, i samtliga fall när staten emitterat aktier har man satt kursen lågt. I Procordiafallet fördubblades värdet på en dag. Så det är en regel, inte något undantag.
5. Gick emitteringen rätt till? Nej, inte om man vill ha ut så mycket kapital som möjligt, och det vill man väl om man inte privatiserar av ideologiska skäl. Men vill man stärka företaget, skall man försöka få in så mycket kapital som möjligt. Inte heller var emissionen rättvist fördelad.

Till sist tre förslag om en bättre hantering.

För det första: Lagg kurserna högre. Syftet är ju som sagt inte det ideologiska utan att sälja för att få mer pengar.

För det andra: Öka hushållens andel. Bli aktierna övertäcknade kan hushållens andel ökas. Så gör man i England. Om någon skall ha företräde borde det vara de anställda.

För det tredje: Överge VIP-fördelningen. Det är bättre att lotta ut än att låta vissa VIP-kunder ha förtur. Det är riktigt som industriministern säger. Men det är ännu bättre att göra auktionsförfarande eller anbudsförfarande om intresset överstiger utbudet andel. Då ges företaget maximalt med nytt kapital. Men sök framför allt andra vägar än börsintroduktion för att stärka statliga företag. Det finns flera kreativa vägar än de som anvisas av Thatcher.

Anf. 6 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Miljöpartiet de gröna beskylls ofta för att vara ett enfrågeparti, som har miljöfrågorna på entreprenad. Om så vore skulle vi knappast ha så mycket att säga om börsintroduktion av statliga företag. Nu är emellertid påståendet att vi skulle vara ett enfrågeparti inte korrekt. Partiet har en överordnad ideologi, som kan tillämpas på de flesta samhällsområden. Den kan beskrivas på många sätt. Dess grund är uppfattningen att vi som lever nu har ett långsiktigt moraliskt ansvar för naturens och människornas överlevnad på denna planet på rättvisa och jämlika villkor. Vi är ytterst kritiska mot industrivärldens sätt att leva och förbruka jordens tillgångar. Vi brukar ibland sammanfatta våra mål i fyra solidaritetskrav:

Solidaritet med djur och natur,
solidaritet med alla folk,
solidaritet med alla som bor i vårt land,
solidaritet med kommande generationer.

Utifrån denna helhetssyn kan man dra slutsatser om mycket i samhällslivet och även om börsintroduktion av statliga företag. Eftersom jag inte vågar hoppas att miljöpartiets syn på ägande, företagande och statlig affärsverksamhet är särskilt välkänd, skall jag ägna en del av detta anförande åt att ge en kort introduktion.

Att ägande ger makt är nog alla införstådda med. Oinskränkt makt är en omöjlighet i ett samhälle där människor samarbetar och är beroende av varandras gärningar. Därför måste ägarmakt kombineras med ägaransvar, och det är samhällets uppgift att se till att så sker. Vi kan också uttrycka det så att samhället måste se till att ägarmakten inte kommer i konflikt med de fyra solidaritetskraven. Därför är det särskilt viktigt att ägandet och bruket av naturen och dess resurser omgärdas med regler som överensstämmer med ett långsiktigt ansvarstagande.

En annan aspekt är att ägandet inte får bli för storskaligt. All erfarenhet visar att koncentrerad makt kan ställa till med mycket ont. Miljöpartiet de gröna vill decentralisera makten. Ett utslag av detta är vårt krav på bo- och brukarplikt när det gäller ägande av jord och skog. Den som äger en viktig naturresurs bör också leva nära den och delta i dess skötsel. Mycket ont har skett genom storföretagens styrande av resursutnyttjandet. Det gäller både skogsbolagens baggböleri på 1800-talet och dagens multiföretags aktiviteter i t.ex. Afrika.

Det anonyma ägandet i aktiebolagsform är inte ägnat att betona ägandets ansvar. Den första slutsats vi har dragit av det är att först och främst skall varje aktieägare ha samma makt – en röst per aktie. Vi har motionerat om detta och hoppas finna majoritet i riksdagen för det.

Men även med en sådan reform blir ansvaret för ägandet alltför svagt. Det finns på sikt många skäl att kräva en reform. Följande citat från Olof Lagercrantz pekar på en del av skälen:

”Med aktiebolaget tog samhällena ett väldigt steg mot anonymiteten. Det blev möjligt att handla utan att smutsa sina händer, att mörda utan att se någon falla, att suga ut utan att se någon svälta. Det var första steget mot ett samhälle där man trycker på knappar för att utlösa krig och mekaniserar alla mänskliga funktioner. Aktiebolaget var början på ett liv i abstraktionernas värld där människan lämnades långt bakom och robotarnas herravälde började.”

Naturligtvis är det inte företagsformen som är grunden för den mänskliga ondskan som Lagercrantz beskriver, men formen har sin betydelse. Aktiebolag heter som bekant ”société anonyme” på franska, och stor anonym makt är inte bra. När svenska staten avhänder sig hela folkets egendom för att sälja ut på börsen, finns det anledning att tänka sig för.

Miljöpartiet anser inte att statligt ägande i princip är att föredra framför enskilt ägande. I de flesta fall räcker det med att staten stakar ut gränserna för ägandets makt och ansvar. Men förutsättningen är att det finns en tillfredsställande konkurrens. När det föreligger s.k. naturliga monopol skall staten

eller kommunen svara för verksamheten, som då skall ske med största möjliga öppenhet. Aktiebolagsformen är därvid oacceptabel. De statliga verken bör också betänka att deras uppgift inte är att maximera sin vinst utan att ge invånarna – alla invånare – en acceptabel service. Tyvärr förefaller det som om både posten, SJ och televerket har börjat missförstå denna sin uppgift. Det är hög tid att sätta stopp för civilekonomernas tolkningsföretande när det gäller att formulera verkens uppgifter.

Andra verksamheter som vi menar skall stå under samhällets direkta kontroll och bedrivs med stor öppenhet är tillverkningen av krigsmateriel och tillverkningen av tobak och alkohol. För dessa verksamheter ifrågasätter vi också aktiebolagsformen.

Men det finns andra verksamheter – som de som inryms i Procordia eller Celsius Industrier – som säkert skulle skötas bättre av privat företagsamhet. Det finns inga starka skäl för staten att driva bevakningsföretag, krogar och hotell eller att sälja sylt och halstabletter, inte heller att bedriva rörinstallationer, pannbyggnad eller båtreparationer.

Det finns också anledning att ifrågasätta dagens praxis när det gäller de statliga aktiebolagen. De gör mer än några andra skäl för namnet "société anonyme", eftersom dessa bolag ägs av hela svenska folket men bolagsstämman är en synnerligen anonym tillställning, där folket företräds av en anonym tjänsteman från något departement.

Det borde enligt vår uppfattning vara självklart att statens egendom betraktas som ägd av hela folket och att därför varje medborgare är lika stor delägare i den. Om staten vill försälja sin egendom, så vore en möjlighet att varje svensk medborgare tilldelades en aktie. Metoden har i varje fall fördelar när det gäller att undvika maktkoncentration.

Miljöpartiet föredrar emellertid en annan metod, som enligt vår uppfattning bättre stämmer med decentraliseringstanken. De krav som jag nu räknar upp gäller inte bara statliga företag, men vi begär naturligtvis att staten skall vara den första att genomföra dessa reformer:

1. Varje lokal företagsenhet skall ha en lokal styrelse.
2. Varje lokal företagsenhet skall ha egen lokal bokföring.
3. Nyutgivna aktier skall knytas till en lokal enhet.
4. Anställda och lokalbefolkning skall, vid utgivning av nya aktier, ha förtursrätt att köpa en tredjedel var till utgivningspris; varje anställd och varje röstberättigad kommuninvånare ges rätt att teckna sig för visst antal aktier.
5. Anställda och lokalbefolkning skall, vid försäljning av företag, ha förtursrätt att köpa enligt samma principer som för kommunal förköpsrätt till fastigheter.
6. Anställda och lokalbefolkning skall ha förtursrätt att köpa företaget eller dess tillgångar vid nedläggning av företag till det lägsta av bokfört värde och marknadsvärde.

Givetvis skall dessa regler också gälla de företagsenheter i Sverige som ägs av multinationella företag.

Många kommer att säga att dessa krav är totalt orealistiska. Till det vill jag genmäla att realism har med verklighet att göra, och om vi inte är villiga att göra stora förändringar i den verklighet som omger oss så är mänsklighetens

dagar räknade. Det är genom många förändringar på alla samhällets områden som vi kan rädda framtiden åt våra barn.

Genom pressen har vi fått veta att det finns planer på att försälja Kalmar Industries – f.d. Kalmar Verkstad. Den tilltänkta köparen skulle vara Asea Brown Boveri. Detta är inte acceptabelt. Det skulle innebära att staten medverkar till att ett privatföretag av multinationell typ skulle få monopol på järnvägsmaterial här i landet. Detta skulle ske helt utan riksdagens medverkan. För att upprätthålla konkurrens och samtidigt främja maktspridning skulle staten i stället kunna medverka till att de anställda och lokalbefolkningen finge ta ansvar för företaget. Det är vår övertygelse att de som har störst intresse av företagets framgång också har de bästa förutsättningarna att göra det framgångsrikt.

Prot. 1988/89:70
21 februari 1989

Debatt om børsintroduktionen av statliga företag

Anf. 7 Industriminister IVAR NORDBERG:

Herr talman! Utgångspunkten för den ägarspridning som regeringen genomfört i ett antal statliga företag finns redovisad i den proposition om näringspolitiken inför 90-talet som regeringen lade fram för två år sedan och som en majoritet av riksdagen ställde sig bakom. Där sägs att en av huvuduppgifterna för staten som ägare är att medverka till att företagen får tillgång till ett tillräckligt ägarkapital. Det är därvid inte alltid givet att staten ensam skall svara för tillskott av nytt kapital. Av olika skäl kan det vara lämpligt att ta in andra ägare i de statliga företagen. Nya ägare kan förutom nytt kapital tillföra företaget ytterligare kompetens och marknadskontakter.

När det varit aktuellt att förändra ägarstrukturen har det alltid gjorts en omsorgsfull prövning i varje enskilt fall, sett utifrån vad som för företagets del är den lämpligaste och bästa lösningen. Kraven på nya ägare måste självfallet ställas högt. De bör vara finansiellt starka, ha ett långsiktigt engagemang eller tillföra bolaget ytterligare kompetens.

Det här är en ansvarsfull ägarpolitik. Det är en politik som gagnar företagen och deras anställda. Det är en politik som därför också är till fördel för ägaren staten. Bakom denna politik står även den fackliga rörelsen.

Den socialdemokratiska regeringen fullföljer den linje som riksdagen har lagt fast.

Under senare tid har regeringen medverkat till spridning av aktierna i Procordia, NCB och UV-Shipping. Dessa ägarspridningar innehåller en del likheter men också avsevärda skillnader. Gemensamt har varit utgångspunkten att skapa bästa möjliga förutsättningar för företagens vidare utveckling.

Procordia, som under flera år omstrukturerats, hade år 1987 ett behov av kapital för att kunna expandera inom främst livsmedels- och läkemedelssektorerna. I den mycket stora emissionen var det lämpligt att ha ett blandat ägande med såväl större och mindre institutioner som allmänhet och anställda som aktieägare. Antalet aktieägare uppgick efter emissionen till ca 24 000, vilket är ungefär samma antal som i börsnoterade företag som Sandvik, Astra, Alfa Laval och SKF – detta trots att staten fortfarande äger 81 % av företaget!

Kursen på aktierna i Procordia har stigit sedan introduktionen. Det beror delvis på börsnivån, men framför allt beror det på förbättringar i företaget. Det känns bättre – det vill jag gärna säga – att vara ägare till 81 % av Procordia av i dag än till 100 % av Procordia som det var för två år sedan.

I NCB fanns det ett mycket omfattande investeringsprogram, som delvis måste finansieras med nytt ägarkapital. NCB, som saknar egen skog, måste fästa särskild vikt vid att få sin råvaruförsörjning tryggad för att våga besluta om omfattande investeringar. Därför blev bl.a. institutioner med anknytning till skogsägarrörelsen naturliga som nya delägare i NCB. Jag vill ge uttryck för en viss förvåning över att Per-Ola Eriksson inte har någon som helst kritik att framföra när det gäller detta med att institutioner har fått möjligheter till ägande i NCB. Är det möjligen släktskapet som är orsaken till detta? I samband med NCB-emissionen kunde också anställda och allmänhet teckna aktier. NCB har i dag ca 60 000 aktieägare. Introduktionspriset för NCB-aktien har inte, såvitt jag förstår, mött någon som helst kritik.

I de två fall som jag här har nämnt har staten efter ägarspridningen haft kvar majoritetsintresset i företagen. Vad gäller det företag som under senare tid vållat stor debatt, nämligen UV-Shipping, är förhållandena helt annorlunda. Bakgrunden till företagets existens är välkänd för kammarens ledamöter. UV-Shipping – alltså det gamla bolaget – hade riksdagens uppdrag att avveckla sitt fartygsinnehav. Det beslutet hade tagits av en bred majoritet här i riksdagen. När företagets styrelse i höstas gjorde en förfrågan till industridepartementet om inte företagets inriktning kunde ändras från att sälja fartyg för fartyg till att bilda ett nytt rederi togs frågan upp till noggrann prövning. Regeringen delade styrelsens uppfattning.

Regeringen ansåg att även för detta nya företag skulle de principer för ägarsammansättningen gälla som jag nyss har redogjort för. Det var därför önskvärt att få svenska rederiintressen att engagera sig i företaget liksom institutioner kända för sin långsiktiga placeringsfilosofi. Det handlade alltså om att få kompetens till företaget. Det handlade om att skapa ett starkt och slagkraftigt rederi. Det handlade om att de människor som arbetar inom detta rederi på de båtar som rederiet har i fortsättningen skulle få känna trygghet inför framtiden..

För att skapa ett starkt företag som kan motstå svängningar också i konjunkturen, som ju är särskilt påtagliga inom denna bransch, och ha möjlighet att finansiera fartygsinnehavet utan statliga garantier var det nödvändigt att öka företagets egna kapital genom en stor nyemission.

Allmänheten bereddes också tillfälle att teckna en betydande del av aktierna. Siffran 33 % har nämnts här i debatten, och den är riktig så till vida att UV-Shipping i dag ägs till 33 % av allmänheten. Men när det gäller den nyemission som gjordes var det 43 % som erbjöds allmänheten.

Bland de nya ägarna finns nu tre löntagarfonder och två rederier. Dessa parter har sinsemellan slutit ett konsortialavtal, så att man tillsammans har ett långsiktigt majoritetsägande i bolaget.

Emissionskursen för UV-aktien sattes till 42 kr. Vid den första noteringen på Stockholms fondbörs blev kursen 82 kr. Därefter har kursen fortlöpande fallit, och aktien är i dag enligt gårdagens notering värd ca 60 kr. Jag för min del vill nog gärna vänta ytterligare en tid innan jag gör någon slutlig bedömning av emissionskursen.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att regeringen i samband med ägarspridningen i de tre fall som jag redogjort för har skapat förutsättningar för en ägarstruktur som ger företagen goda utvecklingsmöjligheter. Det är

märkligt att man från oppositionens sida inte tillmäter detta någon som helst betydelse. På vissa håll synes man vara så förblindad av sin privatiseringsiver att man fullständigt struntar i hur det går för företagen och i de anställdas intresse av att få jobba i bärkraftiga och utvecklingsbara företag.

Så till kritiken mot fördelningen av de aktier som allmänheten beretts tillfälle att teckna i de ägarspridningar som har gjorts. I Procordiaemissionen tecknade privatpersoner – dvs. allmänheten och de anställda – 46 % av det emitterade beloppet. I NCB-emissionen tecknade privatpersoner 24 % av det belopp som staten avstod från att teckna. Till detta kommer det som allmänheten som tidigare aktieägare tecknade. I båda fallen skedde teckningen med en aktiepost per person. I UV-Shipping bereddes allmänheten tillfälle, som jag sade förut, att teckna 43 % av det nyemitterade beloppet. Enligt överenskommelse med företagets nya huvudägare och de berörda emissionsinstituterna skulle denna andel fördelas så, att man skulle få en så stor spridning som möjligt.

För att nå det målet anlätades flera fondkommissionärer. Vidare sades det att varje enskild person skulle tilldelas högst en aktiepost om 500 aktier. Men, som jag tidigare har redogjort för här i kammaren, har ändå 180 personer av de ca 12 000 nya aktieägarna fått mer än en aktiepost. Det står inte i överensstämmelse med den gjorda överenskommelsen. Jag vill gärna säga att det inte var någon skriftlig överenskommelse. Det var en muntlig överenskommelse. Men jag är van vid, inte minst efter 20 års arbete i riksdagen, att muntliga överenskommelser är lika värdefulla som skriftliga.

Jag vill gärna konstatera att spridningen i den här emissionen, i jämförelse med spridningen i andra nyemissioner som har skett på den privata sidan, är betydligt jämnare. Det finns det också anledning att lägga märke till.

Jag vill i detta sammanhang fråga de borgerliga partierna – som nu visar upprördhet över detta när det händer just i ett tidigare statligt ägt företag: Varför har er kritik inte hörts när det har gällt privata företag? Det är inget tvivel om att det har skett emissioner, som inte har stått i samklang med de toner som ni i dag har gett till känna i denna debatt. Det är självfallet djupt otillfredsställande om vi i Sverige har ett system, där de redan gynnade gör varandra tjänster och gentjänster på detta sätt. Jag hoppas att vi är överens om att detta mönster måste brytas. De flesta har också i denna debatt gjort sådana klara uttalanden att det bör finnas stora förutsättningar att kunna nå en sådan tingens ordning i fortsättningen.

Som jag redovisat, har regeringen i de ägarspridningar som gjorts på olika sätt sökt nå en rättvis fördelning av aktierna. Det i Sverige etablerade fördelningssystemet motverkar emellertid denna strävan – det kan vi alla konstatera. Min första direkta kontakt med den här branschen har inte varit särskilt upplyftande. Därför har jag också lovat, att i samband med SSAB:s introduktion på börsen skall en ny och rättvis fördelningsprincip tillämpas. Jag kommer i mitt nästa inlägg att redogöra för hur introduktionen av SSAB skall ske enligt de förslag som jag vill redovisa.

Anf. 8 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Industriministern sade att det bakom den politik som regeringen har fört när det gäller utförsäljning av statlig verksamhet finns en

uppslutning från de fackliga organisationerna. Jag vill då bara hänvisa till Metallarbetarens ledare i förra veckan, där Stig Jutterström riktar allvarlig kritik mot det som har skett.

Får jag apropå släktskap med olika intressegrupper fråga, herr industriminister: Var det uttryck för släktskap från regeringens sida när man värnade om Folksam som ägare i UV-Shipping?

Det finns vidare anledning att ställa frågan så här: Vilka kommer att få vinsterna av SSAB:s förestående börsintroduktion? De principer som industriministern tydligen skall redovisa i nästa inlägg bör också kombineras med uppgifter om vilken syn på och vilka förväntningar regeringen har i fråga om resultatet av den börsintroduktionen. Jag vill åter fråga: Ställer industriministern upp bakom de fem tidigare uppräknade principer som jag anser bör ligga till grund härvidlag?

Herr talman! Under fjolårets valrörelse gjorde dåvarande industriministern ett antal uttalanden om försäljning av statliga företag. Denne industriminister var rädd för att de statliga företagen skulle säljas för billigt om centern fick råda. Nu undrar jag, herr talman, vad denne man tycker om nyårsrean på UV-Shipping. Jag undrar, men jag får naturligtvis inget svar.

Det finns skäl att erinra om att bankinspektionen 1983 i en cirkulärskrivelse till fondkommissionärerna talade om hur olika introduktioner och emissioner skall gå till, hur det skall framgå av prospekt vilka kategorier som kommer att tilldelas aktier, och att det i prospektet skall anges i vilken omfattning, efter vilka fördelningsgrunder och till vilka kategorier som särskilda poster kan riktas.

Jag frågar industriministern: Har regeringen följt upp bankinspektionens skrivelse från 1983 och sett till att fondkommissionärerna har försökt följa den? Eller har man helt och hållet förlitat sig på fondkommissionärerna? Jag skulle vilja veta vilka åtgärder regeringen har vidtagit för att förvissa sig om att riktlinjerna från bankinspektionen följs.

Jag tillhör dem som många gånger förlitar sig på muntliga överenskommelser, men jag vill i denna debatt säga att det finns de som i tid och otid inte vill att politiker lägger sig i när olika företag gör affärer. Vi har många gånger då det har skett fusioner hört att marknaden skall få arbeta på sina egna villkor. Men samma personer som ifrågasätter politikernas inblandning inbjuder allt oftare politiker att gripa in när de negativa effekterna av olika emissioner blir tydliga.

Banker och fondkommissionärer är egentligen ombud för kunder och allmänhet, i detta fall på uppdrag av regeringen, och därför måste man också se till att banker och fondkommissionärer lever upp till detta förtroende. Om förtroendet missbrukas måste politikerna reagera. För att kraven på rättvisa skall kunna uppfyllas kan det komma att krävas ingripanden från just politikernas sida, från riksdagen och regeringen. Man måste se till att de riktlinjer som bankinspektionen ställde upp 1983 fullföljs även i de fall där staten är inblandad i affären. Därutöver utgår jag från att också regeringen ser till att de fondkommissionärer och banker som anlitas fullföljer de intentioner som bankinspektionen har satt upp. I detta fall tycker jag faktiskt att regeringen har brustit avsevärt på den punkten.

Det finns skäl att efterlysa en moral- och etikdiskussion och ett annat

uppträdande från banker och fondkommissionärer – annars kommer vi politiker att få korrigera när olika koncentrationer växer sig allt starkare. Och för att inte olika koncentrationer skall växa sig starkare, där statliga och privata koncentrationer skall balansera mot varandra, måste riksdagen och ytterst regeringen visa ett gott omdöme och visa hur det skall gå till. Det som har hänt i fallet UV-Shipping är inget föredöme i det avseendet, och jag hoppas, herr talman och herr industriminister, att det som följer i framtiden kommer att ske efter helt andra principer än i fallet UV-Shipping.

Anf. 9 TALMANNEN:

Jag får erinra om att talmannen enligt riksdagsordningens bestämmelser inte får delta i överläggningen och yttra sig i sakfrågan.

Anf. 10 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Vi har fått ett antal förklaringar till hur regeringen har resonerat när det gäller börsintroduktionerna av såväl Procordia och NCB som UV-Shipping. Det är alltså inga direkta ursäkter för vad som har hänt.

Jag är den förste att tillstyrka att privatiseringar eller försäljningar och börsintroduktioner av statliga företag är något som i grunden är bra för de berörda företagen, som ger möjligheter till ägandespridning samt tillförande av ny ägarkompetens till företagen och som samtidigt kan avlasta statskassan ganska betydande påfrestningar, som annars skulle ha kommit till stånd. Men det finns brister i de börsintroduktioner som har gjorts. Det är litet tråkigt att det har blivit så många brister, med tanke på att vi i Sverige inte är några pionjärer på området. Det har funnits många kolleger bland likasinnade partier i länder runt om i västvärlden att falla tillbaka på och många kunskapskällor att ösa ur.

När Procordia börsintroducerades steg kursen med 70 % från introduktionsdagen, och den har legat kvar på ungefär den nivå – som vi har kunnat se i kurslistorna så sent som i går. Det har varit en betydande ökning av förmögenheterna bland dem som fått möjlighet att teckna. Jag vet att det är ett stort antal, men det är fortfarande en mycket liten andel av det totala kapitalet i Procordia som kom den stora breda allmänheten till del. Finner man att det vid en viss kurs eller vid en börsintroduktion blir en mycket kraftig överteckning, beroende på att man kan ha misstagit sig på värderingen av företaget, vore det kanske riktigare att i stället för att hålla inne med statens alla kvarvarande aktier vara beredd att släppa till ytterligare en andel av statens aktieinnehav i Procordia, för att ta det som exempel, för att tillgodose alla småspararnas behov av att få placera sina pengar på ett vettigt sätt och få till stånd en vettig ägandespridning.

Jag håller gärna med om att det finns börsintroduktioner som har gått bra. Jag tycker faktiskt att NCB är ett av de exemplen, liksom den första rörande PKbanken. Den andra, när Penser och Carnegie var inblandade, kanske kan lämna en del övrigt att önska då det gäller formerna. Men jag tycker att det bör ställas extra stora krav när statsmakten gör börsintroduktioner, med tanke på att skattebetalarna i nästan alla de här företagen har gått in med mycket stora penningssummor, för att sanera finanser och sanera verksamhet. Då finns det all anledning att ställa stora krav på att hela svenska folket skall

ha del i möjligheten att teckna aktier och även dra fördelar av dessa företag när de har sanerats och det ånyo går att återfå en del av de pengar statskassan tvingats lägga ut för att genomföra saneringer.

Jag tycker att man har anledning att ställa extra stora krav på fördelningen på de nya ägarna. Ägandet skall vara spritt och rättvist fördelat. Alla skall ha haft möjligheten, och de stora placerare som får gå in skall ha en specifik och unik kompetens som verkligen tillför det nya företaget något ordentligt, något som är till värde för det börsintroducerade företaget och kan hjälpa det att expandera och få en vettig utveckling i framtiden. Det är därför vi höjer något på ögonbrynen när vi ser att man i UV-Shipping, där det krävs ett mycket specifikt kunnande, med så betydande andelar har släppt in löntagarfonder och försäkringsbolag. Det är sådana som ändå kunde ha fått stå tillbaka en aning för det stora flertalet småsparare. Det är framför allt transportföretagen som tillför kompetensen, och jag tycker att småspararnas kapital inte är sämre, snarast bättre än de stora kapitalplacerarnas. Det är därför vi vill försöka få fram en rejäl ägandespridning. Man kan få tillgripa lottnings om det är brist på aktier. Man kan – vilket gjorts i ett antal länder med liberalkonservativa regeringar – om det är brist få dra ned tilldelningen av aktier till de stora kapitalplacerarna för att tillgodose alla de små kapitalplacerarnas, småspararnas, önskemål. Det tycker jag är något vi borde göra här i Sverige också. Vi kan som sagt även lätta ytterligare på de statliga aktieinnehaven om det blir verklig brist på material och det uppstår en betydande övertäckning.

Till sist, herr talman, vill jag fråga industriministern: Är industriministern nöjd med exakt det sätt som börsintroduktionen av UV-Shipping har skett på? Är industriministern nöjd med börsintroduktionen av Procordia, med hur PKbanken, Penser och Carnegie har skötts? Kan några förbättringar göras? Hur långt är man i så fall beredd att gå för att tillgodose, som vi ser det, det rättmätiga kravet från den stora breda allmänheten att få vara med och ta del av möjligheten att teckna aktier, så att vi får den ägarspridning som vi ser som central, och endast godkänna stora placerare när de i första rummet tillför företagen verklig kompetens som kan hjälpa företagen att utvecklas och bli starka, stora och trygga arbetsplatser som tillför folkhushållet något positivt?

Anf. 11 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Det låter ganska imponerande när statsrådet säger att Procordia har 24 000 privata aktieägare. Men om man tänker på att staten äger 81 % av aktiekapitalet och institutioner, försäkringsbolag och fonder äger 17 %, har de 24 000 privata ägarna alltså bara 2 % av rösterna i företaget. Då låter det inte lika imponerande. Det är synd, för Procordia har en mycket fin riskfördelning. Det är ett företag som skulle passa om man ville ha en folkaktie. Företaget är verksamt i så många branscher att risken för att råka ut för dåliga konjunkturer i alla de branscherna på en gång är nästan noll.

NCB, säger statsrådet, har 60 000 aktieägare. Det låter också mycket imponerande. Men aktien står i 2:75. Den emitterades till 2:10. De 60 000 aktieägarna äger bara 5 % av aktierna i företaget. Det är heller inte så

imponerande. Även där är det synd, för NCB är verksamt i en bransch där riskspridningen också är ganska god. Den aktien skulle passa som folkaktie.

Siffrorna för UV-Shipping är faktiskt bättre. Där finns 12 800 privata aktieägare. Här har jag bara den kommentaren: Varför inte låta de privata aktieägarna komma upp till 50 %?

Statsrådet ondgjorde sig något över att en muntlig överenskommelse inte har hållits. Men en muntlig överenskommelse förutsätter väl att det finns ett rimligt antal som hör den, låt säga 30 – 40 eller ett par hundra personer. Men det här avsedda prospektet har ju gått ut till flera hundra tusen människor. Om man skickar ut prospekt till så många människor och skickar ut anmälningssedlar för teckning till lika många människor, måste man, enligt min uppfattning, skriva på prospektet att det bara är en post som varje enskild person får teckna. Det skall inte bara stå på prospektet, det måste även stå på anmälningssedeln för att alla de flera hundra tusen som får denna möjlighet skall veta vad som gäller.

Statsrådet frågade varför vi på den borgerliga sidan inte anmärker på hur det går till vid privata emissioner. Där förekommer riktade emissioner och ganska stor koncentration vid vissa aktieteckningar. Skillnaden är just den att Procordia, NCB och UV-Shipping har byggts upp med massiva statliga insatser. Det har kostat staten väldigt mycket pengar. Då har man rätt att ställa större krav på att utförsäljningen äger rum på ett sådant sätt att de skattebetalare som på sin tid sköt till pengarna också har möjlighet att få tillbaka dem när tillfälle därtill erbjuds.

Jag hade tänkt sluta detta lilla anförande med att fråga statsrådet hur stor andel av den förestående nyemissionen för SSAB som kommer att bjudas ut till anställda och allmänhet. Men jag behöver inte ställa den frågan, för statsrådet utlovade en redovisning av SSAB-emissionen i sitt nästa inlägg. Därför väntar jag med stort intresse på det beskedet.

Anf. 12 LARS BÄCKSTRÖM (vpk):

Herr talman! Inte heller den här gången skall jag ställa några frågor till statsrådet Ivar Nordberg, för statsrådet känner de frågor som ställs av dem som skriver på börsidor, av vanliga löntagare osv. Vi får se om vi får några svar i nästa anförande.

Jag skall däremot kommentera litet av Ivar Nordbergs anförande. Han sade att det kan vara bra att sälja ut poster för att få ägarkapital. Det kan det vara ibland, så länge man behåller kontrollen. UV-Shipping tror jag var ett sådant fall. Det kan vara bra för långsiktighet och kompetens. Statsrådet talade om Procordia där man sedan introduktionen fått en väsentlig förbättring. Det var väl det. Men att man på en vecka gick från 150 kronor per aktie till 320 kr., inte berodde väl det på att substansvärdet i Procordia hade stärkts så på en vecka? Så fort går det inte att stärka ett substansvärde. Aktierna var naturligtvis för lågt prissatta. Detta har varit legio när staten har sålt, man har sålt till underpris. Om man vill sälja för att få in mer aktiekapital, skall man väl inte ha ett underpris på aktien? Då haltar logiken, då är inte argumenteringen konsekvent. Det bör den alltid vara. Vi har haft en realisation på statlig egendom, tyvärr.

Angående UV-Shipping är det ännu värre. Det är visserligen sant att

aktien har gått ner, men den ligger nu runt 60 kronor. Det var det jag i mitt första anförande sade. En sådan emissionskurs hade gett staten ytterligare 50 – 100 miljoner, och företaget 200 – 400 miljoner. Det hade gynnat och stärkt företagets långsiktiga överlevnad. Det hade man varit beredd att satsa, eftersom det är sant – det har jag sagt gång på gång – att lönsamheten går i vågor. Trenden är nu klart uppåtgående. Det vet alla inom rederibranschen, när t.o.m. jag har kunnat lära mig det. Man vet att fartygspriserna är i stigande, och därför stiger priserna på begagnade båtar med 60 % per år. Det är nästan hemskt att vi kanske lade ner varven något år för tidigt eller tio år för sent. Det kan vara så, men det skall vi inte tvista om nu. I vart fall har regeringen försuttit möjligheten att få tillbaka litet av allt det som vi har lagt ner på varvspolitiken. Man har försuttit möjligheten att få in ytterligare 100 milj. kr.

Tänk vilket liv det var för några veckor sedan om 320 miljoner till skolan! Expressen och Aftonbladet fyllde sina löpsedlar om detta. Jag menar att vi hade kunnat få in en tredjedel av den summan bara genom att hantera den här emissionen litet bättre. 100 miljoner är inte att förakta – det är pengar det med för staten.

Sedan några ord till den borgerliga sidan – man skall ju fördela gracerna något så när rimligt.

Per Westerberg från moderaterna har här talat om vikten av att bredda ägandet och få mer kompetenta ägare. Det är naturligtvis en trevlig infallsvinkel, men jag borde polemisera emot den. Nu gjorde emellertid Lars De Geer från folkpartiet det, och det var bra för min del, för därigenom vann jag tid. Han pekade just på att de 24 000 enskilda hushållen i bästa fall svarar för 2 % av röstvärdet. Det visar att då det gäller makt över företag så är detta att sälja ut aktier till hushållen inte en framkomlig väg. Det kan möjligtvis vara bra då det gäller att fördela vinster till så många som möjligt, men vi vet ju också att "så många som möjligt" bara blir de människor som inte behöver använda hela sin lön till hyra, mat och kläder, och det behöver ungefär 70 % av folket. Det blir då de återstående 30 % som kan investera i aktier och gynnas av vinsterna i näringslivet. Jag tycker att vinsterna bör komma hela landet, hela folket, till godo. Det är den skillnaden vi har i infallsvinkel.

Sedan vill jag ta upp detta med att få in andra kompetenta ägare. Ja, det är lätt att säga. Jag är övertygad om att också Per Westerberg vet att ägare och ledning av ett företag inte är samma sak. En kompetent ägare ser ju till att inte blanda sig i ledningen av ett företag – det är ju elementa för ett aktiebolag. En kompetent ägare ser till att skaffa en bra ledning. Samma sak kan väl staten göra! Jag tror att Per Westerberg och andra riksdagsledamöter som arbetar är i stånd att tillsätta kompetenta ägarrepresentanter, som i sin tur kan tillsätta kompetenta verksledningar och företagsledningar. Naturligtvis skall politiker aldrig blanda sig i den dagliga skötseln av företagen, men nog är vi politiker, som är valda av svenska folket, så kompetenta. Om vi inte är kompetenta att sköta statsföretag, hur skall vi då kunna vara kompetenta att sköta ett land? Om vi inte har den kompetensen borde man ju så att säga privatisera landet också och skaffa sig kompetenta människor för den sidan. Men vi politiker är kompetenta att tillsätta företagsledningar. Däremot är vi inte kompetenta att driva företag – det är en poäng.

Helt kort under den sista halvminuten av min taletid: Att förlita sig på muntliga överenskommelser – däri tror jag hela problemet ligger. Och där har man varit moraliskt indignerad. Jag är inte speciellt moraliskt indignerad när räven tar höns, för det tillhör hans natur. På samma sätt förhåller det sig med børsaktörerna. Det tillhör deras natur att agera så här. Det är därför jag är socialist. Det är därför vi behöver lagar som hindrar dem att agera så här.

Anf. 13 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Vi miljöpartister har med bekymmer iakttagit att den s.k. arbetarregeringen numera tycks ha helt anammat de villkor som gäller för det privata näringslivet. Denna utveckling inger en viss oro. Samtidigt som den s.k. ekonomiska tillväxten på senare år har stagnerat har börsspekulationen ständigt tilltagit. I stället för att vara en källa till långsiktig finansiering av riskkapital har börserna mer och mer utvecklats till en glorifierad spelhåla, där alla tror sig kunna vinna. Vi har med viss förvåning iakttagit att regeringen lägger fram förslag om datoriserade system, som gör att denna verksamhet skall kunna gå smidigare och ännu snabbare, samtidigt som säkerheten möjligtvis blir lägre. Förr eller senare kommer förmodligen bakslaget. Det är därför angeläget att regeringen med nykter skepsis betraktar utvecklingen.

När staten säljer företag på börserna måste staten ha en rimligt säker uppfattning om att de anställda i de företag som privatiseras kan se fram mot en någorlunda säker sysselsättning.

Jag skulle vilja ställa en del frågor till industriministern.

Vill regeringen när staten avhänder sig egendom se till att ägandet i första hand bör gå till de anställda och lokalbefolkningen?

Menar inte regeringen att de anställda och lokalbefolkningen skulle kunna utgöra just det som industriministern talade om, nämligen en stark och kunnig ägare? Det vore egendomligt om inte de tillsammans skulle besitta en betydande kunnskap och en vilja att utveckla företaget.

Jag skulle vilja ta upp en detaljfråga: Är det bra att staten medverkar till att det skapas ett monopolföretag för järnvägsmateriel genom försäljning av det huvudsakligen statligt ägda företaget Kalmar Industri? Här har vi ett exempel på ett företag som med fördel kunde överföras just till de anställda och lokalbefolkningen.

Är regeringen beredd att utreda hur ägaransvaret skulle kunna förstärkas i aktiebolagen? Industriministern antydde att det vore skäl att alla företag såg över sina principer när det gäller ägande och ägarfördelning. Jag tror också att man behöver se över just ansvaret för ägande.

Är regeringen beredd att se till att utreda om de anställda och lokalbefolkningen skall kunna få företräde att köpa aktier både i statliga och i privatägda aktiebolag?

Är regeringen beredd att verka för principen en aktie – en röst?

Är regeringen beredd att stödja kooperativt företagande, en företagsform som vi i miljöpartiet tror är värd allt stöd och som i dagens ekonomiska klimat sitter ganska trångt?

Aktiebolagsformen ställer till svårigheter. Det talas mycket om etikregler. För att över huvud taget vara en effektiv ägare behöver man ha kunskap och

insyn, men man får inte vara en "insider", för då har man för mycket insyn. Det skall vara lagom insyn. Det är uppenbart att den formen av ägande skapar svårigheter.

Är regeringen beredd att se till att monopolverksamhet skall bedrivas i verksform med öppen insyn?

Är regeringen beredd att se till att de statliga företagen vid sina bolagsstämmor medger minst lika stor insyn som de privata företagen?

Anf. 14 Industriminister IVAR NORDBERG:

Herr talman! Låt mig ge uttryck för den principiella inställningen att det är angeläget att vi får ett spritt ägande och att de anställda samt allmänheten men också institutioner skall vara delägare i svenskt näringsliv – inte bara i statliga företag. Jag tror att det är viktigt att man som grund för näringslivspolitik har just detta för ögonen, att vi måste skapa starka bärkraftiga och bra företag, som har en god lönsamhet, som har möjligheter att utvecklas och stärkas ytterligare för att kunna ge en trygg sysselsättning för de människor som arbetar i företagen, företag som också ger en bra grund för de människor som bor i den kommun, i den region där företagen verkar.

Låt mig också ta upp frågan om priset på UV-Shipping. Försäljningen av UV-Shipping till de tre löntagarfonderna föregicks av värderingar från tre oberoende institut. Samtliga dessa institut kom fram till att fartygsinnehavet kunde värderas till ca 200 milj. kr. eller ca 40 kr. per aktie. När staten i november 1988 sålde företaget till dessa tre löntagarfonder erhöles 210 milj. kr. eller, omräknat i aktiekurs, 42 kr. per aktie. De förhandlingar som fördes visade att det vid den tidpunkten inte var möjligt att få ut ett högre pris när bolaget såldes.

Men jag vill också erinra om att försäljningen även innebar att de nya ägarna iklädde sig ett garantiåtagande på cirka en och en halv miljard kronor, som alltså lyftes av staten. Staten var tidigare garantigivare till det beloppet. Vad det är värt i kronor för skattebetalarna kan man inte avgöra i dag – garantiåtagandet sträcker sig långt in på 1990-talet, och vi vet, som jag har sagt tidigare, att den här branschen går litet upp och ned.

Till detta skall fogas att en stor del av de fartyg som rederiet nu har i sin ägo bemannas med svenska sjömän. Det är också en värdefull del av den överenskommelse som har träffats.

Efter det att den här affären skedde har hela affärsiden förändrats. Det har alltså tillkommit nya delägare och ett stort kapitaltillskott till bolaget. UV-Shipping är alltså i dag ett helt annat bolag än det som staten förra året sålde. Det är detta nya företag som nu prissätts på börsen. Jag tror att det finns anledning att komma ihåg det.

Jag vill också göra den kommentaren att när introduktionen av UV-Shipping skedde var alltså staten icke ägare av det bolaget. Det var vid den tidpunkten andra.

Till Per Westerberg vill jag säga att jag inte är nöjd med allt som har hänt när det gäller introduktionen av UV-Shipping. Jag är missnöjd med hur spridningen av aktierna till allmänheten gick till. Det låg icke i linje med den överenskommelse som vi hade. Därför, menar jag, är det nödvändigt att i fortsättningen vidta åtgärder för att ingen upprepnig skall kunna ske.

Jag vill till Lars De Geer säga att det också stod i prospektet att det bara fanns en post per köpare tillgänglig.

Jag lovade i mitt förra inlägg att redogöra för hur introduktionen av SSAB kommer att gå till. Bakom beslutet att föra ut SSAB på börsen ligger det aktieägaravtal som upprättades 1986 mellan staten och de sex institutionella ägarna i SSAB, nämligen Skandia, SPP, AMF, fjärde AP-fonden och två av SE-bankens pensionsstiftelser. Det var ett avtal och ett ägarkonsortium, till rätt stor del bestående av institutioner, som 1987 godkändes av denna riksdag.

En ägarspridning kommer nu att ske av 7,5 miljoner SSAB-aktier. Staten bidrar när det gäller den spridningen av SSAB-aktierna – introduktionen kommer att ske nu under våren – med 4 miljoner aktier. De anställda i SSAB ges företräde till teckning av 1,5 miljoner av dessa aktier. Resterande 2,5 miljoner aktier erbjuds uteslutande allmänheten. Tilldelning kommer att ske även i mindre poster än hela börsposter, nämligen också i halva börsposter.

De sex institutionella ägarna bidrar med 2 miljoner aktier i den ägarspridningen. LKAB avser att omvandla en del av sitt konvertibla lån i SSAB till aktier och bidrar med resterande 1,5 miljoner av de 7,5 miljoner aktier som ingår i överenskommelsen om ägarspridning.

Även övriga aktieägare i SSAB ämnar erbjuda allmänheten företräde vid teckning av merparten av sina aktier. Totalt kommer alltså minst 4,5 miljoner av de återstående 6 miljoner aktierna efter det att de anställda i SSAB givits företräde vid teckningen att säljas på detta sätt. Skulle erbjudandet till allmänheten övertecknas – vilket vi får hoppas – kommer lottning att ske för att säkerställa en rättvis fördelning av aktierna. Denna ordning genomförs efter initiativ som jag har funnit anledning att ta.

Efter den här föreslagna ägarspridningen kommer staten att inneha 52 % av röstvärdet i SSAB och ca 40 % av aktiekapitalet. Jag tror att allmänhetens och de anställdas andel, Lars De Geer, kommer att ligga runt 20 % efter den utförsäljningen.

Det jag har redovisat i fråga om börsintroduktion av SSAB och hur aktierna skall säljas och fördelas står, tycker jag, i god samklang med de önskemål som har framförts i den här debatten. Det betyder att det råder en rätt bred enighet om att det är de anställda och allmänheten som skall ges företräde, att det skall finnas en garanti för att det blir en rättvis spridning och att den garantin skapas genom att endast en aktiepost får köpas av resp. köpare och genom att lottning kommer att företas.

Jag vill alltså påstå att staten med det här visar hur en aktieförsäljning kan göras rättvis. Jag är tillfreds med de uttalanden som har gjorts från dagens debattörer, nämligen att man vill ha den formen av spridning och garanti för rättvis fördelning när det gäller de statliga företagen. Men varför inskränka det till introduktioner av statliga företag? Det skulle sitta fint, tycker jag, om vi kunde göra gemensam sak och uppmana det privata kapitalet att i fortsättningen bete sig på samma sätt. Det vore välgörande om mina meddebattörer ville göra en sådan klar deklARATION.

Anf. 15 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Först några ord om UV-Shipping. Den här debatten har i stor utsträckning kommit att handla om UV-Shipping, men frågan är ju betydligt vidare än så.

Den tidigare VD-n, Ingvar Trogen, och hans familj fick flera aktieposter. Den fråga som då reses är varför de tidigare varvsarbetarna inte fick köpa aktier i UV-Shipping. Varför fick inte de som byggde båtarna vara med och dela på vinsterna i samband med utförsäljningen av UV-Shipping?

Det är bra att industriministern så här i debattens senare del redovisar vilka principer som kommer att gälla vid börsintroduktionen av SSAB. Jag utgår från att samma principer också kommer att gälla vid börsintroduktionen av andra statliga företag som ligger i loppet.

Målet måste vara stor ägarspridning. Då måste vi också ha klart uttalade direktiv till de banker och fondkommissionärer som skall handlägga fördelningen av aktier att de inte skall låta vissa intressegrupper få förmåner framför andra.

Målet måste i första hand vara att ge de anställda i företagen – metallarbetarna vid de olika stålverken, de personer som arbetar i administration eller som på annat sätt är engagerade i SSAB – företrädesrätt till aktierna.

Debatten om UV-Shipping och debatten om de turer som har ägt rum i samband med regeringens börsintroduktion och utförsäljning av statlig verksamhet har ändå medfört något gott. Det är viktigt att regeringen har lärt av misstagen. Jag tolkar nämligen regeringens handlande på så sätt att det är vad regeringen faktiskt har gjort, då industriministern i den här debatten klargör vilka principer som skall gälla i framtiden.

Från centerns sida kommer vi noggrant att följa det framtida mönstret. Vi kommer också, herr industriminister, att noggrant följa andra aktörer på marknaden. Det finns skäl att ställa samma krav på det privata näringslivet som på staten. Staten har emellertid anledning att föregå med gott exempel i dessa frågor.

Anf. 16 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Varje form av etikdebatt, om aktiebörs eller annat, är positiv. Den är positiv för den ser till att man får färre möjligheter att begå misstag, och problemen belyses på ett allsidigt sätt. Det är särskilt viktigt att föra etikdebatt när det gäller statlig verksamhet och statliga börsintroduktioner, därför att den stora allmänheten har varit med och satsat pengar på saneringen och har därför anledning att ställa extra stora krav. Detta förtar självfallet inte värdet av påståendet att etik är något som alla bör ägna sig åt. Jag tror att den här debatten åtminstone delvis haft det goda med sig att många har uppmärksammat de problemställningar som förts fram.

Jag vill inte säga, vilket framkommit från visst håll i den här debatten, att ett breddat ägande skulle innebära någon form av maktkoncentration. Jag tror inte på sådant tal. Hänsynen till många små aktieägare vid fler och fler tillfällen i den dagliga verksamheten har kommit att bestå. Man tar hänsyn till minoriteten även om de små aktieägarna i ägandet eller när det gäller rösträtten inte når någon form av majoritetsinflytande.

Det är också viktigt att vi har kompetenta ägare, för en kompetent ägare sitter inte bara på sina aktier, så att säga. Har han något positivt att tillföra företaget så gör han det. Därför har jag tidigare sagt att det är glädjande att transportföretag kommer in i UV-Shipping som ägare. Deras kompetens kan nämligen vara till gagn för UV-Shipping i framtiden.

I den här debatten finns det också anledning att påpeka brister som i viss mån kvarstår. Det är viktigt att se till att få till stånd ägandespridning i framtiden som ger alla lika chans. Framför allt skall man inte använda sig av lottning utan bjuda på en del av det statliga aktieinnehavet och vara beredd att tillgodose de små aktieägarnas berättigade krav att få teckna aktier.

Det är inte heller tillfredsställande att staten behåller röststarka aktier och säljer röstsvaga aktier. Alla aktier skulle ha samma styrka eller åtminstone säljas i samma proportioner. Det skulle vara bättre och rimligare när det gäller såväl ägande som maktspridning. Det vore också riktigt om man som i PKbanksfallet, inte minst med tanke på den aviserade internaffären med statens investeringsbank, såg till att man skaffade sig ett väsentligt bättre minoritetsskydd i enlighet med vad som gäller i alla stora affärsbanker i Sverige i dag.

Anf. 17 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Lars Bäckström är en frisk debattör, men när han påpekar att 2 % av aktierna inte ger något inflytande i ett företag gör han sig skyldig till en kullerbytta. Det är ju det som Per Westerberg, Per-Ola Eriksson och jag har sagt hela tiden. Om det gällde 24 % av aktierna eller 240 000 aktieägare skulle de inte vara utan inflytande – i varje fall inte om de bildade en aktieägarförening. Det är det som har varit den springande punkten i hela debatten.

Statsrådet påpekade att när man fastställde priset 42 kr. per aktie var den kursen inte orimlig. Jag är benägen att hålla med om det. Jag har själv läst prospektet, och det verkar som om det priset var väl övervägt. Vad man kunde ha gjort med hänsyn till utvecklingen på fraktmarknaden under de här månaderna, alltså från det att prospektet trycktes till dess att aktien noterades, var att skjuta fram emissionen några månader. Då hade man kunnat få motiv för en högre kurs. Statsrådet sadc att det står i prospektet att man bara får köpa en aktiepost. Man kan möjligen säga att det står så, men man får läsa ganska noggrant. Det står så här:

”Resterande 6 400 000 aktier kommer att tilldelas allmänheten i huvudsak i poster om 500 aktier vardera under förutsättning att samtliga aktier härigenom tecknas. Fördelningen av dessa aktier sker i samråd med UV-Shippings styrelse och emissionsbankerna.”

Fördelningen i samråd mellan styrelsen och emissionsbankerna underkänner vi, och det gladd mig att notera att statsrådet lovade att det, om det blev en övertäckning på SSAB:s aktier, skulle bli lottning. Sedan gav statsrådet besked om hur många aktier i SSAB som kommer att säljas till anställda och till allmänheten. 20 % skulle kunna hamna hos allmänheten. Även om jag inte tycker att procentsatsen är särskilt hög kanske den är rimlig med hänsyn till att stålindustrin – i likhet med skeppsrederibranschen – är en ganska

riskfylld hantering. Det är kanske inte någon folkaktie att rekommendera direkt. Jag tycker att 20 % kan vara en skälig andel.

För beskedet om lottning har jag redan tackat.

Anf. 18 LARS BÄCKSTRÖM (vpk):

Herr talman! Minister Ivar Nordberg undrade om jag kan ställa upp bakom en deklaration mot det privata näringslivet. Det kan jag. Det var inget överraskande svar, förstår jag, men det skall i alla fall ges.

Statsrådet har redogjort för synen på hur aktierna i SSAB skall emitteras. Jag kan inte gå in i detalj på detta. Varje förslag bör prövas och man bör fundera på förslagen. Det verkar bättre än vad som har gjorts, och det är alltid något. Jag tror att grundfrågan rör nivån på emitteringen. Den skall läggas på rätt nivå, och vad är då rätt nivå? Jag skulle vilja rekommendera att man följer tumregeln, att om aktierna stiger med mer än 50 % på en vecka var nivån fel. Så gjorde de i Procordia, där aktierna steg med över 100 % på en vecka. Så gjorde de i UV-Shipping. Det var således fel nivå.

Detta bör leda till eftertanke inom departementet, hos dem som bereder dessa frågor. Det är ju egentligen dem vi riktar oss till. Statsrådet bör se till att så sker.

UV-Shipping är ett nytt företag. Ja, men det är samma skepp, som då värderades till 43 kr., och den värderingen var uppenbarligen felaktig.

Så till frågan om spritt ägande. "Demokratin" Procordia har 30 miljoner aktier, om jag inte missminner mig. Demokratin Sverige har 8 miljoner röster. Det är mycket lättare att komma till tals i en politisk demokrati än i den demokratiska organisation som ett aktiebolag utgör, för den styrs av den som har mest pengar.

Jag kan ibland t.o.m. varna för att sprida ägandet alltför mycket. Mer spritt kan det väl inte vara än i Sverige? Här ägs ju de statliga företagen av alla svenskar tillsammans. Mycket mer spritt kan det inte bli än när 8 miljoner äger sin del.

Volvo har ett spritt ägande och styrs av Gyllenhammar. Electrolux har ett spritt ägande och styrs av Werthén. ABB har ett spritt ägande och styrs av Barnevik. Man kanske inte alla gånger kan kritisera företagsledarna, men inte har de kommit till makten enligt vad vi menar med demokratiskt förfarande i traditionell mening! Snarare tycks renässansfurstens vara deras ideal.

Lars De Geer sade till mig: Man kan ju bilda en valkooperation. Ja, det kan man. Man kan bilda en kooperation eller en gemensamhet, ett slags aktiekommun. Sedan kan man bilda större "kommuner" på det nationella planet – men då är vi liksom tillbaka där vi började: ett demokratiskt system där alla har en röst. Det är detta som är kärnpunkten!

Det kan faktiskt ibland vara så att man kan minska på det gemensamma ägandet genom emissioner för att skaffa mer kapital. Men se då också till att verkligen skaffa kapital – privatisera inte för privatiseringens egen skull!

Anf. 19 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Det är glädjande att höra att industriministern talar väl om det spridda ägandet. Vår inställning är att en tredjedel av de aktier som säljs

bör ägas av de anställda och en tredjedel av lokalbefolkningen. Sedan återstår en tredjedel, som kan gå till s.k. institutionella ägare eller övriga ägare.

Planerna för SSAB pekar i någon mån i rätt riktning. Visserligen får de anställda inte mer än 20 % av de aktier som säljs, och vi menar att de aktier som går till allmänheten i första hand borde förbehållas invånarna i Luleå, Borlänge och Oxelösund.

Indirekt säger industriministern att staten accepterar graderade värden på aktier, därför att staten tänker behålla 40 % av ägandet men ha 50 % av rösterna i SSAB. Det var ett tråkigt besked, tycker jag. Jag hoppas att det så småningom kommer att ändras till att varje aktie skall ha samma röstvärde.

Industriministern säger också att det vore önskvärt att en sådan fördelning med spritt ägande blev regel också när de privata företagen säljer aktier eller gör nyemissioner. Det ankommer rätt mycket på staten att stifta sådana lagar att detta kan bli verklighet. Vi i miljöpartiet hoppas att så kommer att ske – dvs. att regeringen tar initiativ till en lagstiftning som ger ökad möjlighet till en sådan ägarspridning där de anställda och lokalbefolkningen får medverka.

Jag noterar också att industriministern inte har sagt någonting om skapandet av nya monopolföretag, t.ex. genom försäljningen av Kalmar Industries, inte heller något om hur man vill stödja alternativa företagsformer, t.ex. kooperativt företagande, eller hur man vill öka ägaransvaret i aktiebolagen. Inte heller har industriministern sagt någonting om hur man skall minska anonymiteten i de statligt ägda företagen, som ju faktiskt är mer anonyma än de privatägda, vid bolagsstämmor o.d.

Anf. 20 Industriminister IVAR NORDBERG:

Herr talman! I den här debatten är det ingen som direkt har gett några handfasta tips om hur man på ett bra sätt värderar aktier. När det gällt att försöka värdera UV-Shipping har vi för vår del anlitat tre oberoende värderingsinstitut, och som jag sade kommer de till samma resultat. I och för sig hade det naturligtvis varit värdefullt att få höra om det fanns några andra förslag till hur värderingen skall ske. För egen del måste jag nog säga att jag är tvungen att lita till dem som har viss erfarenhet av att göra sådana här värderingar, och de tillgängliga instituten hör då till de institutioner som måste användas.

Jag vill gärna förutskicka att det inte kommer att bli någon lätt uppgift att fastställa vilket pris SSAB-aktien skall ha. Jag har noterat att ingen av debattörerna i dag har velat ge mig något råd om på vilken nivå man skall lägga den kursen. Jag tolkar detta som att ni också har respekt för svårigheten.

Per-Ola Eriksson underströk i sitt sista inlägg att det är riktigt att de anställda ges möjligheter att köpa aktier. I den redogörelse som jag lämnade förut fanns det en klar markering, att de anställda i SSAB skall få denna möjlighet. Jag kanske bör göra det tillägget, att även de som är anställda vid Grängesbergs gruvor, som numera icke ägs av SSAB, kommer att erbjudas möjlighet att köpa aktier när SSAB introduceras på börsen.

I det sammanhanget vill jag också göra den markeringen, att även inom ramen för det förslag som nu läggs fram blir fördelningen av aktier bland de

Prot. 1988/89:70
21 februari 1989

Meddelande om information av statsministern

Om regionalpolitiska insatser i skogslänen

anställda rättvis. Det blir en aktiepost per anställd – icke, som vi har fått se exempel på i tidigare sammanhang, när privata företag har sålt ut aktier, så att fördelningen sker efter någon form av inkomstskala eller någon annan gradering, där vissa har fått köpa för flera miljoner medan andra har fått nöja sig med blygsamma poster. I den här emissionen sker en rättvis fördelning. Är jag ute på verkstadsgolvet får jag en post, är jag i företagsledningen får jag också en post. Detta är även viktigt att markera, menar jag.

Jag tycker debatten i dag har uppmärksammat den praxis efter vilken banker och andra aktörer på finansmarknaden rutinmässigt har arbetat under alla år. Jag vill säga att jag är tacksam för att nu så många andra har fått upp ögonen för förhållandena på detta område. Jag hoppas att dessa aktörer skall ha tagit intryck av den debatt som har förts i de här frågorna och att det kommer att bli en förbättrad etisk handläggning i fortsättningen. Men jag vill också gärna säga att det under årens lopp ju inte har saknats tillfällen att konstatera de brister som vi i dag har debatterat. Hittills har under 80-talet mer än 13 miljarder kronor emitterats till allmänheten i samband med nyintroduktioner, och det är inte ovanligt att privatpersoner, som av emissionsinstitutet bedömts vara viktiga kunder eller kontakter, har getts mycket rundhänta och förmånliga tilldelningar. Avslutningsvis vill jag gärna säga att regeringens ambition i samband med de introduktioner som vi har medverkat i har varit att bryta den ordningen, och mig veterligt står vi därvid i särklass när det gäller de många börsintroduktioner som har skett under 80-talet. Med det förslag till introduktion och fördelning av aktier som nu läggs fram för SSAB hoppas jag att vi har skapat ett mönster för hur även privata företag skall kunna agera i fortsättningen.

Den särskilt anordnade debatten var härmed avslutad.

2 § Meddelande om information av statsministern

Anf. 21 TALMANNEN:

Torsdagen den 23 februari kl. 14.30 redovisar statsministern synpunkter på läget i södra Afrika med anledning av sitt besök i Zimbabwe.

Andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

3 § Svar på interpellation 1988/89:120 om regionalpolitiska insatser i skogslänen

Anf. 22 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Olle Östrand har frågat mig om jag är beredd att lägga fram förslag om ytterligare regionalpolitiska medel, så att investeringskonjunkturen i skogslänen kan utnyttjas till den uppbyggnad av näringslivet som så väl behövs i dessa län.

Den regionala balansen har, som jag har framhållit i olika sammanhang, förbättrats i så gott som hela Sverige. Vi kan alltså glädja oss åt en god

investeringsvilja hos företagen i skogslänen. Denna visar sig också i den stora efterfrågan på regionalpolitiskt stöd som för närvarande råder.

Under anslaget Lokaliseringsbidrag m.m., som disponeras av regeringen och statens industriverk, beslutade regeringen därför i årets budgetproposition att uppmärksam följa utvecklingen av medelsbehovet på anslaget under innevarande budgetår och pröva behovet av ytterligare medel på tilläggsbudget. Samma uttalande gjordes beträffande anslaget för Regionala utvecklingsinsatser m.m., det så kallade länsanslaget, som disponeras av länsstyrelserna.

Jag kan nu informera Olle Östrand om att jag avser att föreslå regeringen att i tilläggsbudget II föreslå riksdagen att tillskjuta ytterligare medel på båda de anslag jag nämnt.

Svaret på Olle Östrands fråga är således ja!

Anf. 23 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret, som jag naturligtvis inte kan betrakta som annat än mycket positivt. Nu har vi fått svart på vitt på att det inom en snar framtid kommer att fyllas på pengar både på anslaget för lokaliseringsbidrag och beträffande anslaget för regionala utvecklingsinsatser eller det s.k. länsanslaget som länsstyrelserna själva disponerar. Detta var ett besked som många kommuner, företag och länsmyndigheter gått och väntat på.

Men det är då också viktigt att i detta sammanhang poängtera att anslagen när de nu skall fyllas på fylls på så mycket att stödverksamheten kan bedrivas fullt ut, för att man därigenom skall kunna utnyttja den stora investeringsvilja som i rådande högkonjunktur finns inom stödområdet. Jag utgår naturligtvis ifrån att så blir fallet. Det vore bra om arbetsmarknadsministern också kunde verifiera detta.

Det är faktiskt i dagens läge kris i fråga om tillgången på regionalpolitiska medel. Enligt uppgift har statens industriverk ansökningar inne med begäran om stöd på mer än 400 milj. kr. Man disponerar endast ca 20 miljoner. Till följd av den kraftiga efterfrågan har SIND behandlat fler och större ansökningar än vad som är vanligt. Knappheten på medel räcker därför endast till en mycket liten del av de ansökningar som finns. Därför har man börjat ransonera kraftigt bland projekten. Jag vet också att man på grund av brist på medel har tvingats säga nej till bra projekt. Samma knappa tillgång på medel har man också i flera av Norrlandslänen. Även på arbetsmarknadsdepartementet är, såvitt jag vet, tillgången på pengar mycket begränsad. Därför vill jag än en gång understryka vikten av att anslagen fylls på i tillräcklig omfattning.

Det är absolut nödvändigt för skogslänens framtida utveckling att vi nu utnyttjar tillfället att i rådande goda konjunktur öka investeringarna i näringslivet, bygga ut och modernisera produktionsapparaten och därmed skapa nya jobb som vi så väl behöver. Det vore ett våldsamt samhällsekonomiskt slöseri att inte utnyttja detta tillfälle. Jag har under mina år som riksdagsledamot levat mitt uppe i de regionalpolitiska problem som vi har i stödområdet. Därför kan jag med bestämdhet hävda att, investeringarna trots rådande högkonjunktur, inte kommer till stånd i tillräcklig omfattning

Prot. 1988/89:70
21 februari 1989

*Om regionalpolitiska
insatser i skogslänen*

utan det regionalpolitiska stödet. Detta beror på det enkla faktum att förutsättningarna för att bedriva näringslivsverksamhet rent allmänt är sämre i stödområdena än i landet i övrigt, oavsett om det är hög- eller lågkonjunktur, fast obalansen förstärks naturligtvis under en lågkonjunktur. Därför är det regionalpolitiska stödet mycket viktigt för oss. Det finns nu en möjlighet att få en rejäl förstärkning av näringslivet i stödområdena – och detta tillfälle måste utnyttjas. Som arbetsmarknadsministern vet har vi under den senaste femårsperioden haft en mycket positiv utveckling av det regionalpolitiska stödet. Det har ju beviljats stöd till investeringar som beräknas leda till drygt 20 000 nya arbeten. Det är bra, men inriktningen får inte ändras.

En annan viktig regionalpolitisk satsning är de åtta industricentra under statligt huvudmannaskap som har byggts upp på olika håll i Norrlands inland. Ett finns i Ljusdal, i mitt eget hemlän. Meningen med tillkomsten av dessa industricentra var att skapa strategiska stödjepunkter i Norrlands inland, där näringslivet skulle ges förutsättningar att utvecklas. Därför gavs de här kommunerna särskilda resurser. Detta har också visat sig vara en riktig åtgärd. Därför måste dessa centra få utvecklas vidare, det är viktigt för de här kommunerna. Faktum är att industricentra utvecklas mycket positivt. Därför blir man något förvånad när man får läsa att verksamheten börjar ifrågasättas. Jag vill av denna anledning ställa en följdfråga till arbetsmarknadsministern: Finns det planer som går ut på att förändra stiftelsen industricentras verksamhet?

En annan mycket viktig förutsättning för en effektiv regionalpolitik är ju goda kommunikationer. Som ett exempel skulle jag kunna nämna, att om banverket fick investera ungefär 200 milj. kr. i ostkustbanan mellan Stockholm och Sundsvall, skulle vi snart kunna få i gång en snabbtågsförbindelse, som dessutom skulle bli mycket lönsam. Jag vet också att SJ vill komma i gång snabbt, helst inom en treårsperiod. Detta skulle på flera sätt förbättra södra Norrlands utvecklingsbetingelser. Med andra ord skulle en snabbtågsförbindelse mellan Sundsvall och Stockholm vara en mycket effektiv regionalpolitisk satsning för hela södra Norrland.

Jag ville nämna detta som ett exempel på andra insatser, som också är betydelsefulla för den regionala utvecklingen. Men vi får som sagt arbeta vidare med detta.

Herr talman! Till sist vill jag än en gång tacka för svaret, som jag tycker innehöll ett mycket glädjande besked till människorna i skogslänen.

Anf. 24 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Som framgår av interpellationen finns det nu också i skogslänen en mycket stor investeringsvilja i näringslivet. Detta gäller i allra högsta grad också vårt nordligaste län, Norrbotten. Det är ett resultat dels av regeringens Norrbottensproposition, dels av den rådande högkonjunkturen.

Även om läget på Norrbottens arbetsmarknad har förbättrats betydligt är arbetslösheten i jämförelse med riket i övrigt fortfarande hög, ca 4 %. Det finns också oroande tecken på att arbetslösheten ökar, främst bland bygnadsarbetarna i länet. Härifrån, alltså utifrån ett Stockholmsperspektiv,

har det ibland felaktigt påståtts att det råder en överhettning på byggarbetsmarknaden i Norrbottens kustland, vilket är helt felaktigt. Under de senaste veckorna har t.ex. arbetslösheten bland byggnadsarbetarna i Luleå ökat från 10,8 % till 11,2 %, och då kan man naturligtvis inte tala om någon form av överhettning. Tvärtom är det nu viktigt att stödja sysselsättningsprojekt som kan ge ordentliga effekter och balansera arbetsmarknaden i en lågkonjunktur.

Det är nu resurserna bör tas fram för nyinvesteringar. Bara i Norrbotten finns det ineliggande ansökningar om lokaliseringsstöd på över 20 miljoner. Länsstyrelsen kommer att behöva ca 50 miljoner i tillskott för att klara av behoven. Men det akuta behovet är minst 20 miljoner. Dessutom finns det en rad angelägna projekt inom byggbranschen som bör genomföras. Det är alltså nu, när det fortfarande råder högkonjunktur och arbetsmarknaden i storstäderna lider av överhettning, som förutsättningarna för framgångsrika satsningar i skogslänen är stora. Men det förutsätter en förstärkning av de regionalpolitiska insatserna, dvs. mera pengar till bl.a. lokaliseringsstöd.

Nu, när det finns gott om projekt och vi fortfarande får hjälp av högkonjunkturen, finns det möjlighet att bygga upp skogslänens arbetsmarknad. Om vi missar den chansen kommer det att krävas betydligt större resurser när lågkonjunkturen kommer.

Av arbetsmarknadsministrerns positiva svar kan jag bara notera att det finns en vilja hos regeringen att fullfölja den här inriktningen. Jag hoppas att detta konkret innebär en ordentlig resursförstärkning på det regionalpolitiska området under våren.

Anf. 25 EIVOR HUSING (s):

Herr talman! Först vill jag understryka den stora betydelse som de tidigare regionalpolitiska medlen har haft för vårt hemlän, Västerbotten. I och med en förbättrad infrastruktur som innefattar utbildning, teknisk utveckling och teknikspridning har näringslivet kunnat utvecklas. I och med Ingela Thaléns svar här i dag kommer vi att kunna fortsätta att främja den långsiktiga utvecklingen. Nu står vi nämligen i startgroparna.

Även genom kampanjen Landsbygd 90: Hela Sverige ska leva! har många idéer kommit fram, inte minst från kvinnorna. Därför är det glädjande att anslaget för regionala utvecklingsinsatser kommer att öka. Det behövs, eftersom det finns många ansökningar hos länsstyrelsen i Umeå som väntar på svar. Genom ökat stöd kommer också flera att kunna flytta tillbaka och starta nya verksamheter. Det är ett önsketänkande att tro att dessa investeringar kommer till stånd utan stöd, eftersom just förutsättningarna för att bedriva näringslivsverksamhet är sämre i stödområdena än i övriga landet.

Fortfarande finns det regionala obalanser i befolkningsutvecklingen. En del av skogslänen visar underskott i både födelsetal och omflyttningstal. Utflyttningen är större än inflyttningen. De större orterna i Västerbotten kan uppvisa en befolkningsökning, medan befolkningen i kommunerna i Västerbottens inland fortsätter att minska. Vad värre är att alla sju skogslänen har kvinnounderskott i åldrarna 15–40 år, vilket betyder färre födda barn och ytterligare försämring av befolkningsutvecklingen. Kvinnounderskottet

kommer vi aldrig till rätta med, om vi inte gör det möjligt för flera kvinnor att flytta in och få ett arbete. Det räcker inte enbart med värden. Vi måste få vara med i den teknologiska utvecklingen. Med regionalpolitiska stöd till framtidsorienterade arbeten kan vi vända befolkningsutvecklingen i stödområdena.

Anf. 26 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Detta blir till viss del en upprepning, men förhållandena i skogslänen är ju så pass likartade att en upprepning blir ganska naturlig. Jag tycker ändå att det känns angeläget att vara med och understryka det som Olle Östrand säger i sin interpellation.

Även i Jämtlands län har vi fått del av den högkonjunktur som råder. Investeringsviljan, sysselsättningsläget och arbetslöshetssituationen är bättre nu än på mycket länge. Så långt är det bra. Den här för oss ovanligt positiva situationen vilar dock på en skör tråd. Om inte denna konjunkturuppgång utnyttjas för nyetablering, kan det mycket snart vara en negativ utveckling på gång igen.

Man kan klart säga att det inte är fråga om någon överhettning i Jämtlands län, lika litet som i något annat skogslän. Enligt arbetsförmedlingsstatistiken ökar nu något såväl antalet arbetslösa som antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Utan att beteckna detta som ett katastrofhot, är det dock ett illavarslande tecken.

Enligt uppgift, som jag i dag på morgonen har fått från länsstyrelsen i Jämtland, finns ansökningar inne om regionalpolitiskt stöd på nästan 100 milj. kr. – projekt, som om de kommer till stånd skulle betyda mycket för sysselsättning och framtidstro i Jämtlands län.

Skogslänen behöver en kraftfull regionalpolitik för att klara en fortsatt positiv utveckling. Det är nödvändigt att SIND får det medelstillskott som behövs för att svara upp mot den investeringsvilja som i dag finns i skogslänen.

Också jag noterar med stor tillfredsställelse att arbetsmarknadsministern avser att föreslå ytterligare regionalpolitiska medel. Då förutsätter jag också att medlen blir tillräckliga.

Anf. 27 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Olle Östrand tar i sin interpellation upp några frågor som är mycket viktiga för skogslänen, enligt mitt sätt att se. Det är viktigt att i dagens högkonjunktur ta till vara de möjligheter till expansion som finns även i skogslänen. Jag instämmer med Olle Östrand när han säger att det är ett samhällsekonomiskt slöseri att inte ta till vara de möjligheter som finns i dag. Jag kan också intyga att flera skogslän har gjort slut på sina länsanslag och därför tvingats säga nej till de sökande som finns ute i länen. Vi vet att det råder samma förhållande när det gäller SIND:s regionalpolitiska verksamhet. Jag tillhör den regionalpolitiska nämnden på SIND. Nämndens sammanträden har vid ett flertal tillfällen måst ställas in, eftersom man, på grund av att medel saknas, inte kunnat fatta beslut om stöd till bl.a. företag i skogslänen.

Herr talman! Låt mig också notera att situationen beträffande medel till

regionalpolitiska stöd hade varit katastrofalt värre om inte riksdagen hade tagit ett rejält ansvar. Regeringen har ju under de senaste åren, främst när det gäller länsanslagen, fått vidkännas ett antal nederlag. Därför konstaterar jag att arbetsmarknadsministerns svar till Olle Östrand är tunt och saknar varje form av engagemang. Trots att riksdagen gång efter annan påtalat regeringens passivitet och även givit regeringen i uppdrag att snarast återkomma med nya medel, skymtar inte någon större ambition.

Även i årets budget ligger regeringens förslag mycket lågt. Jag vill fråga arbetsmarknadsministern: Ger inte landsbygdskampanjen och andra signaler från glesbygden samt övriga partiers förslag om högre anslag till regionalpolitiken besked om att de regionalpolitiska frågorna är ytterst viktiga?

Om jag var i Olle Östrands ställe skulle jag känna mig en aning besviken på det svar som har lämnats. Svaret saknar ju helt och hållet engagemang och förståelse för de möjligheter som ändock finns ute i skogslänen.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag också notera att den regionalpolitiska utredningen arbetar utifrån oförändrade ramar och dessutom under en tidspress som inte ger någon förhoppning om något nytänkande och om några väl genomarbetade förslag. Det finns inte tillräckligt med tid för detta.

Som flera talare sagt behövs det en väl utbyggd infrastruktur, alltså goda kommunikationer, bra utbildning samt forskning och utveckling även i skogslänen. Det är tveksamt om satsningar kan göras just på de här områdena, om man inte utökar ramarna. Jag hoppas även i år att riksdagsmajoriteten på viktiga punkter kommer att höja ambitionerna i det regionalpolitiska arbetet. Enligt mitt sätt att se saknar regeringen tyvärr förmåga i detta avseende.

Anf. 28 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Man kan ju tolka Bibeln så som en viss potentat har gjort, men så pessimistisk som den föregående talaren skall inte jag vara. Självfallet hyser vi dock oro. Den interpellationsdebatt som nu pågår är präglad av de orosmoln som finns på vår himmel. Visst är dagsituationen betydligt bättre än vad vi upplevt under många år. Det finns dock ett stort men, och det är det som interpellanten har tagit upp.

Frageställningen är relevant för samtliga skogslän. Medlen börjar nu tryta när det gäller förverkligandet av många investeringsobjekt. Det finns en uppenbar risk att regionala utvecklingsinsatser ej kan fullföljas. Arbetslösheten i skogslänen ä och förblir betydligt högre än i andra län, och vi har en högre deltidsarbetslöshet – Värmland har för övrigt den allra högsta.

Även skogslänen surfar med på den goda konjunkturen och den förda regeringspolitiken. Frågan är bara: Räcker detta, och vad händer om vi får en lågkonjunktur? Lågkonjunkturer slår erfarenhetsmässigt mycket hårt i skogs- och glesbygder. Det finns i dag framtidstro, det finns investeringsvilja och det finns redovisade projekt som kan igångsättas med statens/samhällets goda vilja i form av bidrag, stöd och lån.

Herr talman! Även hemma i Värmland börjar det bli på upphällningen med bidrag för att stimulera till nyinvesteringar. När det gäller lokaliseringstöd och -bidrag är dagsläget följande.

Den budgeterade summan för Värmland är 16 milj. kr. I dag finns det ca 5 milj. kr. kvar att fördela. Därutöver finns inneliggande ansökningar på inte mindre än drygt 34 milj. kr., ansökningar som avser regionala eller centrala anslag. Siffrorna talar sitt tydliga språk.

Den hårda strukturomvandlingen i skogslänen har satt sina spår. Dagens situation är en helt annan än gårdagens. I dag möter vi storföretagens och storkoncernernas företrädare i form av direktörer. Dessa herrar sitter ofta långt bortom horisonten och fattar bakom lyckta bankdörrar beslut som berör tiotusentals människor. Nutidens patroner är svåra att nå. Vi kan i dag inte föra en dialog med beslutsfattarna. Därför är det viktigt att vi satsar hårt på att utveckla och bygga upp en ny näringsstruktur bland de små och medelstora företagen. I initialskedet krävs därför ett starkt engagemang från statens och samhällets sida för att stärka investeringsviljan och bygga upp en annan infrastruktur.

I motioner till årets riksmöte har vi socialdemokratiska riksdagsmän från skogslänen skriftligen dokumenterat våra krav och förväntningar. Vi vill bo kvar och överleva i våra regioner. Självfallet hoppas vi på att den sittande regionalpolitiska utredningen skall ge konkreta svar på en rad regionalpolitiska frågor och problem.

Dagens debatt är av kortsiktig natur, och vi vet att det finns många ansökningar inne om stöd och lån. Låt oss utnyttja detta och tillföra skogslänen de resurser vi så väl behöver.

Det svar som statsrådet har lämnat är positivt. Vi får naturligtvis avvakta tilläggsbudgeten och hoppas och tro på att tillräckligt med medel anvisas för att rida ut stormen. Dagens interpellationssvar och debatt bör stilla oron och ge många framtidshopp om flera jobb i våra regioner.

Anf. 29 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag vill bara understryka det angelägna i de frågor som Olle Östrand har tagit upp i denna interpellationsdebatt. Det är angeläget att regionala utvecklingsinsatser görs på olika områden för att stärka infrastruktur och arbetsmarknad i skogslänen.

Som jag påpekade redan i den allmänpolitiska debatten anser jag att det är mycket angeläget att vi nu tar vara på den positivitet som har skapats genom landsbygdkampanjen Hela Sverige ska leva. Det har skapats en positiv anda på många håll i landet, och det har växt fram grupper som kan ge oss uppslag, och det är mycket angeläget att vi tar vara på dessa. Det bör skapas resurser för att möjliggöra ett tillvaratagande av de idéer och uppslag som finns. Vi vet att det genom bygdekommittéer och studiecirklar har skapats förutsättningar för en förbättring av sysselsättningen inom många glesbygdsområden.

Vi behöver regionalpolitiska åtgärder och insatser som kan ge fler arbetstillfällen i skogslänen framför allt inom de områden där industristrukturen i dag är som allra sämst. Därför, herr talman, hoppas jag att det finns möjligheter att få fram de medel som behövs för åstadkommande av den infrastruktur och de satsningar på industrisysselsättning och annan sysselsättning som krävs för att skogslänen skall få en sådan positiv utveckling som jag tycker att det i dag finns tecken på.

Anf. 30 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Också jag tycker att det svar som Olle Östrand har fått från arbetsmarknadsministern är positivt. Det behövs otvivelaktigt stora regionalpolitiska insatser för att hela Sverige skall kunna leva.

Jag kommer från Jämtlands län, och vi är inom länsstyrelsen i Jämtlands län eniga över alla parti- och organisationsgränser om vissa saker. Naturligtvis är vi ense om att vi bor i ett mycket bra län, som har många bra saker att sälja. Bl. a. säljer vi en hel del elström. Vi är i vårt län inte så mycket ute efter allmosor eller bidrag, men däremot vill vi få betalt för det som vi producerar. Vi anser att med den myckna elkraft vi producerar så är det inte för mycket begärt att vi får ett öre per producerad kWh och att vi får del av vinsterna. I arbetet för att göra vårt län riktigt levande och bra skulle det vara en mycket bra insats om man ifrån departementet vill hjälpa till med den saken. Bara inom min kommun, Ragunda kommun, har vi en hel rad kraftverk. En del av dem är ägda av Vattenfall och en del är privatägda. I varje fall när det gäller de kraftverk som Vattenfall rör om, borde de saker jag har nämnt gå att ordna.

En annan åtgärd som i hög grad skulle bidra till ett levande Jämtlands län och till en utveckling i vårt län skulle vara att satsa mer på vägarna. Många av våra vägar är mycket dåliga. Vi har så mycket grusvägar att vi är värst i landet när det gäller antalet mil i grusvägar.

Fru statsråd! En satsning på vägar liksom att vi skulle få hjälp med att få betalt bl. a. för de produkter vi producerar i våra kraftverk skulle göra att det blir mer bidrag över för andra områden i landet.

Anf. 31 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Det var många socialdemokrater som var uppe och talade såsom på ett pärlband här. En del av dem var mycket vänliga mot arbetsmarknadsministern. Det var ungefär som om någon skulle ha skurit av dem halsarna och sedan var de mycket tacksamma över att någon satte på ett litet plåster på en liten del av såret.

Magnus Persson tog däremot i med storsläggan. Han gick väldigt hårt åt det anonyma ägandet och det storskaliga ägandet. Mycket bra! Magnus Persson lät nästan som en miljöpartist. Frågan uppkommer då om Magnus Persson är villig att stödja förslag som slår sönder det storskaliga ägandet och det anonyma ägandet. Är Magnus Persson villig att ställa sig bakom ett förslag som faktiskt innebär att ägandet kommer tillbaka till de ställen där människor bor, t.ex. genom förköpsrätt för människor som arbetar i ett företag när detta företag skall säljas?

Är de som har varit kritiska mot regionalpolitiken och mot hur det ser ut i Sverige villiga att t.ex. försöka påverka löntagarfonderna så att de får en helt annan inriktning? Det gäller då inte att satsa pengar där det är mest lönsamt – om lönsamhetsbegreppet är likadant som för kapitalisterna – utan att lägga om löntagarfonderna så att de stödjer en regional balans. Det kan t.ex. göras genom att man satsar på lågräntelån för nyföretagande och hjälper anställda som vill ta över sina företag för att behålla ägandet i bygderna. Det blir annars lätt bara prat, att ni pratar för egna lokaltidningar där hemma. Är det inte så?

Under våren kommer en rad olika konkreta motioner från centern, vpk och framför allt miljöpartiet att behandlas. Det finns även några andra enstaka motioner. Det gäller då att alla de som har pratat gott om sin bygd faktiskt också stöder dessa motioner, eller hur? Det finns exempelvis motioner med förslag om att man, i stället för att ta till krispaketet, skall gynna näringslivet regionalt långsiktigt och föra en helhetspolitik som stödjer hela landet genom att exempelvis sänka arbetsgivaravgifterna på glesbygden. Det finns flera sådana motioner, bl.a. från oss och från centern. De ger faktiskt hela Sverige chansen att överleva.

Det finns även motioner som handlar om järnvägen. Det var många som pratade om järnvägen. Vi skall självfallet kontrollera hur ni röstar när dessa motioner om järnvägen kommer upp till behandling. Det gäller inte bara att prata, utan också att trycka på knappen sedan.

Anf. 32 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Jag skall hålla mig till de frågeställningar som fanns i interpellationen om de regionalpolitiska anslagen. Jag kan då konstatera att under de år som har gått har de regionalpolitiska insatserna varit mycket framgångsrika, vilket Olle Östrand m.fl. har poängterat.

Stina Eliasson tog i sitt inlägg upp frågan om hur man skall behandla vattenkraften och försäljningen av den. När det gäller detta vill jag säga som jag tidigare sagt här i kammaren, nämligen att jag har för avsikt att delta i diskussionen om dessa frågor efter det att den regionalpolitiska kommittén har lagt fram sitt förslag. Kommittén har bl.a. till uppgift att behandla just denna fråga.

Det viktiga när det gäller regionalpolitiken, liksom när det gäller många andra politikområden, är naturligtvis att se insatserna under flera år, och inte bara insatserna under ett år. Vi kan se effekterna av många års insatser inom en lång rad olika politikområden och på vilket sätt de har varit gynnsamma för sysselsättningen och utvecklingen i skogslänen, men också i övriga län. Det finns dock undantag. Vi har tidigare i kammaren diskuterat Västernorrland och en del andra län som trots den gynnsamma utvecklingen i landet inte har hängt med i samma utsträckning som de i övriga.

Det är viktigt att vi utnyttjar olika politikområden och att vi utnyttjar samtliga politikområden i regionalpolitisk riktning. Det är viktigt att vi t.ex. utnyttjar den nya informationstekniken så att näringar i alla regioner kan dra nytta av den utvecklingen. Det är viktigt att glesbygdens speciella karaktär och unika resurser tas till vara. Det har också några av er uttryckt i den diskussion vi nu har haft. Det är viktigt att vi på det sättet utvecklar stödformer och organisation för t.ex. administrativa organ så att de anpassas till de speciella förhållanden som råder i sådana områden. I tilläggsbudgeten kommer således förslag om ytterligare medel som bl.a. skall bidra till den här typen av utveckling.

Olle Östrand var inne på frågan om industricentra. Regeringen kommer på torsdag att fatta beslut om att skjuta upp inbetalningar av räntor i två år, just för att underlätta den akuta situationen för industricentra. Det rör sig om sammanlagt 16 milj. kr. Jag kommer att träffa företrädare för industricentra och de berörda kommunerna i samband med en resa i Västerbottens län

senare under våren. Det finns då således möjligheter för oss att diskutera just industricentras utveckling. Jag vill poängtera att oavsett vilka regionalpolitiska metoder och vilka regionalpolitiska medel vi använder så måste vi alltid vara beredda att diskutera de här olika insatserna och se hur de kan förbättras, förnyas och anpassas till nya situationer. Det gäller inget undantag för industricentra. Därmed har jag inte sagt att det skulle innebära att de kommuner som är berörda kommer att drabbas, utan de kommer naturligtvis fortsättningsvis att få denna typ av stöd.

I samband med regeringssammanträdet på torsdag kommer vi också att bifalla framställningar om utrymme för ökade lokaliseringsslån till SIND och ett antal av de länsstyrelser som har begärt sådana utökningar av sina låneramar.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag säga att om Sigge Godin saknade ett engagemang i mitt första inlägg, så tycker jag att han begärde för mycket. Jag har ett mycket starkt engagemang för regionalpolitik, arbetsmarknadspolitik och sysselsättningsfrågor. Det engagemanget gäller oavsett vilket län och oavsett vilken kommun som har behov av detta stöd. Vi kanske uttrycker oss litet olika, Sigge Godin och jag, men jag hoppas innerligt att kammarens ledamöter inte har uppfattat mitt inlägg som så grinigt som jag har uppfattat Sigge Godins inlägg.

Anf. 33 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Det var naturligtvis mycket tillfredsställande att höra arbetsmarknadsministerns deklARATION när det gäller industricentras framtid och möjligheter att utvecklas. Faktum är att industricentra har utvecklats mycket positivt under de senaste åren. Det tror jag är mycket värdefullt för kommunerna i Norrlands inland.

Jag nämnde inte så mycket i mitt inledningsanförande om situationen i Gävleborg. Där har vi också inneliggande ansökningar på över 20 miljoner. Då är att märka att bara en tredjedel av Gävleborgs län tillhör stödområdet. Men i de delar av länet som ligger i stödområdet eller i närheten har vi trots högkonjunkturen en arbetslöshet som ligger dubbelt så högt som riksgenomsnittet. Det visar, tycker jag, att arbetsmarknaden är mycket känslig. Skulle konjunkturen vända kan situationen snabbt försämrats. Gävleborgs län är ett län som domineras av skogsindustrin – stora företag som under många år har dominerat utvecklingen i länet och som nu varit föremål för en kraftig strukturförändring. Därför har vi satt in alla krafter för att bygga upp en ny struktur i länet, där vi satsar på de mindre och medelstora företagen. Vi är på god väg att lyckas. Men då är det naturligtvis otroligt viktigt – det har också framhållits av andra talare – att vi får det regionalpolitiska stöd vi behöver i detta uppbyggnadsskede. Jag kan inte tolka arbetsmarknadsministern på annat sätt än att hon är beredd att i kompletteringspropositionen göra en kraftfull insats på detta område.

Till slut vill jag upplysa Sigge Godin om att den borgerliga regeringen inte har något ärorikt förflutet när det gäller regionalpolitiken. 1981 lade dåvarande industriministern Nils G. Åsling, som ju tillhörde den borgerliga regeringen, fram en regionalpolitisk proposition där han föreslog riksdagen att man skulle försämrade det regionalpolitiska stödet med 350 miljoner. Så

beslutade också den borgerliga majoriteten. Det var borgerlig regionalpolitik, Sigge Godin. Det kan vara lämpligt att vid ett sådan här tillfälle påminna Sigge Godin om detta.

Anf. 34 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Låt mig först säga att Olle Östrand inte hade haft möjlighet att stå här i dag om inte oppositionen i Sveriges riksdag hade krävt dessa ökade insatser från regeringen. Det är faktiskt en enig opposition som har krävt det, Olle Östrand. Där kan vi se vilken vilja vi har när det gäller att satsa på regionalpolitiken.

Under den tid socialdemokraterna nu senast har haft regeringsmakten har problem utvecklats i stort sett i hela Sverige. Det handlar om hela Norrland, Bergslagen och sydöstra Sverige. På alla de fronterna måste det till insatser för att verksamheterna skall fungera. Folkpartiet har, Birger Schlaug, hävdad att det skall vara sänkta kostnader i inlandet, alltså sänkta arbetsgivaravgifter. På den fronten är vi faktiskt eniga, även om Birger Schlaug kanske inte vill erkänna det från talarstolen.

Vi har ju diskuterat Västernorrland, Ingela Thalén. Men låt mig hålla mig till Mellannorrland. Där saknas teknisk utbildning. Det saknas kommunikationer i Norrland. Vi behöver en Mittsverigeväg. Tvärförbindelser saknas i stort sett i hela Sverige. Det är mycket som måste göras. Kommunikationsmöjligheter saknas också i sydöstra Sverige. De möjligheterna är ytterst viktiga för att verksamheterna där över huvud taget skall kunna fungera.

Ingela Thaléns företrädare har talat mycket vackert om statssekreterargruppen, den som skall samordna insatserna för en bra regionalpolitik. Vi har inte sett någonting av den gruppens verksamhet i denna riksdag. Jag hoppas verkligen att det nya statsrådet för regionalpolitiken kan ta tag i dessa herrar och se till att de börjar uträtta någonting. Det måste vara en samordning, det är det vi är ute efter.

Engagemanget kanske finns hos statsrådet Ingela Thalén på arbetsmarknadsdepartementet, men det kanske saknas hos regeringen som helhet. Jag förstår mycket väl att det inte är så lätt att vara ny som statsråd och tampas med de gamla uvarna om de stora pengarna. Det behövs ju faktiskt stora pengar om regionalpolitiken skall fungera.

Låt mig avslutningsvis säga att Sveriges riksdag också fortsättningsvis kommer att jaga regeringen i dessa frågor och se till att det blir högre anslag och mer utveckling i glesbygderna, framför allt i skogslänen. Då får vi se, Olle Östrand, vilka det är som driver den riktiga och den väl övertänkta regionalpolitiken.

Anf. 35 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Statsrådet sade angående den punkt i mitt anförande som gällde vattenkraftsvinsterna att detta är ett ärende som skall komma upp i ett annat sammanhang. Vi vill faktiskt ha del av vattenkraftsvinsterna i de delar av landet där vi producerar el. Jag förstår att ärendet skall komma upp i ett annat sammanhang, men jag tyckte att det var bäst att påminna om det här och nu. När statsrådet för en tid sedan var i Jämtlands län var det inte så väldigt positiva tongångar angående just denna fråga. Jag hörde att tonfallet

var ett annat i dag. Jag noterade det som mycket positivt att statsrådet talade om att man i regeringen – och framför allt statsrådet Thalén själv – var beredd att diskutera att ta nya grepp, pröva nya metoder osv. Det noterade jag som ett plus i kanten.

Eftersom statsrådet inte har varit i regeringen så länge skulle jag vilja lämna en liten upplysning angående de borgerliga åren och vad som hände då. I den allra värsta lågkonjunktur vi har upplevt efter kriget lyckades den borgerliga regeringen så pass, bl.a. med regionalpolitiken, att skogslänens befolkning växte. Den som då var industriminister Nils G. Åsling införde någonting som har betytt kolossalt mycket för utvecklingen i alla län. Han tog nämligen det demokratiska greppet att instifta länsanslagen. Dessutom inrättades också under Åslings tid utvecklingsfonderna. Detta sistnämnda är menat som en liten upplysning om vad som hände under den borgerliga tiden.

Jag noterade emellertid främst att statsrådet var positiv till min anhållan och mitt påstående med hälsningar från länsstyrelsen att vi faktiskt borde få betalt för det vi producerar i länet. Då skulle vi inte heller behöva lika mycket bidrag som i dag.

Anf. 36 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Till Birger Schlaug vill jag säga att vi naturligtvis inte är nöjda med den ägarstruktur vi har i dag. Men vi på väg att bygga upp en helt annan struktur, och därför är det viktigt att vi har statsmakterna bakom oss. Löntagarfonderna har delvis varit regionalpolitiskt framgångsrika. De har kommit för att stanna, och det är möjligt att man kan förbättra, förnya och förändra dem i framtiden. Det är det svar jag vill ge.

Till Stina Eliasson vill jag säga att jag tycker att vi skall glömma de borgerliga mörka åren. Jag har suttit i denna kammare i många år. Jag minns de år vi hade över 10 000 arbetslösa i Värmland. Det var under den borgerliga epoken. Låt oss därför glömma dessa år och i stället se framåt. Jag tror att det är på det sättet som vi tillsammans över partigränserna kan hjälpas åt att i den framtida regionalpolitiska debatten ge skogslänen en betydligt bättre policy.

Jag tycker att Ingela Thaléns svar här i dag är bra, och jag tycker att det beslut som regeringen på torsdag kommer att fatta måste innebära att många länsstyrelser och regioner kommer att få begärda medel. Vi får sedan avvakta tilläggsbudgeten och den regionalpolitiska utredningen, som vi självfallet hoppas och tror skall leda till en mer långsiktig regionalpolitisk strävan efter att folk skall kunna bo och leva i våra regioner.

Anf. 37 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Jag konstaterar att Magnus Persson, efter det våldsamma angreppet mot ägarstruktur och annat, hastigt drog sig tillbaka. Med tanke på EG-harmoniseringen och den fusionsvåg som går över Europa undrar jag vad som skall hända när vi skall anpassa oss till EG, vad som t.ex. skall hända med Norrlands inland som då kommer ännu längre bort från centrum.

Sigge Godin, jag har inte talat om folkpartiets regionalpolitik, jag har talat om socialdemokraternas. I övrigt håller jag mig borta från trätan mellan borgarna och socialisterna.

Anf. 38 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Först och främst skulle jag vilja säga att det naturligtvis är oerhört viktigt med de regionalpolitiska stöden – lokaliseringstöd, sysselsättningsstöd, lokaliseringsslån, osv. Men vi får inte glömma bort att dessa medel också måste användas på ett sådant sätt att man suger upp den vilja som finns till etableringar och till avknoppning, till utflyttning, från kanske framför allt Stockholmsområdet där expansionen fortfarande är mycket stark. Jag vill nämna några exempel på den vilja som finns till sådan utflyttning. Vi har under senhösten och våren fattat ett antal beslut om tjänsteföretagslokaliseringar i stödområdena och i områdena runt skogslänen. Och det kommer att läggas fram flera sådana förslag för beslut under våren. Den här typen av etableringar kan ju ske utan alltför höga investeringskostnader för varje arbetsplats. Men etableringarna betyder oerhört mycket när det gäller att bredda arbetsmarknaden i de områden där de görs, eftersom de utgör stödfunktioner för teknisk utveckling, kompetensutveckling och konsultverksamhet. Och det är just den typen av arbetsplatser som många av dessa kommuner efterfrågar för att komplettera sin gamla struktur på arbetsmarknaden.

Sigge Godin sade inledningsvis att det under de socialdemokratiska mandatperioderna har utvecklats problem i hela landet. Men är detta ändå inte att ta i för mycket? Jag kan hålla med Sigge Godin om att det finns problem på många håll i landet. Det finns obalanser på grund av en stark efterfrågan på arbetskraft, både på mycket kvalificerad arbetskraft och på arbetskraft med kortare arbetslivserfarenhet. Men detta är betydligt mer angenäma problem än de problem som Magnus Persson redovisade nyss, nämligen tiotusentals arbetslösa i var och en av dessa regioner. Vi är ju verkligen på rätt väg. Vi diskuterar investeringsvilja, vi diskuterar förmåga, och vi diskuterar engagemang i olika regioner. Var fanns detta under åren dessförinnan? Det rådde då en pessimism som i dag bara har avspeglat sig i Sigge Godins inlägg men inte i några av de övriga debattörernas inlägg.

När det gäller statssekreterargruppen har vi sett en hel del, inte bara av statssekreterargruppen utan också av regeringens förslag i form av teknikcentra, utveckling av kommunikationer, flygplatsutbyggnader, osv. Jag skall inte räkna upp allt detta, eftersom det är väl känt både av Sigge Godin och av övriga i kammaren.

Avslutningsvis vill jag säga att Sverige har 1,6 % arbetslöshet. Sverige har alltså den högsta sysselsättningen i hela världen. Och trenden i skogslänen när det gäller befolkningsunderlaget har tack och lov förändrats. Detta visar att vi har en mycket god plattform för att med hjälp av de olika regionalpolitiska medlen fortsätta den utveckling vi har påbörjat. Den skall vi vara glada och tacksamma över, och vi är beredda att fortsätta att göra dessa insatser.

Andre vice talmannen anmälde att Stina Eliasson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 39 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag har, i likhet med Magnus Persson, suttit ganska många år i riksdagen. Bl.a. upplevde jag hela den borgerliga regeringsperioden som

slutade med ett Sverige i praktiskt taget ekonomisk ruin. Under denna tid var det vanligt med ca 150 000 arbetslösa i Sverige. Den borgerliga regeringsperioden är alltså ingenting som man kan slå sig för bröstet för.

Nu befinner vi i Sverige oss i en situation som jag under mina år i riksdagen knappast tidigare har upplevt. Konjunkturen i Sverige är nästan utan motsvarighet i västvärlden. Visserligen finns det fortfarande obalanser, men i dag har vi ändå en ekonomi, som innebär att vi kan satsa på att utjämna de regionala obalanserna och skapa en gynnsam utveckling i skogslänen.

Det svar som arbetsmarknadsministern gav mig betraktar jag inte som negativt, vilket Sigge Godin gjorde, utan som positivt. Det visar att regeringen har en vilja att satsa ytterligare medel för att förstärka näringslivet i skogslänen.

När jag lyssnar på Birger Schlaug undrar jag om han egentligen vet vad regionalpolitik är. Han påstår att vi socialdemokratiska riksdagsledamöter från skogslänen går upp i denna talarstol för att tala för hemmapressen. Det var något av det värsta jag har hört i denna kammare. Det visar att Birger Schlaug vet mycket litet om vad vi socialdemokratiska riksdagsledamöter från skogslänen jobbar med. Vi lever under dessa förhållanden i skogslänen och vet hur besvärligt det många gånger är för människorna där. Därför är det en ärlig vilja från vår sida när vi går upp i denna talarstol och debatterar regionalpolitik. Det gör vi inte för att få någon rubrik i ortspressen.

Andre vice talmannen anmälde att Sigge Godin, Birger Schlaug och Magnus Persson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 40 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag skulle vilja knyta an litet grand till det som Eivor Husing tidigare tog upp i debatten, nämligen frågan om kvinnounderskottet i glesbygden. Det är nämligen ett allmänt och erkänt problem. Jag vill ta upp denna fråga utifrån kvinnorrätten, dvs. att kvinnor och män har samma rätt att leva och bo där de själva önskar.

Från de norrländska socialdemokratiska kvinnodistriktens sida har vi arbetat med denna fråga under fyra år. Vi har kommit fram till en del slutsatser som jag gärna vill ta upp. Bl.a. visar det sig att det inte alltid är bristen på arbete som gör att de unga kvinnorna flyttar från dessa bygder. Stockholms läns länsstyrelse har gjort en utredning i vilken man har försökt kartlägga inflyttare. Det visar sig då att endast 7 % av de som kom till storstaden var arbetslösa i sin hembygd. Resten kom ändå. Då har vi ställt frågan: Varför flyttar de om de inte är arbetslösa. Vi har funnit tre svar på den frågan.

Det ena är att man i storstaden kan få ett heltidsarbete. Unga kvinnor vill försörja sig själva i dag. De nöjer sig inte med de deltidsarbeten inom vård och omsorg som oftast är de enda jobb som står till buds i glesbygden.

Det andra är att det i glesbygden oftast finns "bara" vård- och omsorgsarbeten. Det är alltså ett väldigt litet varierat utbud av arbeten.

Det tredje är att man litet kritiserar den sociala miljö som man bor i och inte gillar och därför vill flytta ifrån. Det handlar om kultur och fritid, men

Prot. 1988/89:70
21 februari 1989

Om minskat utsläpp av kväveoxider från vägtrafiken

också om de attityder som befolkningen i dessa områden har till unga kvinnor som faktiskt vill försörja sig själva. En kvinna som vi talade med uttryckte saken så här: Om man binder sig tidigt i dessa bygder står man ut; annars flyttar man.

Det är självfallet väldigt bra att arbetsmarknadsministern nu aviserar ytterligare medel. Men dessa träffar emellertid i nuvarande konstruktion till största delen män. Därför skulle jag vilja fråga Ingela Thalén – hon talade ju om att man måste anpassa regler och system till olika tider och olika bygder: Är statsrådet beredd att fundera över möjligheten att förändra det regionalpolitiska stödet så att det träffar kvinnors verksamheter och sysselsättningar på ett bättre sätt än i dag?

Anf. 41 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Beträffande den sista frågan skulle jag kunna göra det väldigt enkelt för mig genom att säga att den regionalpolitiska kommittén naturligtvis måste se på dessa aspekter också. Det förutsätter jag att den gör. Men jag skall tillägga något, nämligen att jag tycker att just den sista frågan är av allra största betydelse för utvecklingen av glesbygdsområden eller, rättare sagt, över huvud taget för utvecklingen på arbetsmarknaden kopplad till regionalpolitiken. Det är en av de frågor som vi ägnade mycket stor uppmärksamhet åt när jag hade jämställdhetsansvaret. En rad av de projektmedel som gått via arbetsmarknadsdepartementet, och som nu kommer att gå via civildepartementet, används just till att finna former för hur kvinnor skall få möjlighet att utvecklas i områden där arbetsmarknaden är annorlunda och kanske kommer att vara annorlunda än vad den är i större kommuner och i storstäder.

Enligt min uppfattning bör vi alltså se över inte bara det regionalpolitiska stödet utan över huvud taget formerna för arbetsmarknadsutveckling så att man bättre tar till vara kvinnors möjligheter att försörja sig själva och att fungera i olika arbetsmarknader, både i stora och i små kommuner.

Anf. 42 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret. Vi hade en debatt här för några veckor sedan men hann då inte ta upp just denna aspekt av regionalpolitiken. Jag tycker att det var ett väldigt bra svar, och det känns skönt att ha det i ryggen när vi nu från Norrlandslänen arbetar vidare med denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1988/89:107 och fråga 1988/89:438 om minskat utsläpp av kväveoxider från vägtrafiken

Anf. 43 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Birger Schlaug har ställt ett antal frågor till mig angående vägtrafikens utsläpp av kväveoxider.

Trafiken är ett av vår tids allvarligaste miljöproblem. Men jag vill betona att det inte bara gäller utsläppen av kväveoxider. Lokalt har vi problem med

buller, stoft, bly och organiska föreningar. Regionalt bidrar kväveoxidutsläppen till försurning, kvävemättnad och övergödning. Globalt påverkar trafiken klimatet. Trafiken är den enskilda sektor som ger störst bidrag till de svenska koldioxidutsläppen.

Luftföroreningarna från trafiken hotar vår hälsa, vårt kulturarv och vår natur. Därför krävs en omställning till ett miljöanpassat trafiksystem.

Riksdagen har på regeringens förslag slagit fast, att kväveoxidutsläppen från svenska källor bör minska med 30 % till år 1995 räknat från 1980 års nivå. För att minska utsläppen från vägtrafiken har vi bl.a. infört Europas strängaste avgaskrav för personbilar. Skärpta avgaskrav för lätta lastbilar och bussar genomförs fr.o.m. 1992 års modeller och för tunga fordon fr.o.m. 1994 års modeller.

Vi har fått en rad andra länder att förbinda sig att minska sina utsläpp av kväveoxider, och vi arbetar för att fler skall ansluta sig till detta mål. Vi försöker också påverka andra länder att vidta åtgärder för att minska trafikens miljöpåverkan. I november i år anordnas exempelvis på svenskt initiativ den första europeiska ministerkonferensen om transporter och miljö.

Men vi kan inte nöja oss med detta. Målet måste vara att minska utsläppen till en nivå som naturen tål. Naturvårdsverket utreder nu vilka åtgärder som krävs för att halvera kväveoxidutsläppen till sekelskiftet. Samtidigt pågår ett internationellt arbete för att fastställa kritiska belastningsgränser för olika ekosystem.

Birger Schlaug är orolig för att de nuvarande åtgärderna inte kommer att räcka. Jag delar denna oro. Det finns en risk för att ökningen av väg- och flygtrafiken de senaste åren kommer att motverka effekterna av beslutade åtgärder.

Naturvårdsverket har i uppdrag att tillsammans med andra berörda myndigheter föreslå ytterligare åtgärder om så krävs för att klara 30-procentsmålet. Jag kan försäkra Birger Schlaug att regeringen inte kommer att tveka att föreslå de åtgärder som är nödvändiga för att klara målet. Jag vill också påminna om att en särskild kommitté nu utreder trafikproblemen i storstäderna, där en stor del av vägtrafikens tillväxt sker.

Som svar på frågan om motorvägsbygget på västkusten vill jag säga, att de mål vi ställt upp gäller vårt land som helhet. För enskilda trafiksträckor gäller det att välja sådana lösningar som bäst främjar miljömål och andra angelägna mål, som trafiksäkerhet. Det kan gälla investeringar i spårbunden trafik, men faktiskt också förbättringar av vägstandarden som medför bättre framkomlighet.

När det gäller de fasta Öresundsförbindelserna har jag tidigare förklarat, att en bro avsedd endast för vägtrafik är helt utesluten. De alternativ som lagts fram är en borrhad järnvägstunnel, en kombinerad väg- och järnvägsbro och en etappindelning av densamma som skulle ge förtur åt järnvägen. Miljöeffekterna är avgörande för valet av alternativ.

En särskild utredning arbetar med frågan om ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. I en annan kommitté diskuteras förslag om moms på bl.a. bensin och andra drivmedel. I regeringsförklaringen anges att förslag till en miljöavgift på koldioxid kommer att lämnas under denna mandatperiod. Jag

Prot. 1988/89:70
21 februari 1989

*Om minskat utsläpp av
kväveoxider från väg-
trafiken*

bedömer att om man på kort sikt vill åstadkomma en förändring av trafikutvecklingen är ekonomin en mycket viktig punkt. Samtidigt vill jag påminna om hur svårt det har varit för regeringen att få riksdagens stöd för ens blygsamma höjningar av bensinskatten. Det senaste tillfället var höjningen med 25 öre våren 1988.

Vi har ett gemensamt ansvar för att informera om sambandet mellan hastighet och kväveoxidutsläpp. Den som kör för fort riskerar inte bara sin egen och andras säkerhet – han skadar också miljön. Jag vet att såväl myndigheter som ideella organisationer bedriver ett värdefullt arbete med information om detta.

Hastighetskontrollen har skärpts. Det är numera möjligt att sänka hastigheten på vägar av miljöskäl. Det är angeläget att länsstyrelserna verkligen använder denna möjlighet där det är motiverat i en sammanvägd bedömning av de lokala förhållandena. Jag vet exempelvis att socialdemokrater och centerpartister i Göteborgs och Bohus län lagt fram ett sådant förslag, som dock länsstyrelsen beklagligtvis ännu inte ställt sig bakom.

Slutligen, herr talman! Jag har redan berört Birger Schlaugs sista två frågor. 30-procentsmålet står självfallet fast. Vår strategi för ett miljöanpassat trafiksystem är att redan nu ställa krav som tvingar bilindustrin och andra aktörer att utveckla miljövänliga trafiklösningar. Utgångspunkten för dessa krav är att utsläppen skall minskas till de nivåer naturen tål.

Anf. 44 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Tänk om handlingskraften var lika enorm som ordkraften hos vår miljöminister!

Jag känner igen allt det här. Så har det låtit år efter år efter år. Det lät så 1987 på sossarnas partikongress, och det lät så 1986, 1985, 1984, 1983 och 1982. Och trots att det så länge har låtit så bra har kväveoxiderna från bilismen ökat med 16 % från 1980 till 1987. Vägtrafiken ökar nu med ungefär 5 % varje år. Enligt transportrådet tyder utvecklingen på att bilismen kommer att öka med 60 % fram till år 2020. Det är de korta och obehagliga fakta vi har att leva med.

Då säger Birgitta Dahl att hon är orolig. Men hur hanterar man den här oron om man är miljöminister? Jag kan ta några aktuella exempel. Man satsar konkret 1 000 milj. kr. på en liten motorvägsstump på västkusten som ökar bilismen – vi är nog ganska överens om att den faktiskt gör det. Därmed ökar också utsläppen. Man bryter mot regeringsrättens utslag, man bryter mot andan i naturresurslagen och våldtar Bratteforsåns dalgång. Det leder ju inte precis till minskad bilism. Man planerar nu i Sverige för fullt nya flygplatser, som faktiskt leder till ökad flygtrafik och till ökade kväveoxidutsläpp.

I skatteutskottet gick socialdemokraterna häromveckan på en linje som innebär en schablonbeskattning av tjänstebilarna. Men det leder ju inte till minskad bilism. Det leder tvärtom till att man kör ännu mer eftersom det inte kostar någonting – självfallet gör man så. Varför tar då socialdemokraterna i skatteutskottet inte det här med miljön på allvar, om nu miljöfrågorna innebär den stora historiska händelsen, den stora omvändelsen för socialdemokraterna?

Vad Birgitta Dahl har sagt om Öresundsförbindelsen tolkar jag så, att det absolut inte kommer att planeras för några som helst bilar över Öresund – som kör själva i alla fall.

I fråga om bensinskatten var Birgitta Dahl inne på att ni har försökt höja md 25 öre, och så småningom fick ni med er vpk, efter mycket om och men. Ja, det var sant. Men nu har ju vpk här i kammaren röstat för en reservation som miljöpartiet stod bakom. Det innebär att vpk numera står bakom en radikal bensinskatt höjning. Då finns det majoritet för detta här i kammaren, om Birgitta Dahl lägger fram det förslaget.

Vem var det för resten som drog ut på införandet av katalytisk avgasrening? Det var ju faktiskt socialdemokraterna och moderaterna. Vem är det som accepterar höjda priser på SJ? Inte gynnar det minskning av bilismen och minskning av kväveoxidutsläppen!

Så säger Birgitta Dahl: "Jag kan försäkra Birger Schalgus att regeringen inte kommer att tveka att föreslå de åtgärder som är nödvändiga för att klara målet" – dvs. 30-procentsmålet fram till 1995. Vad innebär ordet "försäkra" och ordet "lova" för Birgitta Dahl? Kan ni verkligen försäkra det – att ni faktiskt kommer att lägga fram förslag om ett åtgärds paket som innebär att kväveoxidutsläppen kommer att minska med 30 % från 1980 års nivå till 1995? Är det en klar och entydig försäkran från Birgitta Dahl?

Det här är ju ingen ny fråga. Vi hade en aktionsgrupp som såg på problemet med försurningen. Den gruppen framlade 1984 sina åsikter. Dels presenterade man behovet av minskning av kväveoxiderna för att miljön skulle klaras, dels presenterade man målsättningarna. De målsättningar man hade innebar alltså att utsläppen av kväveoxider skulle minska med 30 %. Men man sade också mycket tydligt att det egentligen behövs en minskning med 50 %. Nu har i själva verket utsläppen av kväveoxider från bilismen ökat med 5 %. Inte ens den målsättning man hade är alltså nog – och målsättningen är faktiskt längre bort från oss än någonsin.

Det har snart gått fem år sedan den här utredningen presenterades – och bilismen har ökat med 16 % under den tiden.

Nu säger Birgitta Dahl att regeringen inte kommer att tveka att föreslå åtgärder. Ni har då fem år på er att komma med dessa åtgärder.

Här i kammaren hade vi förra veckan en debatt om "Linken", och nu i vår, om några veckor, kommer detta med schablonavdragen när det gäller tjänstebilar. Det finns ett sätt att minska bilismen, ett klart steg – och det är att plocka bort schablonavdraget. Jag tar då för givet att regeringen kommer att se till att socialdemokraterna följer den linjen och stöder vår motion i det här läget.

Mina frågor står ändå kvar. Vad innebär Birgitta Dahls försäkran konkret? Vilka åtgärder måste man vidta – mycket ungefärligt – för att klara det här målet? Gäller det verkligen att bygga mer motorvägar, att satsa 7 000 milj. kr. på att EG-anpassa våra vägar?

Jag undrar som sagt: Vad innebär ordet "försäkra"?

Anf. 45 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Det är naturligtvis inte bara ministrar som har ordkraft. Det finns en herre som heter Birger Schlaug, som inte är så dålig på ordkraft när

Prot. 1988/89:70
21 februari 1989

*Om minskat utsläpp av
kväveoxider från väg-
trafiken*

det gäller att framställa olika saker i den här kammaren.

Jag kommer från Bohuslän och har under en följd av år hävdad att det är viktigt att man har bra vägar i en landsända där trafiken är så intensiv. Om man över huvud taget skall kunna klara de målsättningar som riksdagen har bestämt, så är ju Birger Schlaugs och miljöpartiets recept inte det rätta. Om man inte bygger vägar, kommer problemen att bli ännu större. Det har man lärt sig genom åren. När trafiken gick genom Kungälv och genom de olika orterna i Bohuslän, stod bilarna stilla, det uppstod ryckighet osv.

Det är bara att konstatera att med den trafiksituation som vi har i Västsverige blir inte problemen mindre om man låter bli att bygga bra vägar, utan snarare tvärtom. Det har gjorts undersökningar som visar att när man förhoppningsvis får en förbättrad E 6, inte bara fram till Uddevalla utan hela vägen norröver där man bygger förbi samhällen, så kommer problemen att minska. Och trots att man förväntar sig ökad trafik, kommer utsläppen att minska. Genomför man då vad vi har föreslagit, nämligen hastighetsbegränsningar i större omfattning, så kommer det att innebära bättre miljö trots att det blir ökad trafik.

Det finns någonting som inte stämmer i Birger Schlaugs inlägg. Om man låter bli att bygga vägar, så löser man inte därmed några problem, utan det blir ju bara större problem. Därför är det viktigt att man har bra vägar.

Det finns många skäl som talar för att vi skall ha bra vägar. Man kan konstatera att det på E 6:an förekommer dubbelt så många olyckor som på övriga Europavägar i vårt land. Den godstrafik som går på E 6 är till ungefär 60 % internationell. Det gäller naturligtvis då ofta tung trafik. E 6 betjänar inte bara Europatrafiken utan betjänar även lokaltrafik, regionaltrafik och fjärrtrafik.

Vi har en ojämn vägstandard, som innebär ryckighet och problem för vår miljö. Under sommartid kommer det en mängd turister som inte känner till förhållandena, och det innebär också problem. Vi har ett kuperat landskap, där det finns fara för olycksfall osv.

Det är väl inte så märkligt att det i ett landskap av Bohusläns format blir dyrare att bygga vägar än vad det blir i exempelvis Skåne. Men man får ju inte låta bli att bygga vägar därför att det blir dyrare, utan vi måste bygga vägar. Vi klarar då miljöproblemen, eftersom vägsträckan blir kortare. Om man också begränsar hastigheterna, så kan det underlätta.

Det finns tyvärr, Birgitta Dahl, en del att göra, även om vi har framfört krav i detta sammanhang till länsstyrelsen. Jag hoppas att Birgitta Dahl inte lämnar detta därhän. Det gäller ju att fundera litet över den länsstyrelseinstruktion som för närvarande finns. Landshövdingen i vårt län hävdar – med all rätt, med utgångspunkt i länsstyrelseinstruktionen – att det är han som bestämmer över hastigheterna. Hade den här frågan tagits upp till realbehandling i länsstyrelsens lekmannastyrelse, tror jag att det hade funnits en majoritet för en sänkning av hastigheterna. Regeringen behöver således titta på länsstyrelseinstruktionen. Det gäller ju att ge de förtroendevalda i länsstyrelsen möjligheter att ta upp och realbehandla dessa saker där. Det kan inte vara enbart landshövdingen som bestämmer i dessa frågor.

Jag hävdar alltså att det beslut som regeringen har fattat när det gäller motorvägen i Bohuslän är ett bra beslut. Vi får ju en bättre situation med

tanke på hastigheterna – det blir inte så ryckigt osv. Antalet olycksfall kan också minskas. Därmed sparar vi flera hundra miljoner om året. Dessa saker är viktiga. Man måste ju väga in olika bedömningar när trafiken och miljön diskuteras.

Det är möjligt att det inte är lika viktigt för Birger Schlaug att fundera över alla de människor som dör eller skadas i trafiken på E 6 på grund av trafikbelastningen och de dåliga vägförhållandena. Det är kanske viktigare att krama träd och att polisen får pyssla med sådant som den inte borde pyssla med. I stället borde ju polisen kanske vara ute på vägarna och studera hur hastighetsbestämmelserna efterlevs.

Herr talman! Oavsett vad vi diskuterar i denna kammare måste vi leva i verkligheten. När det gäller det decentraliserade samhälle som inte minst miljöpartiet förespråkar kan man bara konstatera att det bor mycket folk i Bohusläns bygder. En förutsättning för att dessa skall kunna komma till jobbet är kanske att de kan ta bilen. Men då är det inte vägarna som man skall angripa, utan då skall man studera hur bilarna ser ut, hur vi själva lever och hur de lagar efterlevs som har fattats här. Det gäller nog för oss att köpa bilar med avgasrening och att begränsa hastigheterna. Ibland måste vi ju leva som vi lär.

Anf. 46 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Miljöministern konstaterar i sitt svar att biltrafiken är den enskilda sektor som svarar för de största utsläppen av koldioxid. Detsamma gäller kväveoxiderna. Utsläppen av kväveoxider skall anpassas till vad naturen tål. Jag kan helt instämma i detta.

Vidare skall följande beaktas. När det gäller biltrafiken är det befintliga bilar utan katalytisk avgasrening som svarar för den största delen av föroreningarna. Men om detta säger miljöministern inte ett enda ord. Det finns mycket i miljöministerns svar som är värt att notera. Men, som sagt, där sägs inte ett enda ord om hur det är med befintliga bilar.

I sedvanlig ordning talar miljöministern om sin tillit till bilindustrin. Det talas om de krav som ställs på denna, om de åtgärder som skall vidtas osv. Men det bör väl ändå vara uppenbart att ingen bilindustri i världen, alltså inte heller Sveriges bilindustri, har något som helst intresse eller ens ekonomiska möjligheter att göra stora ingrepp i fråga om den befintliga bilparken. Med företagsekonomisk rätt förs en kampanj för höga skrotningspremier, för att begagnade bilar så fort som möjligt skall komma bort, till förmån för nya bilar. Sedan får vi katalytisk avgasrening. I och för sig tror jag att det är ett nödvändigt steg för att kunna åstadkomma en förbättring av miljön. Men det är inte detsamma som att vi har lösningen på detta problem.

Så till detta med den befintliga bilparken. Personligen har jag viss erfarenhet här, eftersom jag har jobbat litet med dessa frågor. Jag råkar själv ha en bil för vilken det återstår 19 dagar. Sedan får bilen automatiskt körförbud. Anledningen är att bilen är miljövänligare. Jag har kört bilen så att säga på rullande landsväg och har sett hur det varit både före och efter inkopplingen av Lemisystemet.

Trots att ingenting har ändrats kan man peka på mycket markanta förbättringar vad gäller både koloxid och kolväte. Nu i veckan får jag

möjlighet att köra bilen på en annan landsväg för att kontrollera NO_x-utsläppen på de vanliga hastigheterna. Det gäller då såväl tomgång som 50, 70, 90 och 110 km. Men visar detta verkligen på omtanke om miljön? Är det inte fråga om byråkrati i dess prydno? Åsidosätts inte verkligheten? En bil som bevisligen är väsentligt bättre än andra kommer alltså till bilprovningen och visar sig ha utmärkta värden – visserligen görs det mycket begränsade prov där. Men bilen får ändå betyget 2 och automatiskt körförbud om 30 dagar. Självfallet vill jag också se resultat när det gäller NO_x-utsläppen.

Miljöministern talar om den vikt som man fäster vid minskningen av bl. a. NO_x-utsläppen och om att man är beredd att lägga fram de förslag som behövs. Men det är väl inte särskilt märkvärdigt att föreslå att bestämmelser skall undanröjas som troligen är feltolkade och som innebär att en miljövänligare bil får körförbud. Jag tycker att det hela visar på ett minimalt intresse för att förbättra Sveriges miljö.

Min konkreta fråga till miljöministern i dag blir: Skall den här ordningen få fortsätta att gälla, dvs. att en miljövänligare bil får körförbud?

Anf. 47 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Vad Ivar Franzén egentligen redovisar är centerns syn på den befintliga bilparken. Men jag vill säga något om alternativet till bilen.

I interpellationssvaret tar miljöministern upp två saker som bl. a. berör, skulle jag vilja säga, mitt verksamhetsområde. För det första är det fråga om storstadstrafikkommittén – jag sitter själv med i denna – och om vad vi där kan komma fram till. För det andra gäller det satsningen på spårbunden – eller spårburen, som vi göteborgare hellre vill säga – trafik.

Först något om storstadstrafikkommittén. Från alla partiers sida känner man sig litet bunden. Vi får nämligen inte föreslå några större saker som kostar statskassan pengar. Vad vi skall titta på är bl. a. miljöavgifterna – kanske skall det vara lokala miljöavgifter – och överväga någon form av avgift för den som vill köra i storstäderna. Min uppfattning skiljer sig kanske litet från Lennart Nilssons. Jag har nämligen uppfattningen att man i stället borde ha möjlighet – åtminstone gäller det storstadsregionerna – att åka på annat sätt än med bil. Men jag håller med Lennart Nilsson om att bilen för många människor, inte minst på många andra håll i vårt land, är viktig. Det är viktigt att ha en bra bil och att det finns bra vägar – för den kollektiva trafiken kommer vi aldrig att klara. Men om vi ser på Västsverige – såväl Lennart Nilsson och Ivar Franzén som jag kommer därifrån – finner vi egentligen utmärkta möjligheter på sikt i detta sammanhang. Men hur ser det ut i dag?

Det finns fem järnvägslinjer till Göteborg. Den enda som har en någorlunda god standard är järnvägen mellan Stockholm och Göteborg. Men inte heller den är egentligen fullvärdig. I miljöministerns svar berörs ju också flyget något. Men om det satsades på snabbtågen, skulle vi självfallet kunna åka tåg från Göteborg till Stockholm i betydligt större utsträckning än som nu är fallet. Detsamma gäller för dem som åker från Karlstad, Borlänge, Gävle, Jönköping, Borås, Linköping och Norrköping. Det finns alltså en mängd ställen att satsa på. Man måste dock satsa på snabbtågen, och nu kommer jag till kärnan. Vad hjälper det att satsa på snabbtåg, godståg och pendeltåg om vi inte har fler motorvägar i Sverige? Detta har jag talat om med min

Göteborgskollega Sven Hulterström när han var kommunikationsminister. Det är bara det att det då inte skall vara asfalt, utan det skall vara räls. Vi måste alltså ha en betydligt bättre järnväg. Min egentliga fråga till miljöministern blir:

Hur känns det att vara miljöminister i en socialdemokratisk regering som satsar 10 miljarder kronor fram till år 2000 på banverket? Vi är ju fullt medvetna om att vi, för att få en bättre miljö här i landet, måste satsa pengar. Vad centerpartiet föreslår i sin motion är kanske t.o.m. för litet – 40 miljarder. Det är mycket möjligt att vi måste satsa 50, 60 eller 70 miljarder. Vi är i alla fall beredda att ta upp den frågan till diskussion.

I morgon kommer en delegation, som underligt nog består av tre socialdemokrater från Kungsbacka, Mölndal och Göteborg plus landshövdingen från Halland, Björn Molin, för att göra en uppvaktning om västkustbanan. Det finns risk för att västkustbanan inte blir utbyggd såsom det var tänkt fram till 1992, då vi från GLAB, där jag är ordförande, räknar med att köra i gång en bra pendeltågtrafik, på samma sätt som till Alingsås. Det kommer inte att bli möjligt om riksdagen inte i år beviljar medel för att denna pendeltrafikutbyggnad skall kunna fortsätta.

Här har majoriteten och Birgitta Dahl ett mycket stort ansvar för att se till att sänkningen av utsläppen verkligen kommer till stånd, och det kan ske genom att folk får en chans att ta sig till jobbet på något annat sätt eller genom att, som Curt Nicolin säger, låta godstrafiken här i landet gå på järnväg i 160 km/tim – det går inte i dag på de flesta järnvägar. Här måste det alltså tas fram betydligt mer pengar.

Kom nu inte och säg att ni inte var med om bensinskattehöjningen osv.! Vi är beredda att diskutera ett sätt att ta fram pengar. Vi har i vår partimotion föreslagit 40 miljarder för en fortsatt utbyggnad av banverket, och här måste det bli en majoritet i riksdagen som är beredd att satsa betydligt mer pengar, om det skall gå att fullfölja de miljösträvanden som jag hoppas att alla egentligen är ense om.

Anf. 48 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Någon möda får inte sparas för att säkerställa miljöintressena, och det gäller självfallet också i trafiksammanhang. Vi måste här i riksdagen leva upp till våra egna beslut om begränsning av utsläppen. Då finns det anledning att erinra om att folkpartiet sedan länge har framfört krav på miljöskyddsprövning vid anläggande av vägar, och det är särskilt angeläget att påminna om det i dessa dagar.

Jag kan också erinra om folkpartiets linje, som innebär att det måste göras anpassningar i trafiken liksom på en lång rad andra samhällsområden för att anpassa oss till målet "vad naturen tål". Det kan t.ex. innebära, som vi i folkpartiet har föreslagit i vår motion om trafik och miljö, att hastigheten kan behöva nedsättas på särskilt föroreningskänsliga sträckor.

Men allt detta försvarar ändå inte ministerstyret. Birgitta Dahl har i dessa dagar i pressen gått ut och förestavat att länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län skall sänka hastigheten på sträckorna i Bohuslän. Nu skriver Birgitta Dahl återigen från talarstolen länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län detta på näsan. Ministerstyret kan inte accepteras.

Reglerna skall följas, oavsett sakfrågans tyngd och de särskilda situationer som vi ibland kan hamna i. Inte ens i denna viktiga fråga får ändamålen helga medlen. Vi måste kunna klara av att komma till rätta med det här – självfallet utan att tumma på reglerna.

Det finns naturligtvis inte heller något egenvärde i att, som det verkar att Birger Schlaug är ute efter, avveckla bilen som sådan, som är det ojämförligt mest flexibla individuella transportmedlet. Vi skall inte jaga bilisterna. Vi skall jaga utsläpp och miljöförstöring.

Anf. 49 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag tror att det i denna fråga som på flera sätt är mycket svår, både sakligt och känslomässigt, för många människor finns ett behov av att tala klarspråk. Jag minns Bohuslän och vägarna där sedan jag var barn på 40-talet, och när jag kommer dit kan jag konstatera att vägstandarden på många håll sedan dess ännu inte har förbättrats, men det går en mångdubbelt större och snabbare trafik där. Jag har därför den uppfattningen, att det är nödvändigt att förbättra vägstandarden i Bohuslän, samtidigt som utomordentligt hårda krav införs för trafiken, däribland också hastighetsbegränsningar.

Det finns faktiskt ett skäl till att regeringen har givit länsstyrelserna möjlighet att sänka hastigheten, och det är att det i vissa områden av vårt land råder sådana förhållanden att detta är nödvändigt för att minska utsläppen.

Det enfaldigaste man kunde göra vore att sticka huvudet i busken och låta den nuvarande situationen fortgå. Vi måste ingripa i utvecklingen för att öka trafiksäkerheten och förbättra miljön. Det är det vi skall göra.

Jag har en del kritiska synpunkter på den inledande planeringen i det första steget på denna liksom på andra vägsträckor. Det är av sådana skäl som den socialdemokratiska regeringen har infört miljöprovning av vägar och flygplatser. Visst är det sant att vi kommer att behöva göra mer för att klara problemen än vad vi hittills har gjort, men jag vill ändå påpeka att alla de insatser som nu gjorts har beslutats av den socialdemokratiska regeringen.

Det var inte en borgerlig regering som införde Europas strängaste avgaskrav – då vilade frågan – utan det var vi.

Det var inte en borgerlig regering som skärpte avgaskontrollen – det var vi.

Det är inte en borgerlig regering, utan det är vi som har gett naturvårdsverket i uppdrag att redovisa vad som ytterligare behöver göras för att komma ner till vad naturen tål i fråga om kväveutsläpp.

Det var inte de borgerliga regeringarna som beslutade att satsa 10 miljarder på detta område, utan det var vi. Det kommer sannolikt inte att räcka, utan vi kommer att behöva gå vidare.

Det var inte de borgerliga som införde miljökonsekvensbeskrivningar för all trafikplanering – det var vi. Det var inte de som gav möjlighet att kräva hastighetsbegränsningar av miljöskäl – det var vi.

Så där skulle jag kunna fortsätta att göra uppräknigen.

Vi har också satt i gång insatserna i storstäderna, med miljöprojekt i Göteborg och satsningen på snabbtåg. Varför? Jo, därför att man skall sätta in insatserna där de ger den sammantaget största effekten, och det är i de

stora befolkningskoncentrationerna och i trafiken mellan dessa.

Det är inte sant att de totala kväveutsläppen har ökat. De har minskat med 6 % sedan 1980, Birger Schlaug. Men det finns ändå mycket stora problem, därför att trafiken på landsvägarna och i luften växer så fort att den äter upp effekterna av de mycket betydelsefulla beslut som vi redan har fattat.

Regeringen skall 1991 lägga fram förslag till nästa program vad gäller luftföroreningar och klimat. Redan dessförinnan kommer förslagen vad gäller storstäderna, Göteborg och västra Skåne, och de insatser som skall göras där sätts i gång.

Självfallet är vi bundna av våra åtaganden, inte bara genom regeringsförslag och riksdagsbeslut i Sverige, utan genom sådana internationella avtal som vi själva har varit pådrivande för att få fram. Vi kommer att behöva pröva oppositionens politiska mod vid åtskilliga tillfällen under de kommande åren när det gäller att fatta de nödvändiga besluten i dessa frågor.

Anf. 50 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Jag får tacka för Lennart Nilssons anförande, som var rätt och naket. Jag förstår att socialdemokratin är aningen kluven i den här frågan. Lennart Nilsson hävdar att "Linken" i stort sett minskar utsläppen, och jag vet inte hur det går ihop med Birgitta Dahls uppfattning. Hon har i någon tidningsintervju sagt att motorvägsbygget egentligen är ett misstag. Det vore bra om hon kunde förklara det för Lennart Nilsson.

Nilssons dröm är tydligen att man skall bryta mot andan i naturresurslagen och att ytterligare tusentals miljoner kronor skall satsas på motorvägar. Det är intressant. Jag vill för både Birgitta Dahl, folkpartisten Anders Castberger och Lennart Nilsson tala om vad som står i en TT-artikel i DN. Det är olika människor som har hälsat med trädskramarna. Björn Gillberg hälsar att regeringen sätter sig över miljölagar på ett sätt som öppnar för laglöshet. Stefan Edman, Broderskapare och en av de främsta miljökamparna inom socialdemokratin, är besviken och bestört. Att köra över en stark opinion på detta sätt är farligt för demokratin, säger han. Bengt Hubendick finner tilltaget bedrägligt, dvs. det som sker i Bratteforsåns dalgång, och visar hur den kortsiktiga ekonomin styr. Naturskyddsföreningen i landet konstaterar att det nu inte längre finns något skydd för riksintressanta områden. Det är precis vad det handlar om.

Anders Castberger säger att möda inte får vara sparat för att klara miljön. Men folkpartiet och motorvägar, Öresundsbro och mer bilism, nog vet vi var folkpartiet står. Jag vill inte lägga mig i trätan mellan borgare och socialister, men jag skall återkomma litet till vad Birgitta Dahl sade.

Förbättra trafiksäkerheten i Bohuslän – det gör man kanske genom att satsa på sträckan norr om Uddevalla och räta ut den. Vägsträckan söder om Uddevalla var den som Volvo ville ha och som Olof Palme en gång lovade Pehr Gyllenhammar i ett tal i Tromsö. Birgitta Dahl sade att "det är vi som har gjort det", varefter hon räknade upp en mängd olika saker. Men det var också ni som tillsammans med moderaterna stoppade den katalytiska avgasreningen under många år. 100 miljoner på motorvägar är det ni som satsar. EG-anpassning av motorvägarna är det ni som gör. Nu får vi se om ni kan lägga fram ett förslag om ökade bensinskatter. Tillsammans blir vi

faktiskt en majoritet. Det var ni som utförde våldtåkten i Bohuslän.

Jag har ännu inte fått ett klart besked om vad ordet försäkran betyder. Birgitta Dahl band upp sig mycket hårt i sitt interpellationssvar. Vad betyder det att Birgitta Dahl och regeringen försäkrar att de skall lägga fram det åtgärds paket som krävs för att kväveoxidutsläppen skall minskas med 30 % fram till 1995? Dessutom sade jag att kväveoxiderna från bilismen har ökat, inte att det var en ökning totalt.

Anf. 51 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag har lärt mig i mitt politiska arbete att man måste respektera olika uppfattningar. Det som gör mig litet fundersam är de uttryck som Birger Schlaug och hans anhängare ibland använder, nämligen att de enda sanna demokrater som finns är Birger Schlaug och de 4, 5 procent av befolkningen som stöder honom. Det är enbart de 50 trädkrarnorna som representerar folket. De kräver demokrati på sina villkor. Det ligger en liten fara i hela den inställning som Birger Schlaug har. Det är inte så litet av elitänkande när man utmålar sig själv som den enda som har de rätta svaren och den enda sanningen.

Jag har varit med och arbetat med naturresurslagen, och det finns ingen som brutit mot naturresurslagen när detta beslut fastställdes. Det handlar om att väga olika intressen mot varandra. Jag tycker att det borde vara på sin plats att även Birger Schlaug och hans miljöparti inser att det finns grupper av människor i samhället som har andra uppfattningar än vad Birger Schlaug har. De kanske tror att de ibland gör fel och utgår inte så kategoriskt från att det enbart är de själva som har rätt – det är jag som representerar den enda sanningen.

Jag tycker att det är ganska självklart att dra vägar som blir kortare och ger en bättre trafikrytm samtidigt som hastigheten förhoppningsvis kan sänkas på E 6, vilket leder till mindre utsläpp än en dålig väg där trafikrytmen blir ryckig. Det är självklart att det är på det sättet. Att så är fallet borde även Birger Schlaug inse. Men detta har blivit något slags symbol mot det samhälle vi lever i. Den åsikten får man ha. Det är en annan sak att sprida lögn om att Pehr Gyllenhammar har lovats något slags väg. Jag har tillhört socialdemokraterna i Bohuslän i årtionden. Vi har drivit kraven på bättre vägar utifrån trafiksäkerhetsskäl och miljöskäl. Det har inget med Gyllenhammar att göra. Men dessa påståenden passar in i det syfte som Birger Schlaug och miljöpartiet liksom diverse andra grupper står för, nämligen att misstänkliggöra och att prata om att beslut fattas bakom stängda dörrar. Möjligtvis gör man så i miljöpartiet, om man nu har någon politisk uppfattning. Men inom arbetarrörelsen diskuterar vi, debatterar och får med oss folkflertalet när vi fattar beslut. Om vi är i minoritet någonstans representerar vi inte folket, utan vi representerar den grupp av människor vi företräder.

Anf. 52 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Miljöministern gjorde en uppräknin g: Det var inte de borgerliga regeringarna som gjorde det, det var vi. Men under den borgerliga tiden hade socialdemokraterna förslagsrätt. Var fanns då de socialdemokratiska förslagen? Är det inte rimligt att ta upp samma tid för förslag och

åtgärd? I dag lägger vi fram förslag som är mer långtgående än socialdemokraternas. I dag har vi inte genomförandemöjligheten. Jag tycker att det är litet av en oärlighet i jämförelsen. Man bör ändå ha en överensstämmelse mellan tid och rum.

Jag har inte fått något svar. Jag avhänder mig nu möjligheten att kommentera svaret, eftersom jag inte har rätt till flera inlägg i denna debatt. Om jag får svar, vilket jag hoppas, vill jag till protokollet göra en kort beskrivning av vad det är jag sysslar med.

Jag har på min bil en liten enkel anordning, en liten vätskebehållare på styvt en liter. I den finns en blandning av väteperoxid, etanol och vatten. Sedan finns en liten specialventil och en slang som ansluter till den slang som ändå finns mellan luftrenaren och förgasaren på motorn. Det tillförs alltså en mycket liten mängd, en liter på 300–400 mils körning, till luft-bränsleblandningen. Det är det ingrepp som sägs vara ett lagbrott mot bilavgasförordningen. Om jag däremot håller två liter etanol i min tank, alltså flerfalt den kvantitet som gäller för behållaren, blir det också inblandat i bränsleluftblandningen. Det får jag göra. Oljebolagen får ha stora variationer på bensinen, av mycket större negativ betydelse ur miljösynpunkt än någonsin de här små blandningarna kan ha.

Denna lilla anordning, som bara kostar en tusenlapp, kan anbringas på alla befintliga bilar. Jag har, som jag tidigare sade, kört den här bilen på landsväg. Jag har själv kunnat övervaka att inga ändringar gjorts mellan körningar utan och körningar med systemet och har noterat mycket påtagliga miljöförbättringar. Jag får chansen i veckan att göra samma sak vad gäller kväveoxidutsläppen. Det är näst intill obegripligt för mig, för den vanliga människan, att en bil som bevisligen dels drar mindre bensin, dels är väsentligt mer miljövänlig får en tvåa och körförbud. Plockar jag bort denna apparat och släpper ut mer föroreningar, får jag köra. Mitt försök innebär också rätt turordning, man undviker att producera föroreningar i stället för att först producera dem och sedan kasta ut pengar på att åtgärda dem, vilket vi gör med katalytisk avgasrening.

Jag vore tacksam för ett svar från miljöministern.

Anf. 53 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Miljöministern sade i sitt svar att man skall satsa, själva utbyggnaden av järnvägen förstår jag att det var fråga om. på ställen där den har effekt. Jag beklagar att miljöministern, tyvärr i likhet med många statsråd och även en hel del riksdagsledamöter, är så pass Stockholmskoncentrerade att de menar att de är de enda investeringar som kan göras i denna region. Annars har jag svårt att se något bättre ställe att satsa på än just Västsverige.

I morgon kommer en delegation upp, kanske inte för att prata om pendeltågstrafik, men utbyggnad av västkustbanan. I resonemanget om Scandinavian Link, som många för med förtjusning här i kammaren, var det inte bara fråga om vägtrafik utan också om järnvägstrafik. Vi vet att mycket av det gods som fraktas från Köpenhamn till Göteborg, Oslo osv. inte i dag men i morgon skulle kunna gå på järnväg, dvs. på en bra järnväg.

Även om jag vet att Lennart Nilsson tillsammans med sina partivänner i

Prot. 1988/89:70
21 februari 1989

*Om minskat utsläpp av
kväveoxider från väg-
trafiken*

Bohuslän har försökt att arbeta för att Bohusbanan skall återföras till stamjärnväg, vill jag säga till honom att det är oerhört viktigt att han försöker få gehör för den ståndpunkten i hela sin partigrupp så länge inte en majoritet här i kammaren har denna inställning. Från början sade man att man skulle dela upp järnvägen i banverket och SJ. Banverket skulle bli som vägverket, dvs. banverket skulle svara för järnvägsbyggandet. Det är naturligtvis mycket svårt att tänka sig och se rättvisan i att man av kommunala medel och landstingsmedel skulle satsa på järnvägen när det gäller Bohusbanan. Det är så som jag sade i mitt tidigare anförande, att vi kan satsa på nya fina tåg men att det inte är någon idé att satsa på sådana så länge man måste köra med en hastighet av 10, 20, 30, 40 km/tim. Tågen måste kunna gå fort. Först då blir de ett alternativ. Jag åkte för några månader sedan med ett tåg från Göteborg till Kungsbacka. Det tog 18 minuter, och ändå gjorde vi fyra tågstopp. Det är den typen av trafik vi måste få i våra storstadsområden.

Jag vill avsluta mitt anförande med att än en gång slå fast att vi måste få fram pengar. Jag tycker att det är onödigt att ägna sig åt historia. Se till att pengarna kommer fram, så att det verkligen går att göra någonting. Innan dess kan inte heller vi i storstadskommittén lägga fram några bra och vettiga förslag. Centern ser det så att det är med moroten vi skall styra, dvs. att vi skall få folk att åka kollektivt, inte med hot om att säga nej till bilen och sådant. Vi anser att bilismen har en stor uppgift att fylla men att den bör minska i våra storstadsområden. Särskilt gäller det de enskilda bilisterna. Men då skall de också ha tillgång till bra kollektivtrafik. Håller socialdemokraterna fast vid 10 miljarder kommer det att ta mycket lång tid innan denna önskan kan gå i uppfyllelse.

Anf. 54 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Det är så, som Birgitta Dahl mycket riktigt påpekar, att länsstyrelserna har givits möjligheter att införa hastighetsänkningar. Det är rätt och riktigt. Det ville vi i folkpartiet långt innan socialdemokraterna var inne på den linjen. Men det är en annan sak än att regeringen talar om för och skriver länsstyrelsen på näsan att det nu är dags att införa den och den hastighetsbegränsningen i det och det länet, rent av på den och den vägsträckan. Det är i det avseendet jag kritiserar ministerstyre.

Sedan hade Birgitta Dahl en lång förhåvelsens uppräknning när det gäller insatser i fråga om trafik och miljö. Men det var inte den socialdemokratiska regeringen som föreslog att katalytisk avgasrening skulle införas redan före 1985. Det var folkpartiet och så småningom övriga oppositionspartier. Det är inte socialdemokraterna som har föreslagit att vi skall ha miljöskyddsprövning vid vägbyggen. Det förefaller osäkert om ni vill det än. Det är folkpartiet som har föreslagit det.

Det är inte socialdemokraterna som vill tidigarelägga införandet av skärpta avgasbestämmelser för tunga lastbilar. Nej, det kämpar ni emot med näbbar och klor. Folkpartiet vill det. Det finns alltså en klar majoritet för det. Socialdemokraternas linje är inte alls så framgångsrik och föregångaraktig som Birgitta Dahl vill låta påskina.

När det sedan, herr talman, är fråga om att seriöst göra svåra avvägningar mellan miljö och trafiksäkerhet och övriga samhällsintressen tycks det för

Birger Schlaug och miljöpartiet bara gälla att vara inriktad på att slåss med polisen.

Anf. 55 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag tycker att det i och för sig är rätt trist att hålla på med en debatt om det förflutna, eftersom de frågor som vi har framför oss är så allvarliga att vi borde koncentrera oss på vad vi skall göra nu. Men det är ett faktum att det fanns påbörjat arbete när det gäller avgaskrav på bilarna vid regeringsskiftet 1976. Under åren 1976–1982 begravdes det i någon skrivbordslåda någonstans och inget hände. Det tog därför tid att få fram genomarbetade förslag som kunde förverkligas, eftersom vi hade förlorat så många år. Det fanns under de borgerliga åren mängder av förslag på socialdemokratiska initiativ som röstades ner. Jag skall bara nämna ett: de mycket hårda krav på koleldade anläggningar som var ett av de första förslag som jag lade fram för riksdagen som ny energiminister för drygt sex år sedan. De kraven hade vi fört fram för riksdagen tidigare i en motion, som röstades ner under de borgerliga åren.

Jag kan också konstatera att det visst finns borgerliga förslag. Det är bara så att ni är så djupt splittrade, t.ex. just i fråga om trafiken.

Rune Thorén antyder att jag bara skulle bry mig om Stockholm. Jag vill mycket bestämt säga att det inte är så och i all vänskaplighet påminna om att jag inte är Stockholmsflicka. Jag bor numera i Uppsala och är född i Mölndal. Och jag är framför allt miljöminister för hela Sverige. Det första miljöprojekt vi satte i sjön var miljöprojekt Göteborg, och en av dess huvuduppgifter är att presentera bra trafiklösningar. Regeringen har sagt att den är beredd att diskutera de förslag som ni kommer med.

Vi har också tillsatt storstadskommittén, och vi har i regeringsförklaringen deklarerat att vi, när förslag finns, skall ha överläggningar med storstäderna för att diskutera hur storstädernas miljöproblem skall kunna lösas.

Det vi tvistar om när det gäller miljökonsekvensbeskrivningar är ju inte om vi skall ha sådana – det finns redan inskrivet i väglagen – utan i vilken lag som det skall stå. Nu kommer det, som jag redovisade i den allmänpolitiska debatten nyligen, att bli en parlamentarisk kommitté som skall se över miljölagstiftningen. Naturligtvis finns det fortfarande möjligheter att diskutera de frågorna, men det viktiga är att vi numera infört en skyldighet att från början ha med miljöhänsyn när det gäller all trafikplanering. Regeringen har också beslutat att det skall ske en samlad investeringsplanering, där väg-, flyg- och tågtrafiken kan anpassas till de miljömässiga krav vi nu måste ställa. Då skall bl.a. naturvårdsverket ge planeringsförutsättningarna. När man har redovisat detta för oss kan vi liksom när vi får förslagen från miljöprojekt Göteborg och storstadskommittén, ta ställning till vilka investeringar som behövs för att vi verkligen skall kunna klara de åtaganden som vi har gjort i fråga om trafiken.

Jag vill bara som ett litet exempel på vad som faktiskt händer nu påminna om vad man kunde läsa i Dagens Nyheter häromdagen, att naturvårdsverket – med hänvisning till förra årets miljöproposition och de mål som där sattes upp – nu vid miljöprövningen av Landvetters flygplats kräver en frysning av kväveutsläppen. De får inte öka. På det här sättet kommer varje flygplats i fortsättningen att prövas.

Prot. 1988/89:70
21 februari 1989

*Om minskat utsläpp av
kväveoxider från väg-
trafiken*

Jag är övertygad om att vi ännu inte har sett mer än början av effekten av de beslut som redan har fattats. Jag kan också än en gång försäkra att vi kommer tillbaka till riksdagen med de förslag som behövs för att få ner kväveutsläpp, koldioxidutsläpp och tungmetallutsläpp till de nivåer som människors hälsa och naturen tål, till det som är ofarligt för vår generation och kommande generationer. Då kommer sanningens minut att vara inne när det gäller att ta ansvar för de många gånger ganska impopulära beslut det kommer att handla om.

Andre vice talmannen anmälde att Anders Castberger, Rune Thorén och Lennart Nilsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 56 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Först några ord till Lennart Nilsson. Det förakt som han visar när han talar om trädkramarna tycker jag är bedrövligt att lyssna på:

Det är en bred miljöopinion – det är inte bara 50 trädkramare utan även Greenpeace, Svenska naturskyddsföreningen, ja, den ena miljöorganisationen efter den andra – som anser att motorvägsbygget i Bohuslän är vansinnigt.

Det motorvägsbygget stämmer inte ens överens med vad Birgitta Dahl sade på socialdemokraternas partikongress 1987. Jag skall citera det, så att också Lennart Nilsson får höra det: "Vår stund på jorden, kamrater, skall bli den stund då vi återupprättar respekten för människan och naturen i samspel! Vi skall, under vår livstid, återskapa vår barndoms gröna skogar, rena friska luft och klara källsprång." – Det har ingenting med motorvägen på västkusten att göra.

Ivar Franzén får ju körförbud på sin bil, och det får inte jag, trots att jag har exakt samma lösning på problemet på min bil. Jag tycker faktiskt att Birgitta Dahl skall försöka lösa problemet att godkänna också andra system, exempelvis LEMI-systemet.

Castbergers och Dahls diskussion tycker jag är ett ganska ointressant käbbel mellan två mycket grå partier. Ni är väl lika goda kålsupare, om man ser bakåt. Men jag håller som sagt med Birgitta Dahl om att vi i stället skall se framåt. Och visst är det så att de borgerliga partierna är lika splittrade som socialdemokratin är. Om man lyssnar på Birgitta Dahl och Lennart Nilsson hör man också att splittringen är ganska stor.

Vad skall ni göra? – Det är det som är intressant. Ni är ju vågmästare! I en väldig massa frågor är ni vågmästare. Det finns ett grönt bälte i den här riksdagen, och det finns två extremt grå partier, och så finns det ni som är mycket grå, men ni har ju chansen att ändra er. Ni kan ju anta den här historiska utmaningen och sätta ned er tunga fot på rätt sida!

En sak som jag inte har fått klar för mig är: Vad innebär ordet försäkran? Birgitta Dahl sade i sitt interpellationssvar: "Jag kan försäkra Birger Schlaug att regeringen inte kommer att tveka att föreslå de åtgärder som är nödvändiga för att klara målet", och målet är 30-procentsmålet fram till 1995. Vad innebär ordet försäkra för Birgitta Dahl? När får vi se det paket som innebär att vi klarar det målet?

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 57 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att användningen av fossila bränslen inte skall öka i Skåne som en följd av främst riksdagsbeslut om en förtida kärnkraftsavveckling vid Barsebäck.

Sten Andersson har som rubrik på sin interpellation satt "Storsatsning på kol i Skåne". Detta är att ge en grovt felaktig, ja, lögnaktig bild av verkligheten och av regeringens energipolitik.

Jag vill slå fast att regeringen intar en synnerligen restriktiv hållning till användning av kol.

Koldioxidutsläpp från fossilbränsleeldning kan inte begränsas med nuvarande teknik. Koldioxid är dock bara ett av flera klimatpåverkande ämnen som genom mänsklig verksamhet tillförs lufthavet. Utsläpp av sådana ämnen som bidrar till den s.k. växthuseffekten ställer krav på långtgående åtgärder inom många områden, som t.ex. bostadssektorn, transportväsendet och industrin.

Det framtida elproduktionssystem som successivt skall ersätta kärnkraften i Sverige måste självfallet byggas upp med utgångspunkt i vad miljön tål. I syfte att få fram underlag för en miljöanpassad energiomställning har statens naturvårdsverk och statens energiverk fått regeringens uppdrag att klarlägga hur en miljöanpassad svensk energiförsörjning kan utformas.

Anf. 58 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Låt mig tacka statsrådet för svaret. Baserat på det här svaret måste jag dock säga att den energipolitik som framför allt statsrådet Dahl är ansvarig för alltmer framstår som en katastrof för Sverige i allmänhet och för Skåne i synnerhet.

I mitten av 1990-talet skall man, enligt vad som är planerat, avveckla ett aggregat vid Barsebäck utan att det i dagsläget – det vill jag betona – finns några realistiska alternativ. Statsrådet säger i det sista stycket i svaret att statens naturvårdsverk och statens energiverk har fått regeringens uppdrag att klarlägga hur en miljöanpassad svensk energiförsörjning kan utformas. Det hade varit klädsamt, tycker jag som vän av ordning, om det hade varit klart innan man beslöt att i förtid avveckla ett aggregat i Barsebäck.

Detta kommer, precis som jag skrivit i min interpellation, att få den effekten att man måste göra en massiv satsning på fossila bränslen för att brygga över det gap som uppstår när kärnkraften skall avvecklas. Och inte bara det, herr talman! Dessutom räknar man med en ökning – låt vara att den man nu räknar med är mindre än tidigare – av den framtida elkonsumention. Bara för att klara det anser sig nu Sydkraft, som är ansvarigt för elenergiförsörjningen i södra Sverige, tvingat att uppföra ett kolgasverk på mellan 200 och 300 megawatt, och det handlar då alltså inte alls om huruvida vi skall avveckla kärnkraftverket i Barsebäck eller ej. Skall man göra det handlar det om ytterligare tre fyra moduler av samma storlek, som är planerade att drivas endast med fossila bränslen!

Det skulle vara intressant, herr talman, att veta hur statsrådet Dahl skall klara det beslut som riksdagen fattade i våras om att koldioxidutsläppen i Sverige inte skall öka. Den ekvationen kan under inga förhållanden gå ihop. Jo, den gör det under en förutsättning, nämligen om statsrådet Dahl räknar med en elransonering, dvs. att vi skall släcka ljuset eller att industrin skall mista kraften vid vissa tillfällen. Den uppfattningen har hon i alla fall togfört. Svenska folket har fått uppfattningen att vi skall kunna klara det här. Det är alltså en uppenbar felaktighet – det går inte; det finns i dag inga andra alternativ än kol, olja och naturgas, om man inte vill stänga av strömmen.

Om man då ser på vad statsrådet i övrigt har åstadkommit när det gäller framför allt västra Skåne kan man konstatera att hon har satt till någon form av miljödelegation. Vem har hon då gjort till ordförande i den? Jo, Aldegren, ett kommunalråd från Helsingborg, socialdemokrat. Han kan i och för sig vara en bra person för det, men han sitter med i Sydkrafts styrelse, ett företag som är mycket involverat i den här debatten. Det finns ett gammalt talesätt som säger att man inte skall sätta bocken till trädgårdsmästare. Jag tycker att det är synnerligen relevant i det här sammanhanget.

Jag skulle vilja fråga statsrådet: När man nu skall bygga ut för att kompensera den ökning av elkonsumtionen som kommer att ske, när man nu skall bygga ut för att kompensera borttagandet av 600 megawatts effekt vid Barsebäcksverket, vad har statsrådet för alternativ förutom fossila bränslen?

Som jag sagt tidigare förespråkar statsrådet att man har något slags trollspö eller att statens energiverk och naturvårdsverket skall kunna hitta på någontin. Klockan är, om inte fem minuter i tolv, så åtminstone kvart i tolv. Vad kan dessa båda verk ha kommit på som en samlad och enad forskarkår runt om i världen ännu inte har kommit fram till?

Anf. 59 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Först vill jag konstatera att Sten Andersson i Malmö har ett otroligt snävt synsätt. Han säger nämligen att det inte finns andra alternativ än kol, olja och gas för ny elproduktion. Det är nästan litet förskräckande att höra sådant från denna talarstol.

Jag vill ställa några frågor till miljö- och energiministern. Sedan energirådet fullföljt sin analys av möjligheterna att klara kärnkraftsavvecklingen genomfördes 1986 partiöverläggningar. Vår dåvarande partiordförande, Karin Söder, ställde en mycket konkret fråga till miljö- och energiministern. Den gällde just effektiviseringen av ledningsnätet ner till Skåne. Skåne skall nämligen ses som en del av Sverige, vilket jag brukar göra. Det är inte bara vad som görs i Skåne som betyder någonting. Övriga delar av Sverige kan också blanda sig i den leken. Vad har då gjorts? Det utlovades nämligen mycket konkret, enligt de uppgifter jag har direkt från Karin Söder, att åtgärder omedelbart skulle vidtas för att sätta in kondensatorbatterier osv. Det handlar om en ökad överföringskapacitet om 400–500 MW, Sten Andersson, och därtill minskade överföringsförluster.

Vid nyåret lades biopelletsfabriken i Köpingebro i Skåne ned. Jag frågade Volvo och Sockerbolaget varför de nu går ur branschen för förädlade

biobränslen. Jag fick ett entydigt svar: de tror inte på branschens framtid. Det beror inte på nuvarande dåliga lönsamhet. De tror i varje fall inte att den nuvarande regeringen vill satsa på detta som ett bränsle för framtiden.

Detta är oerhört allvarligt, miljö- och energiministern! Vi har riksdagsbeslut, liksom massor av uttalanden från vår miljö- och energiminister om att biobränsle är framtidsbränsle. Handlingen visar någonting helt annat, och industrin tolkar situationen på så sätt att det är bäst att lämna branschen.

När vi studerar Vattenfalls investeringsplan för att ersätta två kärnkraftsreaktorer ser vi en skrämmande avvikelse från riksdagsbeslutet och en skrämmande avvikelse från vår miljö- och energiministers uttalanden. Det handlar i stort sett om en satsning på kondenskraft.

Så borde det inte vara, och så behöver det inte vara. Det finns fortfarande en mycket stor outnyttjad kapacitet vad gäller kraftvärme. Vattenfall skyller på att energiskatterna är alltför oklara. Det tror jag det, så länge som man får behålla en skattesubvention i storleksordningen 500 kr. per kubikmeter olja som man slösar bort i kondenskraft! Det är klart att man då tillgriper den produktionsmetoden.

Trots att vi de senaste fem-sex åren enträget har motionerat och interPELLERAT om att åtminstone denna grova missledning av satsningen på energiområdet måste undanröjas skall socialdemokraterna bara utreda. Finansministern har samma inställning: frågan skall utredas. Han sade dock att om det nu var så att miljö- och energiministern tyckte att kraftvärmen var bra, var det nog på det sättet. Det var ungefär det svar jag fick, det kommer jag ihåg.

Det görs stor affär av att vi har ett mycket köldkänsligt elsystem som leder till effektoppar. Detta beror på att vi i alltför stor omfattning och alltför ensidigt har satsat på elvärme. Det problemet vill man lösa med gasturbiner och annat. I andra sammanhang har vi försökt visa att det faktiskt finns småskaliga lösningar på detta problem. De kostar bara en tiondel av investeringarna och är tre gånger så effektiva när det gäller energianvändning. Därtill skapar de en viss beredskap hos den enskilde elabonnenten. Har miljö- och energiministern haft funderingar på att stötta sådana förslag? De skulle nämligen betyda mycket just för effektopparna.

Jag kan inte underlåta att kommentera förslagen om koleldningskraft som ställdes under den borgerliga regeringstiden. Jag hoppas att jag håller mig till talarreglerna när jag tar upp denna fråga nu. Jag förhandlade med Svante Lundkvist. Jag trängde ganska noga in i de förslag som socialdemokraterna lade då de var i oppositionsställning. Det var något ganska diffust och handlade om att tillämpa en praxis. Jag lovar miljö- och energiministern att jag använde timmar till att försöka utröna vad detta skulle betyda i siffror, men det var icke möjligt. Detta var orsaken till att det inte fanns någon möjlighet att komma överens. Det fanns nämligen ett konkret förslag från oss och ett socialdemokratiskt förslag vars innebörd inte gick att uttolka. Därför kunde vi inte ansluta oss till det. Det är ganska anmärkningsvärt att miljö- och energiministern i dag tar upp detta förslag som ett förnämligt och långt syftande förslag. Jag kunde aldrig konstatera det, trots att jag ägnade mycken tid åt saken.

Anf. 60 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Ivar Franzén sade en del kloka saker. Jag skall inte prata så mycket om det. Jag tycker också naturligtvis att kolsatsningen är olycklig.

Jag tycker ändå hyckleriet är rasande när Sten Andersson i Malmö går upp och talar om koldioxid. Det är oförskämt! Är det något parti som totalt struntar i hur mycket bilismen kostar, och som vill göda bilismen mer och mer, så är det just moderata samlingspartiet. Koldioxidutsläppen kommer till mer än 40 % från just bilismen.

När det gäller Sten Anderssons syn på kärnkraften vill jag bara påminna om att det faktiskt är så att statens energiråd – inte Greenpeace eller miljöpartiet – har slagit fast att en olycka större än den i Tjernobyl och med större utsläpp än dem i Tjernobyl kan inträffa i alla svenska reaktorer även om vi har filteranläggning där. Samhället Tjernobyl ligger ungefär lika långt från reaktorn där som Malmö och Köpenhamn ligger från Barsebäck.

Man skall ta det litet lugnt med det här med koldioxid om man är moderat!

Anf. 61 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag vill gärna instämma med Birger Schlaug i karakteriseringen av reaktorkramaren Andersson från Malmö. Det är bedrövtligt att höra argumentationen. Syftet med moderaternas koldioxidkrav är numera så genomskinligt och avslöjat att det är angeläget att tala om för er: Låt hoppet fara! Ni kommer inte att kunna förhindra kärnkraftsavvecklingen.

Det är visserligen sant att det under en övergångsperiod inom elsystemet inte kommer att kunna undvikas att koldioxidutsläppen ökar något. Detta kommer emellertid mer än väl att vägas upp av vad vi kan göra inom energisystemet för övrigt genom hushållning, genom att ersätta olja med naturgas och inhemska bränslen och genom att angripa trafiksystemets och industrins koldioxidutsläpp som ni aldrig har intresserat er för, än mindre föreslagit några minskningar av. Låt alltså hoppet fara! Vi skall klara de fastställda koldioxidkraven.

Den strategi som vi arbetar efter innebär att vi långsiktigt skall avveckla vårt beroende av både kärnkraft och fossila bränslen. Det kommer att ta ungefär en generation att genomföra detta fullt ut. Den nya teknik som vi under den tiden utvecklar baserar sig först och främst på en mycket effektivare energianvändning än den vi har i dag. Vidare måste vi sträva efter nolltillväxt och därefter minskning.

I själva verket har vi i dag nolltillväxt. Vår energianvändning är nere på den nivå som vi hade 1973, trots en mycket stark industriell utveckling och låga energipriser.

På vägen dit skall vi använda oss av så förnuftiga alternativ som möjligt, och det är där naturgasen kan spela en roll, dels för att ersätta olja och kol, dels för att ersätta kärnkraft, dels för att bana väg för sådana moderna nya tekniker som vätgasteknologin.

Denna strategi, som regeringen arbetar efter, stämmer väl överens med den som en av världens ledande experter när det gäller klimatförändringar, nämligen professor Bert Bolin, förespråkar. Det är också detta vi diskuterar i internationella förhandlingar, som siktar till en klimatkonvention. Där är man också alldeles överens om att första steget mot att påverka klimatför-

sämringen i negativ riktning är att snabbt få bort all CFC-användning, på det sätt som Sverige i världen gått i spetsen för, som första land alltså. Det är det snabbaste sättet att minska klimatförändringarna. Det måste följas av att man utvecklar bättre energi- och trafiksystem, som minskar utsläppen av koldioxid, och att man stoppar kalhuggningen av regnskogen och i stället får en tillväxt av skogarna i världen.

Sådant här intresserar sig inte moderaterna för. Jag hoppas att de partier i riksdagen som verkligen är seriöst intresserade av att kärnkrafts-utvecklingen blir av inte låter sig luras av reaktorkramarna bland moderaterna när det gäller koldioxidfrågan och naturgasen utan är beredda att diskutera att under en övergångsperiod använda naturgas för att ersätta olja, kol och kärnkraft och bana väg för vätgasteknologi och annan teknologi som kan hjälpa oss att slutligt avveckla vårt beroende av både fossila bränslen och kärnkraft.

Anf. 62 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Ivar Franzén sade att han var förvånad över att jag inte kunde presentera andra alternativ än naturgas, kol och olja. Jag är lika förvånad över att han själv inte kunde precisera detta – det hade faktiskt varit rätt klädsamt.

Birger Schlaug, miljöpartiet och moderaterna blir förvisso aldrig överens när det gäller bilismen. Jag kan tänka mig att den dag då – vilket Gud förbjude! – vi skulle få ett samhälle där miljöpartiet hade ett dominerande inflytande, lär bilarna åtminstone för gemene man vara ytterst sällsynta i Sverige. Den matchen kan vi ta vid det tillfället.

Fru Dahl! "Reaktorkramare" var ett nytt exempel på benämning i debatten.

Jag läste häromdagen ett citat ur ett uttalande från 1978, och jag måste säga att om jag i dag är en reaktorkramare var fru Dahl på den tiden en flerdubbel sådan. Då jagade nämligen fru Dahl den borgerliga regeringen med blåslampa med frågan varför man inte satte i gång Forsmark. Man skrek i himmelens höjd därför att detta kostade 1,5 milj. kr. om dagen. Gå tillbaka litet grand och se på gamla uttalanden och betänkanden, fru Dahl, så är kanske intresset inte längre lika starkt för att tillvita motståndare sådana här benämningar!

Jag tror att det var en enig utredning som strax efter Tjernobylylyckan kom fram till – och jag har inte hört att fru Dahl har sagt emot det – att det inte fanns någon anledning att ompröva den svenska kärnkraftspolitiken på grundval av vad som hände i Tjernobyl. Jag frågar: Står detta fortfarande kvar?

Låt oss sedan skilja litet på begreppen. Också naturgas är väl ett fossilt bränsle? Också en naturgas avger faktiskt koldioxid, även om mängderna är mindre än för kol. Fortfarande skall det bli intressant att se hur man skall kunna efter ett antal år ersätta hela kärnkraftsprogrammet med naturgas. Hur skall man då klara koldioxidtaget?

Till sist om moderater och deras kärnkraftsvänliga politik: Jag tror, herr talman, att jag inte gör våld på sanningen när jag säger att det finns ett stort antal partikolleger till statsrådet i södra Sverige som i den här frågan delar min uppfattning.

Anf. 63 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Först till Sten Andersson i Malmö.

Det var självfallet inte oförmåga som gjorde att jag inte upptog tiden med att tala om alternativen. Jag rekommenderar Sten Andersson att läsa centerens förnyelseplan, där det i stort sett är fyra bitar: kraftvärme, effektivare energianvändning, ersättning med bränsle, samt något mer vattenkraft, vind osv. Där finns en heltäckning av ersättningen av kärnkraften, utan att man behöver öka olje- och kolanvändningen.

Vi har ju rätt stor frihet här i riksdagen, och det var nästan så att jag började applådera Birgitta Dahl. Det mesta hon sade var mycket bra sagt. Strategin att komma bort från kärnkraft, olja och kol har också vi, men det är bra om det också händer någonting i nuet. Och här blev jag litet bekymrad.

Visst erkänner också vi att naturgasen behövs som en brygga, men vi kan inte se att vi skulle behöva gräva ett djupare och bredare dike innan vi använder den bryggan. Rätt hanterat skulle detta med ganska små insatser vad gäller att styra marknadsföringen för biobränslen de senaste två åren ha givit en tillväxt av biobränslena av i storleksordningen två à tre miljarder kWh per år. Det är mycket mer än nuvarande naturgasanvändning! Men detta har riksdagsmajoriteten, eller rättare sagt regeringen, helt spolierat, och det är detta som är så allvarligt.

Förädlingen av biobränslen är i stort sett utslagen i dag. Man monterar ned och säljer en modern och bra, väl fungerande produkt till Kina. Det är ett fördärv av kunskaper, av kapital men framför allt av den entreprenöranda som är så viktig, ja, näst intill omistlig! Detta är, tycker jag, djupt beklagligt.

Effektivare energianvändning – vad görs från regeringens sida för att stimulera detta? Intet!

Vi har bakom oss två eller tre förlorade år, då energiförbrukningen snarast ökat i stället för att minska. Även där skulle vi ha kunnat vinna ungefär lika mycket. Det är inte tu tal om att om vi hade hanterat dessa två tre år rätt, skulle vi i dag mer än väl ha ersatt Ringhals kärnreaktor med mycket bred marginal.

Anf. 64 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Ibland kan det vara bra att komma efter Ivar Franzén, för då slipper man säga så mycket. I stället skall jag rikta in mig på Sten Andersson i Malmö. Jag tycker hyckleriet fulländades i och med hans senaste inlägg.

Jag skulle vilja testa Sten Anderssons elementära kunskaper i naturvetenskap. Anser han att koldioxid från trafik är koldioxid? Och anser han att bensin och diesel är fossila bränslen?

Anf. 65 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! För att ytterligare fylla på då det gäller sakinformationen om koldioxidkällorna i Sverige vill jag först säga att el och värme svarar för 17 % tillsammans, hushåll och service för 20 %, industrierna för 27 % och transportsektorn för 36 %. Det verkligt oroande är siffran för transportsektorn. Här måste vi alltså, som vi var överens om i den tidigare debatten i dag, göra stora insatser för att begränsa utvecklingen. Om vi använder naturgas

som en överbyggnad för att dels ersätta olja och kol, dels ersätta kärnkraft men inte all kärnkraft, kan vi naturligtvis använda det som ett led i arbetet på att minska klimatpåverkan. Hittills har naturgasen uteslutande använts för att ersätta olja och den kol som den borgerliga regeringen planerade för. När vi kom till makten skulle kolet svara för 10 % av Sveriges energiförsörjning. Vi har minskat användningen av kol genom medvetna åtgärder, så att den har blivit mycket marginell, och vi kommer att fortsätta i den riktningen. Självfallet ingår det en mycket omfattande satsning på effektivisering. Jag vill bara påminna om det program för 400 milj. kr. som riksdagen beslutade om förra året, och det kommer att bli en förstärkning vid kontrollstationen nästa år, om vi finner att summan inte räcker till. Givetvis ingår det också i den långsiktiga planeringen och i det utvecklingsarbete som vi nu ger ett generöst forskningsstöd till, och som fick ökade anslag i den senaste forskningspropositionen, en satsning på biobränsle.

Regeringen vill inte ta några risker, så att vi inte klarar elförsörjningen i mitten av 90-talet och så att inte någon skall kunna använda detta som en förevändning för att försöka driva fram ett beslut om att skjuta på avstängningen av reaktorerna. Därför satsar vi på säker och beprövad teknik. Vi tänker inte lämna något åt slumpen. Besluten om avstängning av de två första reaktorerna är fattade, och vi kommer att se till att ingen av dem som fortfarande försöker driva kampanjer för att riva upp dessa beslut skall få vatten på sin kvarn på grund av att det presenteras osäkra kort när det gäller de första stegen.

Sedan vill jag be Ivar Franzén – det glömde jag tidigare – att läsa Ny Teknik nr 7 för i år, där man beskriver kraftindustrins satsning på att förverkliga effektiviseringen med hjälp av shuntkondensatorer. Man kan också läsa om de nya överföringsledningar som förbättrar överföringen av vattenkraft från Norrland ned till södra Sverige, ledningar som nu blir färdiga och som väsentligt kommer att förstärka det svenska energisystemet. I dag har vi faktiskt en mycket god både energisituation och effektsituation, och detta gör att vi enligt kraftindustrins egen bedömning utan risk för bortkoppling skulle klara även en så extrem köldsituation som den i januari 1987.

Sammantaget, herr talman, är det regeringens mycket bestämda avsikt att se till att vi fullföljer de beslut som har fattats om att inleda avvecklingen av kärnkraft i mitten av 90-talet och se till att den är färdig senast år 2010, samtidigt som vårt arbete på att minska klimatpåverkan och försurning intensifieras och våra älvar skyddas.

Andre vice talmannen anmälde att Birger Schlaug och Ivar Franzén anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 66 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag bad Ivar Franzén att något precisera sina alternativ till olja, kol och naturgas. Med tanke på att vi skall ha ett socialt och ekonomiskt fungerande samhälle – som vi i denna kammare har ett särskilt ansvar för – blev jag inte helt nöjd med svaret. Det är faktiskt, Ivar Franzén, inte så länge sedan ett statsråd med nära koppling till er stod här och sade att han ville ha

ett pärlband av kärnkraftsreaktorer längs Norrlandskusten.

Birger Schlaug ställde frågor till mig om koldioxiden. Jag har inte lust att stå här inför Birger Schlaug som något slags skoldjäkne. Jag tänker på hans begränsade kunskaper i geografi för en tid sedan. Han hade en debatt med utrikesministern, min namne. Är hans kunskaper om koldioxid lika dåliga som hans geografikunskaper, finns det inget skäl i världen att svara.

Till fru Dahl. Naturgasen är en överbrygging, säger hon. Ja, men till vad? Kan Birgitta Dahl peka på något konkret exempel i andra länder, där man i dag går ifrån kärnkraft? Det finns faktiskt inte något sådant exempel. Birgitta Dahl sade att kraftindustrin satsar. Vad läste vi i tidningarna i söndags, vad såg vi på TV i går, jo att man nu skulle satsa på ett kolkraftverk uppe i Stenungsund. Är det verkligen alternativet? Man skulle förgasa kolet. Det var väl inte det som avsågs när det talades om miljövänliga satsningar?

Till sist skulle jag, herr talman, vilja ställa en fråga till statsrådet, och det handlar faktiskt om hennes respekt för riksdagen. Riksdagen beslöt i våras att man 1990 skulle ha en kontrollstation, där man skulle undersöka om det var realistiskt att avveckla två kärnkraftsaggregat i mitten av 1990-talet. Är det statsrådets mening att kontrollstationen verkligen skall fungera eller är det bara en transportsträcka? Vad krävs för att statsrådet skall säga att vi inte kan starta den förtida avvecklingen, eller är loppet kört för statsrådets del? Om det är så håller jag med dels mina partikolleger, dels ett stort antal socialdemokrater – framför allt i södra Sverige – som säger att Sverige i dag har fel miljöminister.

Anf. 67 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag tar det som en komplimang att Sten Andersson i Malmö inte vill ha mig som miljöminister, tack!

Sedan vill jag säga att loppet är kört när det gäller besluten om avstängning av de två första reaktorerna. Dessa beslut är fattade. Kontrollstationen är till för att pröva om de åtgärder som vi nu har vidtagit räcker till eller behöver skärpas, om ny teknik gör det möjligt för oss att gå ännu bättre och snabbare fram än vad vi kunde räkna med förra året. Det är precis samma metod som vi använder när det gäller CFC-avvecklingsprogrammet, programmet mot klimatförändringar och försurning samt programmet mot havsföroreningar. Det sker med jämna mellanrum en omprövning för att vi steg för steg skall kunna förbättra och skärpa programmet. Loppet är kört också i Sten Anderssons och andra reaktorkramares dröm om att kunna stoppa kärnkraftsavvecklingen med koldioxidkravet. Vi skall klara det genom samlade insatser mot koldioxidutsläppen inom energisystem, trafik och industri.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1988/89:85 till lagutskottet

1988/89:89 till bostadsutskottet

Skrivelsen

1988/89:94 till socialutskottet

8 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 21 februari

1988/89:138 av *Annika Åhnberg* (vpk) till statsrådet Göran Persson om utbildning i grundskolan om barns rättigheter i samhället:

Riksdagen har stiftat en rad lagar till skydd för barnen. Nu diskuteras en anslutning till ILO-konventionen om barnarbete. Det är mycket viktigt att på detta sätt värna barnens rätt.

Men det är lika viktigt att barn och ungdomar informeras om sina rättigheter. Och att de får lära sig hur dessa rättigheter kan användas. Grundskolan borde, som en obligatorisk skyldighet, lära barnen vilken lagstiftning som finns till skydd för dem och vart de kan vända sig när de befinner sig i utsatta positioner.

Jag vill därför fråga statsrådet:

Vad avser regeringen göra för att barn skall få bättre kunskap om, och möjlighet att utnyttja, sina rättigheter i samhället?

1988/89:139 av *Birgitta Hambræus* (c) till miljö- och energiministern om energipolitiken:

Vattenfall räknar med att investera 13 miljarder kronor i nya produktionsanläggningar. Det kan ifrågasättas om stora kraftföretag har den inriktning som ger det bästa energisystemet för framtiden. Andra aktörer på energimarknaden bör ges samma goda finansieringsvillkor som statens vattenfallsverk, samtidigt som regeringen självfallet bör säga nej till investeringar som strider mot riksdagens energipolitiska beslut.

Vattenfall räknar med att tioårsplanen skall klara en ökad elanvändning. Sverige ligger i världstoppen när det gäller tillgång till el. Det finns ingen anledning att öka elanvändningen. Tvärtom bör vi visa att vi kan minska den. Enligt Brundtlandrapporten måste i-länderna halvera sin energianvändning för att lämna tillräckligt utrymme för u-länderna att öka sin. Vi har teknik för en sådan omställning.

Enligt tioårsplanen skall Vattenfall utveckla ett program för *effektiv hushållning*, men man räknar inte med att detta skall minska energiefterfrågan på kort sikt. Det finns erfarenhet från många industrier att modernisering leder till minskad energianvändning. En sammanställning av dessa erfarenheter borde göras, varvid Vattenfalls pessimism torde visa sig obefogad.

Vattenfall räknar med att investera 3 miljarder i Lysekil för ett nytt oljekondenskraftverk. Även med modern reningsteknik kommer svavel- och kväveutsläppen att öka, och koldioxidökning är oundviklig. Detta strider mot riksdagsbeslutet.

Kungälv kommun har planer på att installera *solvärme* för att värma en stor del av tätorten. Om man räknar med att miljön är värdefull så blir denna satsning lönsam. Staten bör underlätta finansieringen.

Hedemora har i samarbete med Studsvik AB långt framskridna planer på ett avancerat kraftvärmeverk drivet med förgasad *biomassa*. Regeringen har inte lämnat erforderliga medel till Studsvik för att projektet skall kunna fullföljas. Kommunförbundet protesterar mot att de kommuner som i enlighet med riksdagens beslut satsat på förnybar energi inte finner något stöd i regeringens energipolitik.

I jämförelse med andra aktörer på energimarknaden har vattenfallsverket mycket goda finansieringsmöjligheter. Vinsten från elströmmen från avskrivna vattenkraftverk används för att sänka priset på den dyra kärnkraften. Det är viktigt att fler aktörer på energimarknaden får samma goda villkor. I Danmark har många enskilda satsat på *vindkraft*. Deras elmätare går helt enkelt baklänges när de matar in ström på nätet.

Jag ber att till energiministern få rikta följande frågor:

1. Anser statsrådet att det är solidariskt med u-länderna att öka Sveriges elanvändning?
2. Ämnar statsrådet göra en sammanställning av erfarenheter från energieffektivisering inom näringslivet och dra slutsatser från denna för framtidens energiefterfrågan?
3. Ämnar statsrådet hindra statens vattenfallsverk från att investera i produktionsanläggningar som motverkar riksdagens energipolitiska beslut?
4. Ämnar statsrådet ge lika goda finansieringsmöjligheter som Vattenfall har till kommuner, företag och enskilda som satsar på energisystem i linje med riksdagens energipolitiska beslut?

9 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 20 februari

1988/89:467 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till statsrådet Maj-Lis Lööv om politisk asyl för kurdiska flyktingar från Turkiet:

Efter en veckolång resa i Turkiet med flera tillfällen att få se medaljens baksida är min önskan att Sverige skall trycka på regimen för att den skall upphöra med sina brott mot mänskliga rättigheter. Detta gäller givetvis tortyr och förtryck mot fackföreningar och oppositionella, men framför allt förtrycket mot det kurdiska folket.

Genom att ge kurdiska flyktingar från Turkiet politisk asyl i de flesta fall vore det ett tyst politiskt ställningstagande mot regimen sätt att förtrycka det kurdiska folket.

Är invandrarministern beredd att verka för detta inom regering och arbetsmarknadsdepartement?

Prot. 1988/89:70
21 februari 1989

den 21 februari

Meddelande om frågor

1988/89:468 av *Bengt Harding Olson* (fp) till civilministern om polisens användning av elektronisk avlyssning:

I ett rättssamhälle är gällande rättsregler till för att följas. Detta gäller även för polisen under tjänsteutövning, och det är särskilt angeläget för att förhindra kränkning av medborgarnas personliga integritet.

Illegal avlyssning av polisiärt intressanta personer har ofta aktualiserats under utredningarna i anledning av Palmemordet. Polisen anser sig uppenbarligen ha omfattande rättigheter till avlyssning. Detta har framgått vid flera tillfällen under utredningstiden, senast av uttalanden från före operative chefen P.G. Näss vid förhör den 16 februari 1989 inför konstitutionsutskottet.

Emellertid är detta en helt felaktig uppfattning om gällande rätt vilket kan föranleda allvarliga kränkningar av medborgarnas integritet.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

Vilka åtgärder är civilministern beredd att vidta för att informera polisen om gällande rätt för polisiär avlyssning av andra medborgare?

1988/89:469 av *Knut Wachtmeister* (m) till justitieministern om valkretsindelningen i Malmöhus län:

Avser justitieministern undersöka möjligheterna att nå politisk enighet om en ändring av valkretsindelningen i Malmöhus län i enlighet med vad som föreslagits i två tidigare utredningar?

1988/89:470 av *Maria Leissner* (fp) till statsrådet Maj-Lis Lööw om viss aktion för att öka kommunernas flyktingmottagning:

Fem svenska kyrkor och organisationer har gått samman i aktionen "Ja – rum för medmänsklighet" i syfte att bl.a. öka kommunernas flyktingmottagning. Den 3 februari uppvaktades invandrarministern av företrädare för aktionen.

Jag vill fråga om invandrarministern ställer sig bakom aktionen och dess policynormer?

1988/89:471 av *Ivar Franzén* (c) till miljö- och energiministern om den framtida elproduktionen:

Miljö- och energiministern har upprepade gånger poängterat att det sista alternativ som skall tillgripas för att ersätta kärnkraften är el producerad i kondenskraftverk. Angivet motiv har varit kondenskraftens energislöseri och stora negativa miljöpåverkan. Centern har samma uppfattning som miljö- och energiministern i denna fråga. Tvärtemot ovan redovisad uppfattning föreslår miljö- och energiministern i budgetpropositionen en kraftig

reducering av Vattenfalls investeringar vad avser småskalig kraftvärme. Kraftvärme utnyttjar tillfört bränsle mer än dubbelt så effektivt som kondenskraft. I budgetpropositionen föreslås inga nya åtgärder för att främja effektivare energianvändning eller för att öka användningen av förnybar energi, som miljö- och energiministern angivit som förstahandsalternativ för att ersätta kärnkraften. Vattenfalls förslag till investeringar i ny elproduktion inför avvecklingen av de två första kärnkraftsreaktorerna innebär dessutom i huvudsak en satsning på kondenskraft.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag ställa följande fråga till miljö- och energiministern:

Har regeringen ändrat uppfattning om hur kärnkraften skall ersättas, och avser regeringen att prioritera utbyggnad av energislösande och miljökrävande elproduktion i kondenskraftverk, samt är regeringens motstånd mot att införa ett tak för koldioxidutsläppen ett led i denna ändrade strategi för hur kärnkraften skall ersättas?

1988/89:472 av *Birgitta Hambraeus* (c) till kommunikationsministern om SJ:s avgiftspolitik:

Riksdagen beslöt i våras att gå med på två prisklasser när det gäller avgift per ton- och tågkilometer. Den dyraste bantypen som fanns föreslagen i propositionen slopades. Det har väckt bestörtning att det blivit avsevärt dyrare att använda vissa järnvägssträckor sedan banverket börjat förhandla. Man talar om en fördubbling av priset på inlandsbanan och sex gånger högre pris på glesbygdssträckor i jämförelse med priset på starkt trafikerade banor.

Med anledning av detta vill jag fråga statsrådet:

Anser kommunikationsministern att denna avgiftspolitik gynnar järnvägs-
trafiken i hela landet?

1988/89:473 av *Birgitta Hambraeus* (c) till kommunikationsministern om SJ:s godsfraktspolitik:

Enligt uppgift erbjuder SJ sina kunder pengar för att kunderna skall låta bli att trafikera vissa järnvägssträckor och i stället frakta på lastbil ett tiotal mil till en större järnvägsstation.

Med anledning av detta vill jag fråga statsrådet:

Är detta enligt regeringens mening förenligt med en miljövänlig trafikpolitik?

1988/89:474 av *Göran Engström* (c) till miljö- och energiministern om förgasning av biobränsle till brännbar gas:

Som ett led i kärnkraftsavvecklingen pågår ett pilotprojekt i Studsvik. I pilotanläggningen förgasas biobränsle till en brännbar gas. Sedan gasen renats från stoft och tjära driver den en gaskonverterad dieselmotor, vilken i sin tur kan driva en elgenerator.

Hedemora AB tillverkar dieselmotorn, och Studsvik svarar för förgasnings- och gasreningstekniken. Tekniken väntas ge högt elutbyte och små miljöstörande utsläpp. Om erfarenheterna från pilotanläggningen är tillräckligt goda kan nästa steg bli en demonstrationsanläggning i full skala hos energiverket i Hedemora.

Pilotanläggningen har hittills kostat 18 milj. kr. I nuläget behövs det ett betydande ekonomiskt tillskott för att projektet i Studsvik skall kunna genomföras. Detta lovande och intressanta projekt får inte stanna av i brist på medel. Staten har ett övergripande ansvar för att finansieringen säkras. De prov som hittills genomförts är övervägande positiva. Närmast i tur står en långtidskörning av dieselmotorn över två månaders kontinuerlig drift. Därefter kan en fullskaleanläggning byggas.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga miljö- och energiminister Birgitta Dahl:

Är regeringen beredd att ta sådana initiativ att pågående projekt i Studsvik avseende förgasning av biobränsle till brännbar gas kan slutföras?

10 § Kammaren åtskildes kl. 18.40.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren